

Sexua eta biologia: emakumeari gizadiak zor diona

ARGIA

**Patxi Huarte,
Zaldi Eroa**

“Umorea ez du inork
oso ondo ulertzen.
Nik ere ez”

2007ko martxoaren 11 | LXX. urtea | 2.079 zenbakia | 3,60 euro

Kartzelaren loteria

Epaketako 50. bidaiaren kronika

Mahai-ingurua: Euskal Herria Bai koalizioa | Merkataritxikien kontraerasoa

Ez dugu gehiago izan nahi.

Berdinak izan nahi dugu.

Martxoak 8. Emakumeen Nazioarteko Eguna.

metro bilbao

www.metrobilbao.com
info@metrobilbao.net
Tel.: 94 425 40 25

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 Itxaro Borda. Tkakun (h)errenka.
25 Paula Kasares.
 Euskal emakume eszentrikoei esker.
26 Tere Irastortza.
 Maite ditut maite gure bazterrak...
Igor Estankona.
 Zezena eta adarrak.
27 Mikel Aramendi.
 Posibilista eta pragmatikoa.
Joxe Mari Ostolaza. Etengabea.
28 Xabier Paya. Bertso berriak
 2004ko martxoaren 11ri jarriak.

Pedro Aranburu

Xabier Paya

Erdiko kaiera

- 29 Zaldi Eroa,**
umore indioaren buruzagia.
 Gorka Bereziartua.
33 Argitalpenak.
 Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano.
40 Ihesi: Atxulondo, haranak irentsitako burdinola.
 Ainhoa Larrea.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua,
 Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Patxi Huarte, Zaldi Eroa

Termometroa

- 47 EH Bai mahai-inguruan:**
alderdi abertzaleak
elkarrekin behingoz?
 Mikel Asurmendi.
52 Euskal Dendak: 5.000 denda txiki elkartu dira
erraldoien aurka.
 Urko Apaolaza.
54 Bero-beroan.
 Xabier Letona, Onintza Irureta
 eta Juan Mari Arregi.
56 Net Hurbil.
Energi-faxismoa petrolio
urriak berotzen du.
 Pello Zubiria.

Arandia, Larralde, Etxepare eta Colina

4 | 18/98

Auzipetuekin Madrilen

18/98 sumarioko auzipetuekin batera Madril joan gara eta Auzitegi Nazionaleraino lagundu ditugu, euren 50. bidaian. Zirko bihurtu den epaiketaren inguruko bizipenak eta esperientziak kontatu dizkigute eta 15 hilabeteko kalbarioaren berri izan dugu.

13 | Pedro Aranburu

Miel A. Elustondo

58 | Azkena

Emilio Lopez Adan Beltza

18 | Emakumeari zor dioguna

Norbert Gualde mikrobiologo eta medikuak idatzitako *Ce que l'Humanité doit à la femme* dugu hizpide. Liburuan, immunologia aberatsagoaren jabe den emakumeak giza-kiaren eboluzioan izan duen garrantzia aztertu du Gualdek, besteak beste. Hausnarketa horiek gureru ekarri ditugu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lore Agirrezabal, Naiara Irureta, Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marjo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Andoni Canellada / Argazki Press.

KULTURA SAILA
 Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
 diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

18/98

Injustiziara bidaia

15 hilabete daramatzate 18/98 sumarioko auzipetuek denbora eta dirua erruz galtzen. Eta fiskalaren nahia betez gero, askatasuna ere galduko dute. Gezurra dirudi pazientzia aspaldi galdu ez izana. Aldiz, Espainiako justizia administrazioak galdu duena lotsa da. Hasieratik garbi zegoen epaiketaren izaera politikoa, baina ez dute erreparorik izan inputatuen eskubideak inpunitate osoz behin eta berriro bortxatzeko. Epaiketa amaierara iritsi da eta epaia jakiteko hilabete batzuk itxaron beharko dituzte. Baina zigor ofizialaren zain, dagoeneko ederki zigortu dituzte 52 auzipetuak. Haiekin egin dugu Madrilerako txangoa. Euren 50. bidaia da.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

GOIZALDEKO 04:00ETAN iritsi da furgoneta Hernanira. Bertan bi lagun jaso eta Urnietara doa, eta handik Villabonara. Gero, Madrilera zuzen. Astelehenero dozena erdi furgoneta abiatzen dira Euskal Herriko hainbat puntutatik Madrilera. Eta asteazken iluntzean egingen dute buelta. Auzipetuek eurek gidatzen dute txandaka. Hasieran autobusa antolatzen zuten, baina konplikaturik zen inputatu guztiak jasotzea. Horregatik hobetsi zuten furgonetan joatea.

Denek Boceguillasen (Gaztela Leon) egingen dute bat, bertan gosaltu eta berriro bideari heltzeko. Ederki ezagutzen dute bidea eta denetik egokitu zaie 15 hilabete hauetan: hotza, beroa, elurra... “Aurten elur gutxi dago, iaz Somosierra inguru hauek askoz zuriago zeuden”.

Bidearen monotonia Madrilera iristean hausnartzen da. “Duela bi aste hau ez zegoen horrela”. M-30eko obra amaigabeak dira. 08:00ak aldera iritsi gara Casa de Campora; furgonetek bat egin dute berriro. Orain arte bertan

izan da epaiketa, Auzitegi Nazionalak epaiketa handietarako propio prestatutako areto berezian. Baina M-11ren epaiketa hasi denean, 18/98koek Genova kaleko ohiko egoitzara joan behar dute.

“Gure” Auzitegi Nazionala

Ordu batzuk lehenago, bidaia hasi baino lehen “ikusi al duzue ‘gure’ auzitegia telebistan?” bota du auzipetuetako batek. Casa de Campoko aretoa ez dute faltan botako, noski.

Auzipetu askok ez zuten

elkar ezagutzen 18/98

amesgaiztoa hasi zenean

eta egoerak elkartzera

behartu zituen. Orain fiskaltzak

elkartasun hori euren kontra

erabili du bere argudioan

Fiskalaren zigor eskaerak (urtetan)

INPUTATUAK	HASIERAKO ESKAERA	AZKEN ESKAERA
KAS-ENPRESAK-FINANTZAKETA		
Juan Pablo Dieguez	12	7
Bixente Askasibar	15	9
Iker Beristain	15	9
Jose Garcia Mijangos	12	9
Inma Berriozabal	12	7
Joxean Diaz Urrutia	12	7
Joxean Etxeberria	19	13
EGIN (Egin Irratia, Orain, Ardatza)		
Carlos Trenor	19	11
Xabier Alegria	51	13
Manuel Intxauspe	16	11
Isidro Murga	16	19
Patxi Murga	48	19
Maite Mendiburu	14	11
Xabi Otero	16	4
Javier Salutregi	12	7
Teresa Toda	10	7
Jose Luis Elkorro	48	19
Iñaki Zapiain	16	4
Jesus Mari Zalakain	48	19
Jose Ramon Aranguren	48	Gaixo
Pablo Gorostiaga	16	11
XAKI		
Mikel Egibar	15	9
Nekane Txapartegi	12	9 (piezatik bereizia)
Jose Ramon Antxia	15	9
Mikel Korta	12	9
Jokin Gorostidi	15	Hila
Joxe Mari Olarra	15	9 (piezatik bereizia)
Elena Beloki	15	9
Miriam Campos	15	9
Iñigo Elkorro	12	Gaixo
EKIN		
Imanol Iparragirre	15	9
Unai Hernandez	15	lhesi
Patxi Gundin	12	9
Txema Matanzas	15	9
Ruben Nieto	15	9
Ana Lizarralde	15	9
Olatz Egiguren	12	9
Paul Asensio	15	9
Oiakue Azpiri	12	7
Marta Perez	12	7
Juan Mari Mendizabal	15	9
Peio Jon Sanchez	15	Preso Frantzian
David Soto	15	9
Jaime Iribarren	15	9
Xabier Balanzategi	15	9
Pako Aranburu	15	Preso Frantzian
Natale Landa	12	9
Xabier Arregi	12	9
Iker Casanova	12	9
JOXEMI ZUMALABE FUNDAZIOA		
Mikel Aznar	10	7
Iñaki O'Shea	10	7
Sabino Ormazabal	10	7
Mikel Zuluaga	10	7
Iñaki Urruñuela	12	-
Olatz Altuna	10	7
Fernando Olalde	10	7
Alberto Frias	12	7
Mario Zubiaga	12	7
GUZTIRA	927	484

Pepe Rei eta Ramon Uranga auzipetuak ez dituzte epaituko, osasun ego-
era larria dela medio.

Baina toki horretara ohituta zeuden. Orain ingurua poliziaz josita dago, tanke eta guzti. “Gu geundenean, ez zen horrelakorik”. Genova kaleko auzitegira joateak buruhaus-
teak dakartza eurentzat eta horregatik epaike-
ta toki berean, ostegun eta ostiralean egiteko
prest zeudela adierazi zioten epaimahaiari.
Baina eskaera ez zuten kontuan hartu. Epai-
keta hasi zenetik horrela izan da beti, hots,
auzipetuen eskaerak ez dituzte behin ere
gogoan izan. Esaterako, sumarioak bost pieza
bereizi izanda, ez da logikoa auzipetu guztiak
epaiketa osoan bertan egotera behartzea eta
bakoitzari dagokion pieza lantzean baino ez
joatea eskatu zuten. Alferrik.

Casa de Campon metroa hartu eta 09:30ak
baino lehen inputatu guztiak Auzitegi Nazio-
nalaren parean daude. Aurreko astetik dakite
goizeko sesioa zalantzan dagoela, defentsako
abokatueta batek beste epaiketa bat duela-
ko eta hura atzeratzea eskatu badu ere, eran-
tzunik ez du oraindik jaso.

Kanpoan ia ordubete zain egon ondoren,
abokatuak jakinarazi die oraingoz bertan
behera geratzen dela saioa eta 11:45ean itzuli
behar dutela. Handik gutxira sms bitartez

Etxetik irten direnetik

hamabi ordu pasa direnean

abiatu da epaiketa. “Orain arte

ikusi duzuna urte eta erdian

bizi izan dugunaren laburpena

da: denbora galtze hutsa”,

dio Teresa Todak

esan diete epaiketari berriro arratsaldeko
16:00etan ekingo diotela. Alferrik esnatu dira
goizeko 03:00etan.

Batzuek furgonetan dauden trasteak hote-
lera eramateko aprobetxatu dute tartea; beste
batzuek lo kuluxka egiteko; Arco bisitatza-
ra joan denik ere bada. Baina 14:00etan denak
bazkaltzeko elkartu dira.

Zein kartzela nahiago duzu?

Marta Perez eta Oiakue Aizpirik esan digute
fiskalak biak nahastu zituela, epaimahaiko
kideetako bat orain dela gutxi konturatu dela
bi Elkorro daudela auzipetuen artean, AVTko
(Asociación de Víctimas del Terrorismo) abo-
katuetako batek siesta ederrak botatzen ditue-
la auzitegian eta mozkorra ere azaldu izan
dela saioaren batera. Gero, emakumezkoen
espetzeek hitz egiten hasi dira, Euskal Herri-

Epaiketa eta lana ezin uztartu

Amaigabea dirudien epaiketa honen erruz, inputatuak denbora eta diru asko galtzen ari dira. Alde ekonomikoari dagokionez, batetik, Madrilera joan-etorri bidaiak, lo egiteko tokiak, jateak... gastuak dakartza. Baina, bestetik, astelehenetik asteazkenera ezin dute lanik egin eta horrek galera ekonomiko are handiagoa dakar.

Bide penaletik doazen epaiketetan, langile inputatuek legezko baimena dute epaiketara joateko eta saihestu ezin den betebeharrak publiko izaki, enpresek ezin dute hori eragotzi. Langileak, beraz, epaiketara joateko baimena du, baina legeak ez du bermatzen soldata kobratuko duenik eta bere lan baldintzak okerrera egingo ez duenik. Langileak egun gutxitako epaiketara joateko bermerik ez badu, are gutxiago aurrekaririk ez duen 15 hilabeteko epaiketa honen kasuan.

Makro-epaiketak urtea bete zuenean Olatz Altuna inputatuetako batek euren lan egoeraren azterketa egin zuen *Iraultzen* aldizkarian argitaratutako artikuluan.

Azterketaren arabera, askotariko lan egoerak topa daitezke inputatuen artean: bederatzi jubilatuta, bederatzi langabetu, bi bajan, bi preso, sei langile autonomo eta hogeita lau euren enpresekin nola-baiteko akordioa iritsi direnak.

Langabetuen artean gehienek epaiketaren erruz galdu dute lana. Eta batzuk herrietako sostengu kutxetara jo behar dute aurrera egiteko.

Autonomoen egoera ere ez da batere erraza. Astelehen goizean, auzitegiaren aurrean zain dauden bitartean, autonomo moduan ari

den inputatuetako batek dei bat jaso du. Bezero bat da. Nola azaldu bezeroari astelehenetik asteazkenera lanik ezin duzula egin? Urtetako emaitzak arriskuan dituzte langileok. Gero eta zailagoa da eurentzat bezeroei eutsi eta asteko gainerako egunetan ohiko lan erritmoa mantentzea.

Lantokietan akordioa lortu dutenen kasuak ere askotarikoak dira. Ostegun eta ostiralean lan egiten dute batzuek. Baina lehen hiru egunetako hutsunea betetzeko asteburuetan ere lan egin behar du zenbaitek (hots, aste osoa epaiketak eta lanak betetzen dute kasu horietan). Eta Madrilan dagoen bitartean lanean aritu behar duenik ere bada.

Garbi dago lan jardura normalizatua ezinezkoa dela inputatuen egoeran. horregatik askok lan etetea eta epaiketaren amaieran berriro heltzea hitzartu dute euren enpresekin.

Dena den, hasieran epaiketak hilabete batzuk iraungo zituela aurreikusten zuten eta 15. hilabetea pasa da dagoeneko. Horregatik lantokietan lortutako akordioetako batzuk kolokan ipini dira azken hilabeteotan.

Egoera honetan inputatuek biziki eskertzen dute herritarrengandik jasotzen duten laguntza ekonomikoa. Ezinbestekoa zaie gastuei eta galerei aurre egiteko. Baina zigor modu hau ere salatu nahi dute. Epairik oraindik izan gabe ere, hilabete honetan zigorrek hainbat forma hartu ditu epaituentzat eta lana modu normalizatuan egiteko ezintasuna da gogorrenetakoa.

koak kaxkarrak direla eta aukeratzekotan, Palentzia edo Salamancakoen inguruan iritzi onak jaso dituztela, Burgosekoa zaharkitua dagoela... Umorea behar da gero! “Zer nahi duzu? Ezin dituzu 15 hilabete haserre pasa. Amorrua kanalizatzen jakin behar da”. Egun hauetan esaldi berbera behin eta berriro entzungo dugu.

Bazkalostean, berriro metroan joan dira denak Auzitegi Nazionalera. Oraingoan bai,

etxetik irten direnetik 12 ordu pasa direnean, epaiketa abiatu da berriro. “Orain arte ikusi duzuna urte eta erdian bizi izan dugunaren laburpena da: denbora galtze hutsa”, dio Teresa Todak. 400 orduetik gora daramatzate epaiketan eta ia ezinezkoa da arreta uneoro mantentzea. Todak, hala ere, gorabehera guztiak koaderno batean jasotzen ditu. Betetzen duen laugarren koaderno dela esan digu. Besteek ahal den

Ezkerretik eskuinera, inputatuak furgonetatan Casa de Campora iristen; metro geltokian zain, Auzitegi Nazionalera joateko; eta Auzitegi Nazionalaren parean, Genova kalean, PPren egoitza nagusia atzean dutela. Astelehenean inputatuak alferrik esnatu ziren goizeko 03:00etan, epaiketa ez baitzen arratsaldeko 16:00ak arte hasi.

N.I.

N.I.

18/98

18/98

Zenbakiak mintzo

Zaila da epaiketak iraun dituen 15 hilabete luzeak laburbiltzea. Baina honako datuak aski esanguratsuak dira bide hori ulertzeko. Otsailaren 20an 18/98 makro-epaiketaren zenbakiak hauexek ziren:

✓ **50:** ordurarte inputatuek Madrila egindako bidaiak.

✓ **116:** epaiketa egunak.

✓ **185:** epaiketaren sesioak, hainbat egunetan goiz eta arratsaldez aritzen baitira.

✓ **410:18:00:** epaiketan guztira emandako ordu eta minutuak.

✓ **3:32:13:** batez beste egun bakoitzean epaiketan emandako ordu eta minutuak. (Kontuan hartu, egunean 8 ordu egiteko aukera dagoela).

✓ **8:12:22:** batez beste epaiketara joan-etorri bidaia bakoitzean emandako denbora.

moduan pasatzen dute denbora, prentsa edo liburuak irakurtzen, sudokuak egiten... Euren artean berrikeria ezin dute aritu berehala Angela Murillo epaimahaiko presidenteak fiskalaren jarduna eten eta errieta egiten dielako. Une horietan, auzitegia baino, eskola dirudi.

Eta bazkaltzen ari ginela esandakoa baieztatu da: Juan Carlos Rodriguez Segura AVTko abokatuak berehala lo hartu du. Astebete beranduago orain siestan dagoen abokatuak horrelako “perlak” botako ditu akusazio partikularren txanda iristen denean: “Inork ez du azaldu nola den posible norbaitek aitaren-gandik jasotako 170 milioi fundazio bati ematea, fundazioak bere izena ere ez duenean”.

Elkartasuna delitu

Fiskalak bere ondorioak azaltzeko txanda da eta berriro arrazoiketa juridikoen falta agerian geratu da. Auzipetuen arteko elkartasuna ETArekin zuten harremanaren seinale del dio Enrique Molinak. Auzipetu gehienek ez zuten elkar ezagutzen 18/98 amesgaiztoa hasi zenean eta egoerak elkartzera behartu zituen. Orain fiskaltzak elkartasun hori euren kontra erabili du bere argudioan (edo, hobe esanda, argudio gabezia).

20:30ean irten dira aretotik. Nekeak jota joan dira hotelera. Gaurko gaua salbuespena izango da. Aterpetxe batean pasa ohi dute

18/98

18/98

18/98

Epaiketako inputatuek elkartasuna jaso dute modu ezberdinetan eta eurek ere elkartasuna adierazi dute besteeikiko. Ezkerretik eskuinera: Eusko Legebiltzarreko ordezkariak Madrilera joan zirenekoa, joan den urriaren 2an; autoinkulpazio kanpainaren une bat; eta inputatuak De Juanaren egoera salatzen, irailaren 13an.

gaua, baina gaur ez dute tokirik bertan. Otor-
duak ere aterpetxean egin ohi dituzte, esan
digutenez, euren osasunaren kalterako. Horregatik janaria etxetik prestatuta ekartzen
dute sarritan. Egunero goizeko 07:00etan
kirola egitera irteten denik ere bada.

Ongi etorri 18/98 zirkora

Hurrengo goizean, beti bezala, auzipetuak
09:30erako iritsi dira auzitegira. Segurtasun kon-
trolla pasa eta saioa noiz hasiko zain daude. Baina
Iker Beristain presoak espetxetik ekarri behar dute
eta 11:00ak aldera arte ez da iritsiko. Bitartean lis-

karren bat ere izan da polizia batek auzipetueta-
ko bati identifikazio txartela agerian eraman
behar duela modu txarrean esan diorean.

Iritsi da Beristain, auzipetu guztiak aretoan
dira eta saioa hasiera doala dirudi. Baina
minutu gutxira denak kanpoan dira berriro:
“Angela Murillok bota egin gaitu, barretxoak
ezin zituela jasan esanez”. Eskolako umeak
bailiran sentitzen dira, baina gehienek umo-
rez hartu dute eta denek pazientziatz. “Barre-
txoena aitzakia hutsa da, Nicolas Póveda
epaimahaikidea berandu iritsi delako urduri
jarri da presidentea”.

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-

Aukeratu ongi etorri oparia

“Kirolaz Badakit”
mahai-jolasa

“888 txiste” liburua

“Txoriak-txori”
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Ipar Euskal Herrian

ARGIA

9

2007ko martxoaren 11

Senitartekoak prestatzen

18/98ko familia handi honetako kide bakoitzak bere familia propioa du, bere historia, bere oinaze eta pozeekin.

Kasu batzuetan senitartekoak inputatuen artean daude: Iñigo eta Jose Luis Elkorro aita-semeen eta Isidro eta Patxi Murga anaien kasua da.

15 hilabeteotan batzuk joan dira. Jokin Gorostidi inputatua hil da eta epaituen sei guraso ere bai. Elena Belokik aita eta ama, biak galdu zituen aste gutxiren buruan.

Eta berriak ere etorri dira. Epaietak iraun duen bitartean Mario Zubiaga eta Jose Garcia Mijangos aita izan dira. Joseri zorionak eman dizkiogu auzitegian sartu baino lehen. Irati alabak 19 egun besterik ez ditu. Jose eta bere neskalagunak propio erabaki zuten haurra epaia iritsi baino lehen izatea. Astean hiru egunetan alabarekin ez egotea gogorra dela dio, "baina are gogorragoa litza-teke haurra ni barruan nagoela jaiotzea. Horrela haurdu-naldian bertan izan naiz eta lehen hilabeteetan haurra zaintzeko aukera izango dut". Irribarrean nabari da ez duela damurik.

Astelehen gauean, auzitegitik irten ondoren, afaltzen ari garelako, familiak hitz egiten hasi dira. Sei auzipetu

daude mahaiaren bueltan, emakumezkoak guztiak. Batek dio bere gurasoak lasaitu dituela orain arte, espetxean bukatzea ezinezkoa dela esanez. Beste batzuek diote dagoeneko senitartekoek nolabait asumitua dutela kartzelara joango direla. "Zer da hobe, gurasoak lasaitzea, kartzelara joango ez garelako esatea, gero barrura bidaltzen bagaituzte jipoia hartzeko? Ala, alderantziz, okerrenerako prestatzen joatea, azkenean zer gertatuko den jakin gabe?", galdetzen diote elkarri. Baina erantzun egokirik ez dute.

Helduei egoera azaltzea zaila baldin bada, are zailagoa haurrei ulertaraztea. Natale Landaren kasua da (Nataleren bikotekidea, gainera, espetxean dago) edo Olatz Altunarena. Olatzek 3 urteko semea du. Epaietarako ondo prestatu duela dio: "Gauzak argi esan behar zaizkio, misteriorik gabe". Baina fiskalaren kalifikazioen ondoren animoak apaldu egin dira, kartzela gertuago ikusten da. "Abokatuari kalean zenbat denbora geratzen zaigun galdetu diot. Ez dakit zenbat denbora daukadan eta nola egin behar dudana, baina haurra horretarako prestatzen hasi behar dudala badakit".

Berririo barrura, soinu arazo txiki batzuk konpondu eta aurreikusitakoa baino ia bi ordu beranduago, azkenean, saioak aurrera egin du. Molina fiskalak bere txostenarekin jarraitu du. Gaurkoan ere argudio juridikoak ez dira inondik ageri eta horien ordez, besteak beste, honakoak bota ditu ustezko frogaren moduan: hauteskundeetan EHko kontu-hartzaile izatea, presoan aldeko martxan Bruselara joan izana, 1990ean Jarraiko asanbladan parte hartzea...

Surrealismoaren gailurra Mario Zubiagari buruz hitz egitean iritsi da: "Kultura maila altua du eta horrek frogatzen du oso ondo zekiela zer egiten zuen" bota du lasai asko Molinak. Atzo elkartasuna delitu zen; gaur kultura maila.

Quebec-etik abokatu bat etorri da behatzaile moduan eta bete-betean asmatu du epaiaketa hau zirkua dela esan duenean.

13:15ak aldera Murillo presidenteak saioa eten du arratsaldeko 16:30ak arte. Bazkaltzeko metroan joan-etorria beste behin egin eta han dira berririo inputatuak. Oraingoan minutu gutxi egin dituzte aretoan: eseri eta berehala arratsaldeko saioa eta asteazkenekoa bertan behera geratu dira, Nicolas Póveda epaimahai-kidea gaixo dagoela eta.

Honakoak bota ditu fiskalak
ustezko frogaren moduan:
hauteskundeetan kontu-hartzaile
izatea, presoan aldeko martxan
Bruselara joan izana...
Gailurra Mario Zubiagari
buruz hitz egitean iritsi da:
"Kultura maila altua du eta
horrek frogatzen du oso ondo
zekiela zer egiten zuen"

Berehala hutsik geratu da Auzitegi Nazionalaren ataria. Ez dute denbora (gehiago) galdu nahi. Lauzprobost ordu barru etxean izango dira; seguru-erik, epaiaketa inoiz amaituko ez denaren sensazioarekin.

Aste honetan ia denbora gehiago pasa dute errepidean auzitegian baino. "Epaiaketa behingoz amaitzea nahi dugu. Gero gerokoak", esan digu auzipetu batek. Hala ere, gerokoak kezkatzen duela ezin du ezkutatu.

Larunbatean Bilbon burutuko den manifestaziora joateko deia egiten diote euskal gizarteari. Defentsa juridikoan ahalegin guztiak ipinita ere, ezertarako balio izan ez duela pentsarazten diete fiskalaren eta akusazio partikularren ondorioek. Epaiaketa politikoa da eta ahal den presiorik handiena egitea ezinbestekotzat jotzen dute. Zigor eredu garria ezarri nahi diete (ezarri diete dagoeneko); euskal

gizartearen erantzun eredu garria eskatzen du horrek. 18/98 epaietako inputatuek behintzat pazientzia, indar eta elkartasun eredu garria erakutsi dute hamabost hilabeteko amesgaiztoan. ■

<http://www.argia.com/argia-astekaria>
helbidean, gai honi buruzko bideo, argazki galeria eta egunerokoa.

Jose Mari Elosua

«Ehunka salaketa egin ditugu eta ez digute bakar bat ere onartu»

Defentsaren 9 abokatuetakoa bat da Jose Mari Elosua. Epaiaketaren azken txanpan, euren ondorioak epaimahaiari azaltzeko txanda da. Horrekin datorren astean bukatzea aurreikusten du. Ondoren auzipetuek azken hitza emateko aukera dute. Azken hitza, berez, larunbatean eman nahi dute Bilboko kaleetan, baina auzitegiko aretoan duten aukera ere aprobetxatuko dute. Hortxe amaituko zaie Madrilerako joan-etorri astuna. Eta gero, epaiaren zain egon beharko dute.

ANGELA MURILLO epaimahaiko presidentek informalki esan die epaia ekaina aldean irits daitekeela. Badakite ordea egoera konplexuan dagoela epaimahaia: “Angela bera da ponentea eta ez dute horretarako guztiz liberatu. Beste bi magistratuak ere ez dirudi dedikazio osoa eskainiko diotenik. Bestetik, kasu honek gai asko dauzka deliberatzeko eta gainera Auzitegi Nazionaleko magistratuak ez daude delitu ekonomikoetan jantziak” azaldu du Elosuak.

Garbi dago 18/98an bultzada politikoa eman zela, ez zela aurrera eramango Aznarren gobernuak bere garaian politika “antiterrorista” zehatz bat bultzatu ez balu. “Politika *antiterroristek* beti dute eragina epaileengan” dio abokatuak, “komunikabideen bitartez presioa egiten da lehenik eta indar polizialak dira epailei sumarioak gauzatu eskaintzen dizkietenak. Eskaintza horren atzean gobernu dago. Hori garbi gertatu da sumario honekin eta behin eta berriro salatu dugu”. Horregatik datozen hilabeteetako egoera politikoak epaimahaiaren azken ondorioa baldintza dezake. “Eta egoera politiko hori guk denok baldintza dezakegu. Nolabait, neurri handiagoan edo txikiagoan, geure esku ere badago zer gerta daitekeen”.

Absoluziorako arrazoi guztiak

Defentsako abokatu guztiek duten irudipena epaiketa oso ondo joan zaiela da. Bai haiek proposatutako frogak, bai fiskaltzak eta akusazioek proposatutakoak emandako emaitza auzipetuen aldekoa da. “Atzean dagoen tesi hori, guztia ETA dela, peritoen buruak berak esplizituki zalantzan jarri zuen epaiaketako saio batean. Pieza bakoitzari dagozkion xehetasunetan ere peritoek ñabardura garrantzitsuak sartu zituzten, fiskalari bere akusazioak birplanteatzeko modukoak”. Baina ez da horrelakorik gertatu. Zigor eskaeratan urte kopurua jaitsi da, baina lehen kopuru horiek puztuta zeuden eta hala jarraitzen

“Gaur egungo lege penalak ez du inolaz ere aukerarik ematen epaiketa honetan zigortu nahi diren jarrerak, pertsonak, elkarteak... zigortzeko”.

dute. “Exajeratua eta zentzugabea da eskatzen duena. Balorazio tekniko lege prozesarekin eta kode penala eskutan egin izan balu, akusazioak erretiratu beharko lituzke. Eta ez du egin; ate bat itxi zaigu hor”.

Beste ate bat zabaltzen saiatzen ari dira egunotan. Euren azken txostenarekin abokatuak prozesu hau nola sortu zen salatzen ari dira, hasieratik zein oinarritzko eskubide bortxatu dituzten agerian uzten. “Adierazi nahi dugu gaur egungo lege penalak ez duela inolaz ere aukerarik ematen epaiketa honetan zigortu nahi diren jarrerak, pertsonak, elkarteak... zigortzeko”.

Ehunka salaketa ukatuta

18/98 plataformak behin eta berriro salatu duen moduan, hasiera hasieratik auzipetuen eskubideak bortxatu dituzte: arrazoirik gabeko atxilotak, inkomunikazio mekanikoak, tortura kasuak... Prozesua, gainera, urteetan sekretupean mantendu da. “Oso neurri zorrotz eta larriei (espetxeratze aginduak, egunkari baten itxiera...) aurre egin behar izan diegu sumarioa sekretupean zegoela, oinarri faktikorik ezagutu gabe, soilik erabakien alde dispositiboak ezagutuz. Indefentsioa larria izan da prozesu osoan”. Eta horren adibiderik ez da falta: “Sumario guztia eskutan izan gabe defentsa idatzia aurkeztera iritsi gara; ahozko epaiketa hasi genuen oraindik froga guztiak epaimahaian ez zeudenean, legeak horretara derrigortu arren...”. Xabier Arregiren kasua ere azaldu digu: fiskalaren akusazioa itxuraz etxean harrapatu zioten gutun batean oinarritzen da. Defentsari galdeketa egiteko txanda eman zitzaionean, eskutitza erakusteko eskatu zuten. Gutunak konbikzio piezatan egon behar zuen, Arregiri zegokion kutxan. Baina kutxa ez zen agertu. “Ehunka salaketa egin ditugu eta horietatik ez digute bakar bat ere onartu”.

Epaimahaiaren jarrera horrek itxaropenari toki txikia utzi arren, absoluzio guztiak eman beharko liratekeela dio defentsako abokatuak “eta azkenean batzuk behintzat emango direla uste dut”. ■

ASTE HONETAKO

zozketak

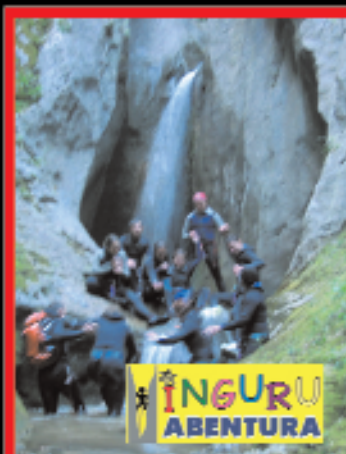
Uztartza Aterpetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Herriko plaza, 1
Aduna, GIPUZKOA

Tel: 943 693 181

1

Inguru Abentura

Arroila jaitziora
2 lagunentzat

San Juan kalce, 18
Albeniz, ARABA

www.inguruaabentura.com

2

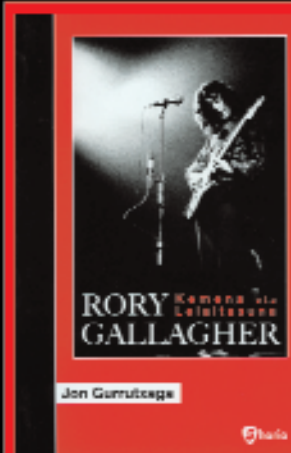
Lurdes Leria Studio

Harpildodun batentzat
ile apainketa
eta estetika saioa

La Salle etorbidea, 8
Andoain, GIPUZKOA

Tel: 943 300 360

3

Rory Gallagher

Kemena eta leialtasuna
Jon Gurrutxaga
10 liburu opari

Soraluze, GIPUZKOA

www.hotsak.com

4

Munduko ipuinak eta Gortxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ATXASPI HOTEIA

• Jesus M. Kerejeta Aldalur (Urretxu)

ATALAIA JATETXEA

• Iñaki Iruela Errasti (Zestoa)

INGURU ABENTURA

• Mikel Urruzola Arratibel (Lasarte-Oria)

MY JOK WORLD

• Justo Ezenarro Mugaguren (Bilbo)

• Haritz Eguren Urrestarazu (Zerain)

• Juan Jose Belza Artieda (Elgoibar)

KIRULAZ BABAKIT ETA GORTXOT

• Amurrioko AEK euskallegia (Amurrio)

• Muskizko Udal Euskallegia (Muskiz)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATZALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Pedro Aranburu

Pedro Aranburu 1965ean heldu zen Madrilera, banketxeko lanera. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan jaiotakoak biltzen zituen kongregazioa baino ez zuen izan aterpe Espainiako hiriburuan. Euskal etxe baten antzekorik ez. Bera bezala banketxeetan ari ziren euskaldunekin bildu eta euskal etxearen asmoa gauzatzea hartu zuen gogoan, seme-alaben euskaltasuna segurtatu nahirik. Hamaika ahalegin eta endredo eta gero, Madrilgo euskal etxea errealitate erakargarria da aspaldi diputatuen kongresutik bertara. Pedro Aranburu izan du *alma mater*.

MIEL A. ELUSTONDO
Argazkiak: Dani Blanco

«Ez gara politika euskaldunak g

Zuen euskal etxearen web gunean irakurri dudanez, XVIII. mendean gero eragin handiko euskal kolonia izan da Madril. Joan den mendean, are eta indar handiago izan dute euskaldunak hemen. Ez da gezurra. Goi mailako jendearen ondoan ageri dira euskaldunen izenak Madril; aristokraziaren ondoan, esan nahi dut. Bertako jauregi izenak ikusi besterik ez dago. Garai hartako euskaldunetako batzuek ez zuten gaztelan ondo jakingo, baina tira!

XX. mendean, berriz, euskaldunak arlo guztietan nabarmendu ziren: bankan, finantzan,

komertzioan, eraikuntzan, arkitekturan, industrian, garraioan, politika eta administrazioan, kirolean, antzerkia eta zineman, pintura eta musikan, literatur sorkuntzan, unibertsitatean... Baita Madrilgo metroan ere!...

Otamenditarak! Donostiarrak oker ez banago... Begira, hartu telefono aurkibidea. Horixe aztertu besterik ez duzu. Hogeita hamabi Aranburu ginen bertan, garai batean. Euskaldunak asko gara Madril, asko! Batzuk, hona etorri eta gauzak ondo atera zaizkielako. "Ni orain atzera baserrira? Ez horixe", esan eta bertan geratu dira.

Nortasun agiria

Pedro Aranburu (Donostia, 1929) Gros auzoan jaio zen, Bermingham kalean, baina lau urte zituenetarako Okendo ondoko Etxaide kalera joan ziren. Komertzio Eskolan ikasi eta Banco Bilbaon lan egin zuen, Donostian lehenengo eta, 1965az gero, Madril. "Gure ama karlista zen, eta esaten zuen: 'Madrildik sekula ez da gauza onik etorri!'". Bertan egin du bizimodua Pedro Aranburuk. Bertan lan, bertan hazi bost seme-alaba emazte Bitori Mujika donostiarrarekin. Haurrak euskal kutsuan erakutsi nahi eta euskal etxea izango zenaren hazia erein zuen: San Migel Anaidia. Euskarazko mezak egiten hasi ziren, euskal etxea deneko eraikina erosi zuten, eta era guztietako ekin-tzaz hornitu dute euskaldunon etxea Madril. Bertako presidente izan zen 1994tik 1996ra, bertako *alma mater* izana dela diote, baina bestela erantzuten du berak: "Ez da pertsona baten lana izan, talde oso batena baizik".

Hogar Vasco
Euskal-Etxea

n sartzen, baina ara Madrilen»

Beste batzuk, beste erremediorik eduki ez dutelako.

Zein da zure kasua?

Ni burtsara etorri nintzen, lanera. Orain dela hogeita hamar urte baino gehiago, 1965ean. Garai onean, industria gora ari zen, eta mugimendua! Horrela egin dut bizimodua hemen, eta horrela hasi nintzen euskal etxea sortzeko beharraz jabetzen. Izan ere, etorri eta ezer ez zegoen. “Euskal etxerik ez dagoela? Zer edo zer egin behar diagu bada!”. Eta horrela hasi ginen, batzuk eta besteak, kolore bateko eta besteko euskaldunak. Gero, Txoko Zar elkar-teea ere sortu genuen.

Lege zaharreko elkartea, Txoko Zar hori.

Gizonezkoentzat da bakarrik. Urtean bi edo hiru aldiz bai, sartzen dira gure andreak. Orduan, txantxa egiten dugu oraindik: “Datorren igandean ez da etorri behar. Andreen eguna da eta”. Txantxa artean, betiere.

Zu Madrila zinen garaian euskal etxerik ez, baina bazen nola-halako elkarte bat: Real Congregación de Naturales y Originarios de las tres Provincias Vascongadas (Hiru Euskal Probintzietan Jaiotakoen eta Jatorriz bertakoak direnen Erret Kongregazioa). Etxegarai kalean zuen egoitza, eta San Inazio elizaren jabe zen.

Aberatsak ziren kongregazioko gehienak. Bere burua goratzea zuten helburu, batez ere. Kongregazioa hirukoiztarren esku zegoen, hiru bat fraide besterik ez ziren han euskaldunak. Gerra ondoko kontuak dira, gerra ondoa aspaldi pasatua, baina fraide haiek beldurrez bizi ziren, ez zuten elkarte zabalteko asmo-rik. Guk aurrera egin nahi genuen gure euskal asmoarekin. “Kartzelara sartzen bagaituzte, sar gaitzate, baina gure seme-alabak euskaldun hazteko lan egingo dugu!”. Igandeko meza euskaraz izan zedin ahalegindu ginen lehenengo. Kongregazioan, berriz, fraide euskaldunak handik beste nora edo nora bidali zituzten ordurako eta madrildar aristokrazia-ko izen “handikoak” zeuden agintean... Bateko markesa eta besteko kondea...

Madril I

“Ni banketxe batera etorri nintzen lanera, Alcalá kalera. Banco Bilbao. Banco Vizcaya, Banco Guipuzcoano... han ziren. Haietan lagunak ere banituen. Bizi, berriz, Ayala kalean bizi nintzen, eta fenomeno! Madrilik onenean! Autorik ez neukan, baina gainerakoan? Lana bai, goizeko zortzietan hasi, airean bazkaldu, eta iluntze arte lanean jarduten genuen, hamarrak arte igual. Baina gazte ginen eta egiten genuen. Koadrilan ez ginen asko lehenbizi, Batzuek politikatik jo nahi zuten. Beste batzuek, ‘hortik ez dator ezer!’, dena itxiko digute!’, esaten genuen. Gainera, guk umeak genituen atzetik. Elizako bidea, gure ohiturak erakutsi nahi genizkien... Erakutsi, behintzat!”

Euskal jatorriko jauntxoak.

Euskal jatorria bost inporta zitzairen! Paretan paper batean erakusteko, horretarakoxe! Eta Euskal Herrira joaten zirenean, markes titulua erakutsi! Gu etorri ginenean San Inazio egunean haren martxa kantatu besterik ez zen euskaraz egiten. Urtean behin! 1965ean! Etorri ginenean, galdetu egin behar izan genuen: “Hau zeinen eliza da? Euskaldunena? Gurea da, orduan?”. Elkartu ginen bi-hiru, bilerak egin eta lanean hasi ginen. Ordurako, ikastolak irekitzen hasita zeuden Euskal Herrian. Hemen, euskaldun puruenak ere gaztelaniaz ikastera behartuta zeuden, bestela galduta zeuden eta. Izan zen bat, Dionisio zuen izena, txofer ona zelako zeukana lana. Baina ez zen udaltzainekin hitz egiteko gauza! Nola-hala komunikatzen zen baina “¿Por qué no habla usted cristiano?” (Zertan ez duk kristau eran hitz egiten?), eta horrelakoak aditu beharra izan zuen. Ez zioten maiz esango, baina gutxitan esanda ere nahikoa zen.

Bi-hiru lagun bildu eta lanean hasi zinetela diozu. Zertan, ordea?

Fraide haiek 50 urte baino gehiago zeramaten San Inazio elizan, euskaldunon jabetgoa zen hartan, eta, badakizu, lurralde konkistatua zelakoan zeuden! Eliza beraientzat balitz bezala ari ziren. Ez zuten esaten beraiena zenik, baina hantxe sartuta fraideak! Eta nola aterarazi? Giltzarik izan ez genuen bitartean, beste elkarte bat sortu genuen, Hermandad de San Miguel (San Migelen Anaidia) izenekoa, eta gure euskal mezak, berriz, unibertsitate hirian egiten genituen.

Unibertsitate hirian?

Bai. Hogeita hamar bat ikasle eta hiru-lau bat familia elkartzen ginen han, igandero, euskarazko mezaren inguruan... Gu geure umeen geroaren alde ari ginen. Egun batean, kongregazioko batzar batean estatu kolpea jo genuen. Fraideei egindako lana estimatu, “eskerrak zuen lanarengatik, baina guk beste asmo bat daukagu” esan, eta San Inazio elizaren geroaz jabetu ginen. Zalaparta pixka bat izan zen, bateko agiri eta besteko erregistro... baina eliza euskaldunona izatea lortu genuen, gure euskal asmoen arabera.

Ordura arte ez bezala.

Horixe! Fraideek beldurra zuten eta ez zuten egiten. Besteek, honako markesak eta harako kondeak, interesik ez zuten ezer egiteko. Gu, berriz, Erromaraino jotzeko ere prest geunden! Behar zen lekura joango ginen! Prozesu luzea izan zen, baina lortu genuen behintzat. Orain ondo konpon-tzen gara denok. San Inazio eliza gurea da, euskaldunona. Fraideek, berriz, beste etxe bat egin zuten, aldamenean. Orduan ekarri genuen euskarazko meza unibertsitate hiritik San Inaziora. Hor gaituzu harrezkero.

Kapilau euskaldunak ere bazenituzten.

Canónigos Regulares Agustinos de Letran (Letrango Kanoniko Erregular Agustindarrak). Oñatikoak. Parrokia dute hemen. Andres Aranburu, Benantxio Aranguren... Horiek egi-ten zuten euskarazko meza, San Inazio elizan, euskaldunon elizan. Jabegoa ere erret kongre-gazio harena izan zen 1715etik hona.

75ean sortu zenuten anaidia, eta horixe izango zen gaur egungo euskal etxearen hazia. Anaidiko lagun denak euskal etxean eman zenuten izena... Nahi zuenak nahi zuena egin zuen orduan. Batzuk elizan geratu ziren, beste batzuk eus-kal etxera etorri ginen. Libertate osoz hartu genuen erabakia. Hemen inor ez zen ibili Fraga Iribarne bezala aginduak ematen, “zuk hau egin behar duzu, eta zuk bestelako hau”. Ez zen horrelakorik izan...

Zuen umeen alde jardun zenutela esan diguzu: meza euskaraz lehenengo, euskal etxea gero, ekintza mordoa egiteko aukera ematen duen azpiegitura daukazue.

Askok egi-ten dugu, eta gehiago egin beharko genuke. Hainbeste euskaldun dago Madrilen, eta gehiago izango dira! Ingelesak bezala gara hemen, gera ezinak! Gainera, euskara modan jarri da. Alemanak ere euskara ikastera etortzen dira hona, euskal etxera; edo unibertsitatara joa-ten dira ikastera. Euskara, katakonbetatik zeru-raino igo da. Horrelakorik ez da inoiz ezagutu.

3.000 bazkide baino gehiago ere izan zineten...

Euskaldunak asko ginen eta Madrilen! Eta, gai-nera, bilduta geunden! Madril txikia zen orduan. Gaur egun, hainbeste auzo eta hainbeste jende, zailago da biltzea, baina 65ean, etorri ginenean, erraza zen. Euskaldun asko hemen bertan

AZKEN HITZA

Talentuen parabola

“Madrilgo euskal etxeko *alma mater* naizela esan dizute baina gauza bat esan behar dizut, serio: euskal etxea ez da pertsona baten lana izan, ekipo batena baizik. Hasieran neu ibili nintzen zirika, gero bestea, eta beste bat ondoren. Jende askok egin dugu euskal etxea. Batzuek lan egin dute eta beste batzuek lagundu. Gurasoak seme-alaben ardu-ra du, enpresaburuak langileena, denok ditugu geure ardurak, eta haien arabera jardun behar dugu. Talentuen parabola! Mundu honetan, nork bere talentuekin zer egin duen aztertu behar du”.

ezkonduta bizi ziren, banketxeek bulegoak zabaltu zituzten hemen eta bertan ari ginen lanean... Jende asko. Gero, ETA etorri zenean hoztu egin zen pixka bat giro hori. Gu ez gara politikan sar-tzen, baina euskaldu-nak gara Madrilen...

Madrilen bihotz-biho-tzean da euskal etxea. Aurrez aurre, Zarzuela antzokia duzue. Harri-kada bide, Espainiako

Gorteak: diputatuen kongresua. Pauso bat egin eta Puerta del Sol...

Etxe hau erosi genuenean ez geneukan dirurik eta aurrezki kutxara joan ginen. Hogeita bost milioi pezeta pagatu genituen, besterik ez. Kutxakoei esaten genien: “Begira, ez dugu espekulazio asmorik, baina etxea erosi, bertan bizitzen jarri eta negozioa egingo genuen!” Garbi ikusten genuen. Aukera aparta izan zen. Ordutik hona asko aldatu da egoera, jendeak ez luke sinetsiko. Gero, obra batzuk egin geni-tuen, baina etxea ukitu gabe dago.

Zer giro dago zuen artean?

Nik uste gauza okerrean ahaztu direla. Ten-tsio gogorrak izan ziren garai batean.

Zergatik?

ETAKoak zirela eta ez zirela. Edo, ETAKoak ez baziren, orroka ibiltzen zirenengatik: “Gora Euskadi Askatuta!” eta horrelakoak oihuka hemen. Guk euskaldunontzako etxea nahi genuen, denontzat, euskaraz eta euskal-dunen aldekoa. Gero, nork bere pentsatzeko modua izango du, baina hori beste gauza bat da, aparte. Bandera espainolak erretzen zituz-tenean eta, hura denontzat zen kaltegarria. Aitzakia eman ez, behintzat! Azken finean, Madrilen bizi behar genuen!

Euskal etxe askotan ez dakit, baina batean baino gehiagotan izan da tentsio hori. AEBeta-ko batzuk ezagutu ditut, eta Mexiko Hirikoa ere bai...

Nik Espainia aldeko euskal etxeak ezagutzen ditut. Uste dut gehienetan jendea konturatzen zela tanto gutxi geneuzkala eskuetan, eta sen onez jokatu behar genuela. Gure kasuan, gai-nera, Madrilen geundela eta gutxi ginela ere hartu behar zen kontuan.

Tentsioak baretu al dira?

Trankilago bizi gara alde horretatik, baina beti dago arriskua... Nik esango nuke, guk, eus-

Madril II

“Askok hazi da.

Bizpahiru urte barru sei milioi izango omen gara Madrilen! Hemen garen

euskaldunak ondo bizi gara, ez genuen behe-behetik hasi behar izan.

Banketxera etorri ginen lanera, Pradoko Museora...

Udaletxean ere hainbat euskaldunek lan egin zuten.

Hemen geratu ziren eta zer egin behar zuten, atzera

Beizamara joan, baserrira? Garbitzaile sartu, besterik ez bazen ere, eta gero, poliki-poliki, lana eta bizimodua hobetu.

Horixe egin du argia izan denak”.

kaldunok, goxo-goxo saiatu behar dugula, ez ostikoka.

Horrela jardun al duzue zuek, "goxo-goxo"?

Ahalegina egin dugu. Euskal meza euskal meza zen, euskaraz. Ikasleekin biltzen ginenean, beste lekuetako estudianteei —asturiarrei eta—, ez zitzaien gustatzen gure bildu nahi hura. *"Éstos no quieren ser de los nuestros, no quieren ser como nosotros"*, (hauek ez dute gutarrak izan nahi, ez dute gu bezalakoak izan nahi) esaten zuten, kalean euskaraz kantatzen abiatzen ginenean eta.

Santa eskean ere irten ohi duzue euskal etxe-koak. Harrigarria izango zen Madrilen...

Ez pentsa! Gaztelako kulturean ere badago ohitura hori, kalerik kale kantatzekoa alegia, eta hortaz, jendeak ikusten gintuenean ez zuen erabat gauza ezezaguna. Bestalde, orritxo bat ere banatzen genuen, Santa Ageda egunaren berri emanez, Euskal Herriko ohitura zela azalduz eta denei eguna zoriontzen geniola esanez. Horrelako gauza txiki baina, aldi berean, dotorea. Jendeak orritxoak irakurri eta "hauxe jende ondo hezia!" pentsatuko zuen. Guri ere komeni zitzaigun.

Zeuen buruak saltzea, irudia, alegia.

Beharko, beharko! Zeure burua ondo saldu ezik, akabo! Hori egiten ez baduzu galduta zaudel! Saldu egin behar dugu euskaldunon izen ona! Gainera, gure kasuan, saltzekorik edukiko ez bagenu... Denak okerrak bagina... Hara, gure gainean esan diren gauza guztiak eta, gertatu direnak gertatu eta...

Atentatuez ari zara...

Bai, atentatuak eta, hildakoak eta... Bada, hala ere, ba al dakizu zer esaten diguten? "Euskaldunak zoragarriak zarete!". Hala ere! Egia da atentaturen bat gertatu eta egoera ez dela erraza iza-

Madril III

"Lapurreta kontua okerrera ari da Madrilen. Francoren denboran makila zegoen, eta lapurrak beldurra zion horri. Franco ez dut begien bistan ikusi nahi, kartzelan ere eduki ninduten eta. Baina oraingo egoera ere! Oraindik orain, bi egunean lapurreta bana ikustea gertatu zitzaidan. Batean, emakume bat orroka, 'lapurra, lapurra!'. Segituan, gizon bat lapurraren atzetik, korrika. Lasterkan zihoala, lapurra erori egin zen eta andrea-ren poltsa kendu zion gizonak. Lapurrak hanka egin zuen. Biharamunean, ijito itxurako emakume bat eskuan zeuzkanak kentzen hasi zitzaion beste andre bati. Europa Ekialdetik edo ez dakit nondik datorren jende hori. Kontua da bizitzak kalitatea galtzen ari garela Madrilen. Lasaitasuna galtzen. Taxia hartzeko ezker-eskuin begiratu behar duzu".

ten. Hori gertatzen zenean, euskal etxetik irten poliki-poliki eta etxera. Bidean baten batekin geratu, zer edo zer hartu igual, baina besterik ez.

Madrilen Martxoaren 11ko atentatuen ondoren, inor ez omen zen euskal etxean. Beste asko bezala, zuek ere ETA ez izatea nahi zenuen, zeruari horixe eskatzen, errezatzen ari omen zinetela idatzi zuen egunkari jakin batek. Errezatzen... Hori baten-baten esana da, bat-batekoa, ez besterik. Ni ez nago bonba eta horrelakoekin conforme, hortik ez goaz eta inora. Pausoak eman behar dira, eskubideak aldarrikatu, bakoitzak bereari eutsi eta bata bestearekin ondo konpondu. Horrela izan dadin ahalegina egin behintzat.

Zeuen buruak saltzeko ez duzue martingala makala asmatu: ohorezko bazkideak izendatzea, alajaina. Pablo Sorozabal, Barandiaran, Sukia kardinala, Caro Baroja, Jose Luis Pinillos, Haritschelar...

Bai. Euskal Herrian zera esaten da: "Sagardorik onena, gurea". Eman dezagun, Astigarraigakoa. Baina gu ez gara beti sagardoa edaten ari, baditugu bestelako gauza batzuk ere! Horregatik ohorezko bazkide horiek. Gogoratzen naiz Julio Caro Baroja, kopetilun etorri igual, eta esaten nion: "Don Julio, umore txar itxura duzu gaur!". Eta berak ezer esan baino lehen, nik: "Jakina, oraintxe Beran egongo bazina...". Eta irribarre egiten zuen.

Bizpahiru aldizhots egin dut euskal etxe honetara zure galdera eginez eta hemen baino gehiago San Inazio elizan, euskaldunen elizan egoten zarela esan izan didate...

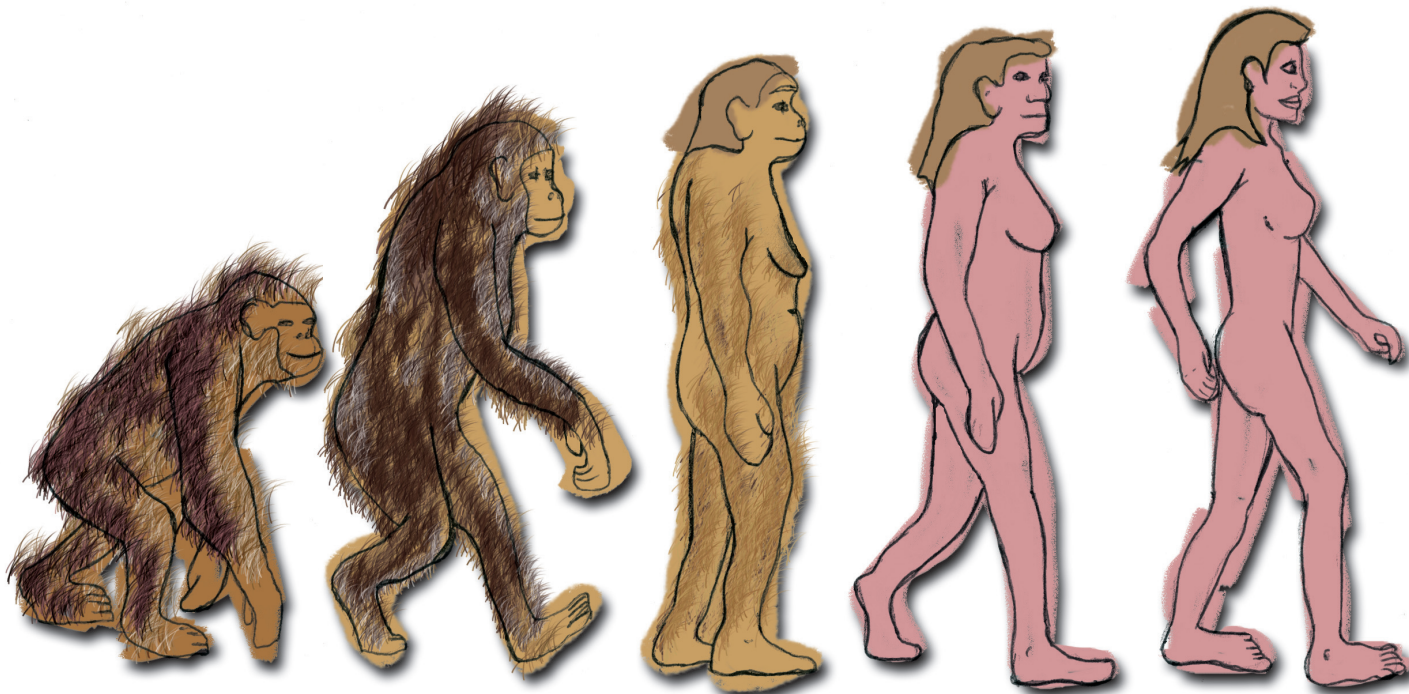
Jakina, bada! Ni ez naiz izan behar Franco bezala! Euskal etxeko presidente izan nintzela eta bertan betiko? Ez, ez, hori ez! Bidea utzi behar zaie atzetik datozeniei. ■

Emakumeari gizadiak zor diona

Gizakiaren eboluzioa erakusten duten ohiko grafikoetan –Saharako “Tumai” famosotik hasi eta Australopitekoagandik pasatuz gaur egungo *Homo Sapiens Sapiens*arengana iristeko urratsak markatzen dituzten horietan– gizona, arra, irudikatzen dute marrazkilariek. Adieraziko balute bezala jendakiak egin duen urrats bakoitza gizonezkoek eboluzioaren katean egindako aurrerapenen emaitza dela. Aldiz, emeak, emakumeak gizonezkoak adina garrantzia edo gehiago eduki du eboluzio horretan. Honetaz ari da Norbert Gualde mikrobiologo eta medikuak idatzitako *Ce que l’Humanité doit à la femme*.

PELLO ZUBIRIA

Eme Sapiens Sapiens

EMAZTEEN FABORE izenda zezakeen –Bernard Dexteparek bere poema famatua bezala– liburu hau Norbert Gualdek. Gizakiaren eboluzioan emeak egin duen ekarria izugarria dela eta hori aitortzeko garaia badela irizten dio Gualde mikrobiologoak. Emakumeak baduela gizonezkoaren aldean fisiologia aldetik nagusitasun bat, immunologia aberatsagoaren jabe dela, sexuen arteko ezberdintasun biologikoa, HLA eta kromosoma mailakoak, menopausiaren funtzioa eta amona edo amamaren teoria... emazteen fabore, eremu labainkorretan ere sartzen da Gualde, eta irakurleari pista erakargarriak eskaintzen dizkio.

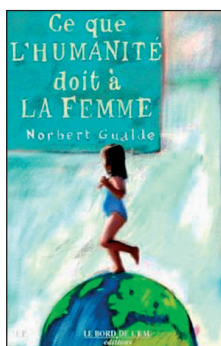
Norbert Gualde (Bordele, 1943) Medikuntzan eta giza biologian doktorea da. Bordeleko unibertsitatean immunologia irakasten du. Hiri horretan dagoen Kantzerraren Aurkako Erakundearen ataletako baten zuzendari ere bada. Hain zuzen, kantzerraren ikerketan farma-industriak egiten dituen manipulazio eta eroskerien salaketa moduan argitaratua du *Les chiens du cancer* (Kantzerraren zakurrak); Frantzia hainbat jende asalatu du liburu horrek, beren buruak ikusi baitituzte ezizenez beztituta baina ederki ezagutzeko moduan.

Gualdek –esango genuke abizen hori frantsestutako deitura euskalduna dela, Hualde edo Ugalde– idatzi dituen beste liburuak mikrobioei eta horien kontra gizakiak garatu duen immunitateari lotuak dira: *Epidémies, la nouvelle carte, Un microbe n'explique pas une épidémie* eta *Immunité et Humanité* dira ezagunenak. *La vengeance du singe vert* (Tximino berdearen mendekua) nobela ere egin du. Berrikitan plazaratu du *Ce que l'Humanité doit à la Femme* (Gizadiak emakumeari zer zor dion). Medikuntzaren moduan Gualde ezagutza entziklopediko baten jabe da, eta liburu honekin irakurle arruntari ezagutarazi nahi dizkio bere immunologiako ikasketetatik abiatuta ze nolako berrikuntzak aurkitu dituen emakumeak gizakiaren eboluzioan daukan garrantzia.

Emakumeak eta gizonak ezberdinak gara

Hiru emakume berezi eta erakargarriekin egin du topo irakurleak orrietan barna, haien eskutik eramango baitu idazleak andreen balio ez hain ezagutuak ezagutzera. Estreina, Gualdek denboran atzera egin eta bisita bat asmatuko du AEBen bizi izan zen Helen Deutsch-ekin elkarrizketatzeko: gizonezko biologo gaztea eta *Emakumeen psikoanalisi* idatzi zuen Helen Deutsch doktore zaharra, Sigmund Freuden ikasle eta gero kritikoa, aurrez aurre.

Bigarren atalean, Afrikako erre-serba batean jarriko ditu asmatutako bi gazte kontu hauetaz hizketan:

Goiko irudietan, Norbert Gualde mikrobiologoa eta sexuen arteko ezberdintasun biologikoa aztertuz kaleratu berri duen liburua: *Ce que l'Humanité doit à la Femme*.

Senegaleko emakume medikua eta Bordeleko epaile gaztea, soziobiologia sinesten gaitz egiten zaiona. Hirugarren ataleko solasaldia are bitxia-goa da: arte galeria batean elkartzeko ditu Mexikoko Frida Khalo pintore eta militante ezkertiarra eta XV. mendean pozoituta akabatu zuen Pic de la Mirandola erudittoa.

Helen Deutsche –Norbert Gualdek liburu honetan berarekin balizko lehen elkarrizketan aurkeztu duen emakumea– lehen feministakoa izan zen. 1925an psikologia femeninoari buruzko liburu bat publikatu zuen. Aldiz, hogeit urte beranduago –nazien hatzaparretatik ihesi Ameriketara joanda– *Psychology of women* publikatu zuen. Bera izan omen zen gizonen eta emakumeen artean funtsezko ezberdintasun biologikoa daudela azpimarratzen lehenetakoa, eta horrek haserrarazi zituen bere lagun feminista asko. Orduan indarrean zegoelako gero Simone de Beauvoiarrek honela definituko zuena: “Ez da emakume jaiotzen, emakume egin egiten da”.

Gai hau irristakorra dela badaki Gualdek eta horregatik definizioak egiten Deutsche feminista jarri du. Hala, “gizonak” eta “emakumeak” izendatzen ditugu, baina talde bateko zein beste sexu biologikoa daukaten pertsonak hori era ezberdinetan erakusten dute. Banaketak ez ditu bi multzo erabat bereizi sortzen, erdian tarte hutsa dutela, baizik eta kanpai formako kurba bat, Gauss-en kurba: bi ertzetan sexu biologikoa oso argi –arketipo moduan– definitua duten jendakiak daude eta kurban barrena definizio maila ezberdinak eskaintzen dituzten pertsonak kokatzen dira. Hala ere, dio: “Sexu biologikoa ezin du sexu soziala –ingelesez ‘gender’ esaten dena, generoa– predestinatu, baina biologikoa existitzen da, baita emakumeen gain sexu sozialak egiten duen presioa kontutan hartuta ere, eta ezin dugu hori ukatu zenbait feministak egiten duen moduan”.

Emakumearen immunitatea indartsuagoa da

Gauza da ikerketa zientifiko askoren arabera emakumeen erantzun immunitarioa hobea dela gizonezkoena baino. Gizakia elkarrekin bildu zenetik emakumeak gizonak baino neke handiagoak jasan behar izan ditu, eta selekzio prozesu gogorragoari egin dio aurre. Selekzio horretan ziurrenik mikroorganismoek garrantzi

handia eduki dute. Eta emakumeak hobeto daude prestatuta mikrobioei aurre egiteko.

Pertsona bakoitzak darama bere baitan immunitate kapital bana, baina aldi berean “populazioen immunitatea” delakoa bada. “Immunitate sistema ekosistemen gain guk dauzkagun harremanetan protagonista funtsezkoa denez, giza populazioen immunitatea alde

Emakumeen erantzun immunitarioa hobea da gizonezkoena baino. Emakumeak gizonak baino neke handiagoak jasan ditu eta hobeto dago prestatuta mikrobioei aurre egiteko

ALBERTO ELOSEGI

Y kromosomaren lan ia bakarra gizakiaren sexua determinatzea da, gainerako gene garrantzizko gehienak Xean daude. Baina emakumeek bi X dauzkatenaz, bietatik bakar batek egiten du "lan".

batetik fenomeno biologikoen ondorioa da eta bestetik inguru mikroskopikoarekiko egokitza-pen kulturalarena". Marokon gertatutako fenomeno bat mahairatu du Gualdek honen argigarrri.

Marokon ohartu ziren 1950ean poliomielitisa sagazte europarren artean 20 halako eragina zeukala bertako sagzte marokoa-rekin alderatuta. Ikertu zuten, eta zeraz jabetu ziren: europarren haurrak askoz inguru garbiagoetan bizi-tzen zirela marokoa-renak baino, eta ondorioz oso berandu egiten zutela topo polioa eragiten duen mikrobioarekin. Aldiz, bertako haur txiroagoek oso umetan topatzen zuten mikrobioa, artean amak eragindako immunitate sistema indarrean zeukatela.

Emakumeak mikrobioen aurrean berez duen indar hau, ordea, gero faktore sozialek hondatu egin dute historian zehar sarritan. Hori azken urteotan are nabarmenago jazo da HIESA-rekin. Estatu Batuetan, adibidez, gertatu da gay jendeak –gizonezkoek nagusiki- "lobby" lana egin duela HIESAren kontra borroka egiteko, baina gaitz hori heterosexualen artean gero eta gehiago zabaltzen denez, hil diren emakume beltz txiroen kopuruek HIESAk hildako gizon ameriekarena gainditu dute. "Immunitateari dagokionez, sexu sozialek galarazi dio emakumeari sexu biologikoaren arabera zegozkion abantailak". Horri erantsi behar zaio gizon seropositiboak sexu harremanetan birus gehiago jariatzen dituela emakumeak baino, horretan ere kalte andrearentzako. Afrikan, faktore horiei emakumeen bizi baldintza tamalgarriak erasten zaizkie.

Baina tamalez horrek erakusten du ere zergatik gizonetan baino gehiagotan egiten duen huts immunitate sistemak emakumeen baitan, beren buruei erasoz. Auto-immunitate gaitzek

jotako gaixoen hiru laurden emakumezkoak dira. Diabetea –auto-immunitatearekin lotutako motakoa- daukaten emakumeak gizonezkoen bi halako dira, baina Hashimoto-ren tiroiditisa duten emakumeak gizonezkoen 30 halako. Emakumeen dohain eta aldi berean arrisku den hau esplikatzeke, zientzialari batzuek hormonak aipatzen dituzte. Gualdek, hormonon garrantzia ukatu gabe, genetikari lotutako beste bi faktore eduki nahi ditu kontutan: X kromosomak eta mitokondriak.

Mitokondriak eta kromosomak, amaren opari

Gure zeluletan dauzkagun mitokondriak ia osorik amagandik jaso ditugu. Mitokondriak? 1880an deskubritu zituzten eta hari formakoak dira. Aditu batzuek diote bakterioak gure antzinako zeluletan sartzean sortu zirela mitokondriak. Gauza da mitokondrien gain dagoela gure zelulen barne arnasketa –zelularen metabolismoaren ardatza- eta mitokondriok %99,99an amarengandik jaso ditugula. Mitokondriek gidatzen dute gure zelulen bizimodua, eta horiek erakusten diote gure organismoari tolerantzia immunitarioa.

Bestalde, kromosomek markatzen dute giza-kion sexu biologikoa. Emakumeek beren 46 kromosomen artean bi X kromosoma dituzte eta gizonezkoek bata X eta bestea Y. Gualdek dioenez, Y kromosomaren lan ia bakarra gizakiaren sexua determinatzea da, gainerako gene garrantzizko gehienak Xn daude. Baina emakumeek bi X dauzkatenaz, bietatik bakar batek egiten du "lan", bestea zelularen nukleoan dago kasik gel-dirik. Hori gutxi balitz, emakumearen zelulen erdietan beren bi Xatik aitagandik jasotako Xk egiten du lan, eta beste erdietan amarengandikoak. Horrek are nabarmenago egiten du emakumearen konplexu-tasuna, eta emakumeen artean gaixotasun auto-immuneak hain ugariak izatea esplikatuko luke hein batean.

Baina X eta Y horiez gain beste 22 kromosoma pare dauzkagu gizakiok. Pare horietako bakoitzean bata amagandikoa eta bestea aitagandik jasoa. Azken urteotan aurkitu da kromosoma bakan batzuek aitaren edo amaren "marka genomikoa" daramatela. Eta horietan ikertuz ezagutu ahal izan da amagandik hartutako geneak direla gizaki berriaren enbrioia eta bereziki burmuina osatzeko ardura dutenak. Xaguen burmuinetan arakatuz jakin da ama-

Aitaren geneek nerbio sistema zentralaren egitura arkaikoetan eragiten dute eta amarenek ahalmen intelektual nagusietan

gandiko geneek “pentsamendua” eta “ekintza” kudeatzen dituzten zentroak garatu dituztela eta aitagandiko geneek batik bat “emozioen” alorrean dutela eragina.

Gizakiotan, aitaren geneek eragiten dute nerbio sistema zentralaren egitura arkaikoetan eta amarenek ahalmen intelektual nagusietan. Umeki edo fetuaren kasuan, aitaren geneek haurlagun edo plazentari eragiten diote —ume berriaren elikadurari— eta amarenek fetuaren garapen alorrean. Baina kromosomen kontuan bada bitxikeria gehiago. Gizakiok beste tximuengandik ezberdin egiten gaituena hitza da, mintzoa. Eta mintzatzeko ahalmenari lotutako geneak amak oparitzen dizkigun kromosometa-ko batean datoz.

Intzestuaren tabua: soziala ala garapenerako abantaila?

Soziobiologiarena gai gatazkatsua da aspaldion. Gualde liburuko bigarren pertsonaiak baliatu da gaia pausatzeko. Senegaleko oiha-
nean lanean ari den Binta emakume sendagi-
leak Paristik bisitan etorri zaion abokatu eta epaile-gai gazteari galdetuko dio: “Seguru uni-
bertsitateko zure irakasleek ez dizutela sekula hitz egin gure izaeraren alderdi biologikoez; eta pentsa lagunduko lizuketela zuri, epaile izan behar duzun horri, gure hurkoek eta gizarteek nola funtzionatzen duten hobeto ulertzen”.

Gualdek aitortzen du soziobiologia oso auzitan jartzen dutela aditu askok, faxismo teoriko bati bidea errazten diola ere ez du ukatzen, baina balio dezake hobeto ulertzeko emakumeek gizateriari egin dioten emari genetikoa.

Gualdek intzestuaren gaiari ere heldu dio, eta psikoanalistek emandako esplikazioei biologiarenak kontrajarri dizkie, HLA sistemaren eskutik. Berriro immunitate sistema.

Human Leucocyte Antigen (HLA) izeneko sistema bereziki garrantzizkoa da gizakion immunitate sisteman. HLA molekulak gure soineko zelula guztietan (odolean salbu) daude eta horiei esker egiten diegu aurre mikro-organismo etsaiei. Gizakion HLAk daukan polimorfismo handia oso lagungarri zaigu gaixotasunen aurrean, baina familia barruan dauka ahulezi puntua: anai-arreben HLAk ezberdinak izanik ere antzekotasun handiak dituzte. Hori dela eta, intzestua —anai-arreben harreman sexuala— desabantaila litzateke eboluzioan.

Intzestua ekiditeko, gutako bakoitzak soinean daramagun usaina sartzen omen da tartean. “Gure usainen aniztasuna —dio Gualdek— gizakion aniztasun genetikoaren agerpena da, ez gutxiago eta ez gehiago”. Esperimentu askotan demonstratu omen da animaliek bezala gizakiek sexu harremanetarako bere bikotekidea hautatzean usainak zeresana baduela, eta usainarekin zerikusia badute HLA molekulak.

**gaztelupeko
HOTSAK**
 Tel.: +34 943 753016
 Fax: +34 943 750139
 gaztelupeko@hotsak.com

**BIDE
ERTZEAN**
 Non dira

**KARIDADEKO
BENTA**
 San Quirico

**TXUMA
RAFA eta PETTI**
 Hauxe

CONXITA
 Amb lletra petita

ATERKINGS
 Aterqueens

**LOS REYES
DEL KO.**
 Hot tin roof

DANI BLANCO

Eboluzioan amaren ugalkortasun garaia mugatu egin zen, alaba gazte umedunari lanekin lagundu ahal izateko. Amonaren ugalkortasunaren galerak bere alabarena handiagotzen du.

Esperimentu batzuek erakutsi dute emakumei erakargarri zaizkiela bereagandik urrunekoak diren HLA ezberdina daukaten gizonen usainak. HLA jakin batzuetako emakumei beste HLA jakinetako gizonetakoekin egun betez soinean eramandako elastikoak usaintzera eraman eta gozoen edo erakargarrien zein sumatzen duten galdetuz egindako esperimentuak aipatu ditu Gualdek. Iduri du sexurako eta umeak egiteko arra aukeratzean, emeak polimorfismoaren aldeko apustua egiten duela garbi, animalietan bezala pertsonetan.

Amonak gizadiaren altxor

Amama, amaxi, amona edo amandreaki garrantzia berezia eman dio bere liburuan Norbert Gualdek. Eta horri lotuta, menopausiari. “Emakumea da ugaztun edo mamifero emeen artean menopausia ezagutzen duen bakarra, agian baleen salbuespenarekin”. Menopausia esplikatzeke, Kristen Hawkes-en teorian babesten da.

Hawkesen iritzian, duela bi milioi urte lehen hominidoak landareen sustaiak janzten ziren. Antzinako garai haietan, emakume zaharrek lagunduko zieten lanean neska gazteei, hauentzako umeak zeuzkatelako oso zaila zelako. Hori zen amonek alaba umedunei egiten zieten laguntza. Beste ikerlari batzuek ere baieztatu dute jokabide bera, baita XX. mendean antzinako eran bizi ziren indigena batzuen artean ere. Horrela, eboluzioan

Gizakion HLAk daukan
polimorfismo handia oso
lagungarri zaigu gaixotasunen
aurrean eta anai-arreben HLAk
antzekoak direnez, intzestua
desabantaila litzateke eboluzioan

amaren ugalkortasun garaia mugatu egin zen, alaba gazteari lagundu ahal izateko.

Giza emeak denbora luzeagoz zaindu behar ditu bere kumeak beste tximino eta animaliek baino. Eta hor lehia-kortasuna ematen dio gizakiari amandreak. Badira, noski, menopausia bizitzaren luzapenarekin lotuta dagoela uste dutenak; Gualdek aldiz arrazoi ematen die amonak edo amamak eboluzio katean garrantzizkoak direla uste duten etologoei. “Amandreak handitu egiten du emakume gaztearen ugalkortasuna, lanak arinduz. Eta ondorioz, amonaren ugalkortasunaren galerak bere alabarena handiagotzen du”.

Giza taldean emakume zaharrak egoteak baditu abantaila gehiago. Batek, lanerako gai izaten segitzen dute eta aldi berean oso energia gutxi kontsumitzen dute. Bestetik, garrantzi handia dute taldearen immunitatean. Zahartutakoan gizakia ahalmenak galtzen doalako ez da hau oker ikusi behar: zahartzarora iritsi denak immunitate kapital handia dauka berekin. Horrek esplika-

tzen du nola epidemia batzuetan gehienik hil direnak ez diren zaharrak izan, gazteagoak baino. Eta hiltzen hasita ere, epidemia bat den suteari sakrifikatzen zaion “kontrako sua” efektutzat interpreta daiteke.

Norbert Gualdek *Ce que l'Humanité doit à la femme* emazteen faborez idatzi duela nabari da liburuaren orri guztietan. Baita atzeko zokoko ohar aberatsetan ere. Bat aipatzekotan, 52.a, geneez eta ADNaz aritu baita liburuan, eta alor horretan emeak edo emakumeak daukan garrantziaz, hona Gualdek ahaztu gabe markatuta utzi duen istorio paradoxikoa. “1953ko api-

rilaren 2ko zenbakian, *Nature* aldizkariak plazaratu zuen artikulu bat ADNaren egitura deskribatuz. Artikulu izugarri haren egileek, James Watson, Francis Crick eta Frederic Wilkins-ek, 1962ko Nobel saria jasoko zuten. James Watsonek aitortuko zuenez, emakume gazte batek, Rosalind Franklin-ek, proposatu zuen ditzosozko helize bikoitzaren egitura saridunek baino lehenago... Berak aurkitu zuen

molekula magikoaren egitura X izpiko mikroskopio kristalografikoa erabiliz. Teknika hau gerra ondoren Parisen Laboratoire Central des Services Chimiques delakoan egin zuen egonaldian ikasi zuen. Bazterketa sexistak eta kantzerrak menderatuta, 1958an hil zen, eta ahaztu egin zuten. Berrogeita hamar urte beranduago, Rosalind-en oroitzapenik apenas agertu den”. Honi ere zor dio zerbait gizadiak. ■

...IRLA HAN DA

Kike©

HANGO BAKE PROZESUAN,
INDEPENDENTISTEK
POLIZIA KOLONIALA
ONARTU EGIN DUTE
AZKENAREN BURUAN...

... HEMEN BERRIZ,
POLIZIA KOLONIALAK
DITU EZ ONARTZEN
INDEPENDENTISTAK ... !!!

AI
OI
EI
ATX!

GERRY POLITIKO
ESKAX...

Julia, Lucia, Pitxu Ho

Inaziok eta Angelek desafio ederra bota didate mugaren beste aldetik alajainkoa! Baina badu aspaldi ez dudala libururik irakurri, salbu, aitor dut, *Malou Berlinen zeit bis mitternacht* (Gauerdarako denbora zoragarria). Hargatik ez naiz Euskal Herriko bideetan ibiltzetik gelditu. Ene barnealderako bidaietarik Pitxuren testamentu apokrifoarekin itzuli naiz. Sohütako ikastolako gurasoek txukunki eta iluna zetorrela, kozi-natu pastetxari naka-naka ari nintzaioarik aditu dudana eskainiko dizuet. Ez zuberotarrez prefosta, Iparraldeko euskara, barbaro arraroa, zailegia eta kasik ulertezina bilakatua zaizuelakoan jadanik. Begira, ez naiz hain krudela, aita alaba sortu berriari ondu beharko lituzkeen olerkiak asmatzera derrigor-tua ez naizenean!

Hara bada:

✓ Pitxuk uzten du euskal kulturaren merkatu orokorrean satortuz aberasteko, Niko Etxar-ten Maule Baitako zine-gelako kontzertuaren bideo grabaketa pirata bere ondorengoei, eta gerlaroak iraungo dueno *Euskadi jator gozo eta puta huntan* abestia, ahoak eman ahala eta zintzurak urratzeraino orroa dezaten,

✓ Pitxuk uzten dio NY zigiluaz hornitu rap musikari burukoa eta Aviron Bayonnais errugbi taldearen bandera zuri-urdina Filipe Bidarti, txapel eta ikurrina arautuekin agertzeak ez baitu gizona euskaldunago egiten, euskalduntasuna are gehiago folklorizatzen baino, eta Madonnaren *I love NY* kanta, ikasi ondoan, bihotzez txalupa dezan, gaurkoan jada jokoz kanpo bihurturiko *Gora IK* lema oihukatzeke partez.

✓ Pitxuk uzten ditu Mexiko hirian eskuraturiko kutsaduraren aurkako maskarak Sarrikota Peko biztanleei, etxeetarik hurbil Benafarroa-Lapurdikako zakarrak oro, edozein alderdiko hautetsien adostasunarekin eraikiko den zikintegi erraldoian metatuko zaizkienean erabil ditzaten ausarki, eta Dire Straits taldearen *Industrial disease* albuma.

I Txaro Borda

Erro

Mujika

✓ Pitxuk uzten du Txerokeen ETako komando-mandoei hogei urte pasa dituen bere auto zaharra, bazoka ukaldika josta daitezen arraiki Landesetako oihanetan, hor bederen ez dutelako min eta sarraskirik obratuko, eta John Lennon zenaren *Give peace a chance* melodia ikaragarriaren Shangaiko *Live* bertsioa.

✓ Pitxuk uzten ditu euskara masakratzearen erruz eta sobera ardura erdare-tan zinpurto delako bildu dituen multa guztiak Euskal Kultur Erakundeari ordain ditzan xehe-rik galdatu gabe, eta ez etsitzeko *Euskara putzu sakon eta ilun bat zen* dakarren CDa.

✓ Pitxuk uzten du Korrika 15aren antolatzaileri Karabana Handia euskal emakumea omentzeko proposamena, ohartu baita hil aitzineko egunetan, emakumeria ma(g)ma den-tsoa eta bana ezina bailitzan, emazteak globalki ohoratuko direla, gizonek aldiz izen deitura zehatzak merezi dituztelarik, eta entzutearren Maite Idirinen *Abizpatasunaren haizea* samurra,

✓ Pitxuk uzten ditu komentarioz, ideiaz, marrazkiz eta poesia-umekiz hanturiko ingurazti intimoak, bizitzan nola ohean beti leku gehiegi hartu dion bere azken maitale zainartari, eta *Kd Lang-en Hymns Of The 49. Parallel* lana.

✓ Pitxuk uzten ditu bere kexuak Euskararen Behatokiko erantzungailuan, mihi lizunak er(r)otik zinezko hizkuntza politika eraginkorra premiazkoa duela erdi haserre erantsiz, eta Etxa-mendi-ren *Ariana* balada minbera.

(...)

Inazio eta Angel, zer diozue sasieta-ko sasi-ttakun honen soinuaz? Pitxuren ele-askatasunak harritzen nau. Ez da aipamen sofista-literarioetan galtzen. Balia gaitzen gu ere, Pitxuren manera estiretan pairatzen doakigun gure euskararen, batzuen egiak, besteen gezurrak eta alderantziz, zintzoki plazaratzeko

Inazio eta Angel, zer diozue sasieta-ko sasi-ttakun honen soinuaz? Pitxuren ele-askatasunak harritzen nau. Ez da aipamen sofista-literarioetan galtzen. Balia gaitzen gu ere, Pitxuren manera estiretan pairatzen doakigun gure euskararen, batzuen egiak, besteen gezurrak eta alderantziz, zintzoki plazaratzeko.

Ahamen bateko ame-nez. ■

Euskal emakume eszentrikoei esker

Aurten, martxoaren 22an Karrantzatik abiatuko den Korrikak euskal emakumeari eginen dio omenaldia. Otsailaren 24an, Donostiako Kursalean herrialde eta adin guztietako neskatiko, neska eta andreek omentze hunkigarria antzeztu zuten.

Edurne Brouardek ahotsa paratu zion Korrika 15aren manifestuari: “Garai desberdinetan zehar, emakumeok izan gara, euskararen aurka izan diren legee aurre eginez, gure hizkuntza etxetan gorde, atxiki eta ahoz aho iraunarazi dugunak. Dela gerra garaian, dela baserrian, dela itsasaldeko herrietan gizonak kanpoan zeudela... euskal emakumea izan da, belaunaldiz belaunaldi, gotorleku garrantzitsua. Berak bermatu du gaur arteko transmisioa, eta ezkutuko lan hori ere azalarazi eta aldarrikatu nahi dugu”.

Ez da lehendabiziko aldia euskararen ondorengoengana-tzean eta euskal kulturaren irau-naraztean herri honetako ema-kumeek egindako ahalegina aipatu eta goraiatu dena. Gogoan dut 2005ean Euskale-rria Irratiak orain berrogei urte, frankismo garaian bete-betean, Iruñean euren seme-alabak euskaraz hazi eta hezi zituzten emakumeei Larreko Saria eman zuela. Emakume horietako hamahiru andre adindu bildu ahal izan zituzten omenaldi ekitaldi-rako eta andre horien duela berro-gei urteko oroitzapenek hunkitu ninduten. Euskara erabat zoko-raturik, *cristiano*z egitera konpul-tsiboki behartzen zituen Iruñe-ko gizarte haren mesprezu, higuin eta irainen aitzinean ama euskaldun tematsuek familia esparruan euskarari eutsi eta umeak zabaldu berria zen ikas-tolan eskolatzeko irmo jokatzeko horrek barrena ukitu zidan.

Emakume horien oroitzapen eta lekukotasunak etorri zitzaiz-kidan gogora Edurne Brouar-dek irakurritako manifestua entzundakoan. Metafora ederra iruditu zitzaidan erabili zuena: Eus-

MIKEL SAIZ

kal Herriko mendebaldean, Karrantzako Poza-lagua izeneko kobazuloan, ohiko estalaktita eta estalagmiten artean, estalaktita berezi-berezi batzuk ageri dira: estalaktita eszentrikoak. Egi-tura horiek, beste lekuetan ez bezala eta beste inon baino gehiago, goitik behera erori beha-rrean, ezker-eskuin zabaldu eta sare moduko bilbe egitura ikusgarrietan hedatzen dira. Elkar jo gabe, nork bere nortasunari eutsiz, baina, sarea behar den moduan egituratzeko, ondoko-aren laguntza eta itzalaren babesean. Estalakti-ta horiek bezala, ezker-eskuin zabaldu eta, euska-raz hitz eginez, herri bat osatu dugu euskaldunok.

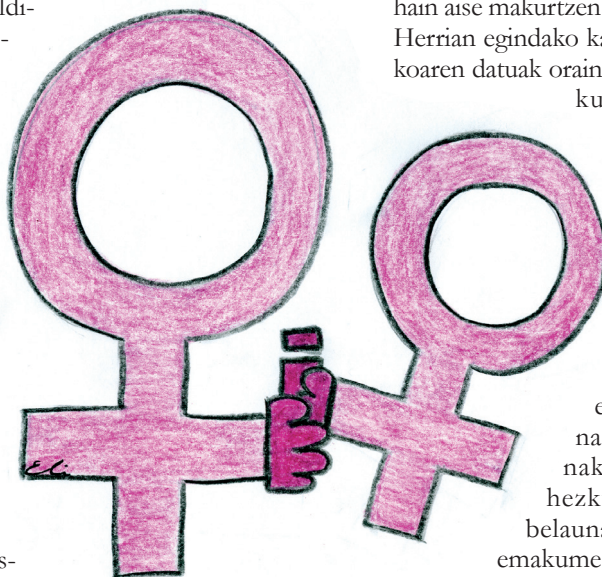
Eta estalaktita eszentrikoen antzera, gehiengo-aren moldeetatik at jokatu zuten euskal andreek

orduan inguru nagusi-nagusi-ki erdaldun eta erdaltzalean harremanak euskaraz egiteko tokia bilatuz, goitik behera heldu zen erdararen logika, behar eta inertzia men egin beharrean, ahal zela eta ahal zen guztietan horri izkin egi-nez. Halakoa izan zen emaku-me horien eszentrikotasuna!

Egun ere, anitzetan Euskal Herrian euskaldun gisa bizi nahi izateak eszentriko boka-zioa eskatzen du. Aldeak alde, egun ere euskal emakumeek segitzen dute izaten eszentriko samarrak, erdararen inertzia-ri hain aise makurtzen ez zaizkionak. 2001ean Euskal Herrian egindako kale neurketak –2006an eginda-koaren datuak oraindik ez ditugu ezagutzen– ema-kumeen erabilera handiagoa

agertu zuen ia leku guztietan, eta datuak aztertu zituzte-nek euskararen erabileraren igoeran emakumeek izan zuten protagonismoa aipa-tu zuten.

Eszentrikoak behar ditugu euskal emakumez-koak, ezker-eskuin eta eskuin-ezker beraien harrema-nak euskaraz hedatzen dituzte-nak, oraindik, familian bezala hezkuntza sisteman ere, euskara belaunaldi berriei emateak nagusiki emakumeei loturik segitzen baitu. ■

Tere Irastortza

IDAZLEA

Maite ditut maite gure bazterrak...

Bart esnatu eta Marina Tsvietaievak kontatzen duen pasadizoa irakurtzen aritu naun, berriro. Parisen eta 1934an gertatua, posta-bulego batean, nahiz eta hementxe bertan, Beasainen edo Tuteran edo Miarritzen gerta zitekeen —edo gertatuko dun— gaur bertan: maketo bat, txinatarrak edo magrebiarra, errumaniarra agian... beste atzerritar baten hizkuntz-gaitasunaz baliatu beharrean, esate batera, familiari dirua bidaltzeko.

Eta Marina Tsvietaievak, 1941ean berriro Errusiara itzuli ondoren bere buruaz beste egin behar izan zuenak, bestelako lurralde bat bilatuko bazuen, bere jaioterrian ere atzerritar izatera itzuli baitzen; eta Marina Tsvietaievak alde guztietan atzerritar izan zenak galdetzen zinan: “Zergatik maite ditut honenbeste atzerritar guztiak, bereizketak gabe?”.

Eta aurreraxeago erantzuten din: “Gertatzen dena zera da, gutako bakoitzak bakarren baten beldur dela, edozein mozkorrek, bost urteko haur batek, edozein momentutan *mètèque* dei gaitzan eta guk —ezer— ez erantzun ahal izatearen beldur”.

Aurreko batean, hezkuntzari eta atzerritarrei buruzko telebista saio baten aurrean izanez, eta askotan irakaskuntzaz hizketan kalaka dihardugunean, sentitzen dinat Marina Tsvietaievaren erantzuna ene larrura azaleratzen: “Ez ote din euskaldunen mendeetako miseriak populatu Ameri-

DANI BLANCO

ka?”, pentsatzen dinat. Errotu al dun egunero-kotasunean, teorian hain ausarki eta hain goitik aldarrikatzen den mestizaiari eta aniztasunari buruz, dioguna?

Eta gure herrian ere atzerritar sentitzen naun. “Momentu batzuetan aberria atzerria bera baino askoz ere arriskutsuagoa da” esaten din Marina Tsvietaievak. Batzuetan euskaldun izaten uzten ez digutenak berak ziruditen kupidabakoen; batzuetan, baztertuenen eta globalizazioaren aldekoenei zerien mesprezurik handiena. Hainbatetan, balizko euskaltzaleasuna defendatzeko eta besarkatzeko biltzen ditugun besoek ziruditen itogarri eta itotzaile. Neu ere beldurtu egiten naun.

Ez ote dinagu ikasi euskaldunok, gure herrian geure hizkuntzan atzerritar sentitzen garenek, ez direla beste gu bezalako atzerritar sentiarazitakoak gure kontra ari direnak; ahaztu egin ote zaigun Marx-zale zaharrei azpiegitura eta gainegituraren eragina gizabanakoen gain; ahaztu egin ote zaigun lehen mundukooi gure aitona-amonak txatarra biltzen ibili direla Euskal Herriko ibaietan; eta hori guzti horretaz ahaztuta izan ote gaitzekin irakasle, ausartuko ote gaitun geletan, gainera, geografia eta historia erakustera?

Etorri naun lanera eta ezin etsi izan dinat hiri, irakasle lagun hori, gutun hau bidali gabe: “Maite ditinat maite gure bazterrak lainoak izkutatzen dituenen...” ■

Etorri naun lanera eta ezin
etsi izan dinat hiri, irakasle
lagun hori, gutun hau
bidali gabe

TXANDAN

Igor Estankona

Zezena eta adarrak

Paperez beteta daukat mahaia, eta begiak nekatzten hasi zaizkit.

Egunkarietako txatalak, txostenak, Internetetik bajatutako artikulak, markatu egin ditut datu esanguratsuenak. Datorren martitzenean Igorren bilduko gara eskoletako hizkuntza ereduen gainean berba egiteko. Jasone Aldekoa, Erramun Osa eta Abel Ariznabarreta dira etortzekoak, eta solasaldia zuzendu behar dut. Gidoitxo bat idatzi ezinik nabil, ordea. Gaia puri-purian dagoela badakit, interesaturik nauka gainera, baina trabaturik nago.

tsua eta desiragarria era berean, arestian idatzitako zenbait hitz: eredu, euskaldun, bakarra. Eta baita gradual, malgu, erritmo, ebaluazio, adostasun ere.

Esaldi zoroak osatzen dituzte batzuetan: era gradualean ezarriko dira hizkuntza eredu malguak, lekuan lekuko erritmo desberdinak errespetatuz eta ebaluazio irizpideetan denon adostasuna lortzen ahaleginduz.

Ea martitzenean norbait kapaz den argi hitz egiteko, zezenari adarretatik heltzeko. ■

Ordenagailura itzuli naiz eta Worden berak gorritz azpimarratu izan balitu bezala ageri zaizkit, arrisku-

Mikel Aramendi

ANALISTA POLITIKOA

Posibilista eta pragmatikoa

Ezker abertzaleak martxoaren 8an autonomiarako eta behin betiko bakerako erabaki eskubiderako egin zuen jendaurreko proposamenari deiturarik ipintzekotan, posibilista eta pragmatikoa dela esango nuke. Errealitateetik abiatzen dela, errealitate hori berrori aldatzea proposatuz, baina usu demokrazietan erabilgarriak diren baliabide juridiko-politikoaren bitartez soilik. “Gehieneko programa” aiantzi gabe —ez baita hori kontua—, “litekeena” eta “lortzen dena” uztartu nahi lituzkeela, guztiz zilegia den “indar metaketa” eskema batean... beste joera politiko guztiekiko berdintasunezko joko-zelai batean. Irakurri nuen, beste hainbat herrialdeetan maizago entzuten dena geureganatuz Juan Maria Uriarte gotzainak urtarrilean aipatzen zuen “bake posiblea” kontzeptua gogorarazi zidan. Onerako.

Ez du izen ona posibilismoak gure artean; nekez aurkituko da haren aipamenik, arbuizatzeko ez bada. Pragmatismoa, berriz, norbanakoon bertute legez soilik onesten dugu, moldagarritasunaren baliokide bezala; bere adiera filosofiko edota politikoan, ia guztiz ezezaguna zaigula aitortu beharko genuke, W. James edota J. Dewey zein arrotzak zaizkigun ikusi besterik ez dago. Aitzitik, printzipioak eta hitz

AMALA SAGASTI

potoloak oso gogokoak ditugu, auzo ditugun herrialdeetako tradizioz finkatuenari jarraiki: “borroka”, “eskubidea”, “demokrazia”, “indarra” eta horrelakoek gure hiztegi politikoan duten maiztasuna zenbatzea nahikoa da.

Ez da, ziurrenik, aurrera egin behar/nahi duen —non entzun dut nik horrelako zerbaite— herri txiki batentzat pentsaera-eredurik zuhurrena. Txikiak garelako, lehenik. Horrek esan nahi du ezin dugula, ez orain ez inoiz, nahita ere, handien jokoa baldintzatu haiek, nahi gabe ere, gu baldintzatzen gaituzten neurrian.

Zenbat urte behar izan zituen EAJk Eisenhowerren administrazioak 1953ko lehen bederatzi hilabeteetan inolako asaldurik gabe sartu zion ziri estrategikoa gainditzeko? Mende laurdena. Zenbat urte beharko ditu ezker abertzaleak 1989an Ekialdeko blokearen inplosioak ekarri zion erreferentzia eta testuinguru aldaketa erabat hausnartzeko? Espero dezagun gutxi-xeago izatea.

Bestetik, eta koiunturazkoa bada ere ez dirudi denbora gutxirako kontua izango denik, demografikoki zahartzen ari den herria gara. Horren ondorioak psikologian nahiz soziologian barrena politikara nola iristen ari diren konturatzeko ez luke horren zaila izan behar. Euskal arazoaren historikotasuna argi dutenentzat izan behar luke argiena. ■

Zenbat urte beharko ditu

ezker abertzaleak 1989an

Ekialdeko blokearen inplosioak

ekarri zion erreferentzia eta

testuinguru aldaketa erabat

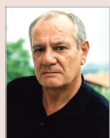
hausnartzeko?

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Etengabea

Exijitzen zaio Batasunari —era interesatuan— ETA eta kale borroka deitzen duten hori kondena ditzan. Oro

da bat horretan. Argi dute. Eta kondena hori ezean urik ere ez. Adibide argia Euskal Herria Bai (EH Bai) asmoa. EAJk eskema hori bera eraman du Iparraldera EH Bai koalizioa sortze atarian. Legitimotzat jotzen du, arrotza ez, baina bertakoa ez den egoera inposatzea besteok ezinbestekotzat dugun adoste estrategiaren gainetik. Eta alderantziz, bera EAEn Estatuak behar duen kolaboratzaile izan eta ezker abertzalearen aurka daraman biolentziatzeko estrategiak ez du eragozpen izan behar akordiora-

ko. Gainerakoei galdetzen dien heldutasuna da beren eskasia. Otsaileko 24ko —Bilbon; larunbatean— manifa lekuko. Lehenik debekatu, ondoren egurtu. Eta nola. Irudiak ikusita nekez justifikatu liteke ertzainen basakeria. Jaun feudala poztu lehen auzoaren bizkar. Hori dio EAJk ugazabari eskaintzen balio gisara, nagusiaren aitzinean beharrezkoa duen balioa. Eta gehienak ados dira nonbait, ez baitute deus kondenatu mutu, gor, itsu bailiran. EH Bai Iparraldean ez baldin bada posible, ez da Batasunak EAEn EAJri bere ardurapeko biolentzia kondena dezan exijitzen diolako, EAJk EAE Iparralderatu nahi duelako baizik. Eta Baiona ez da Gasteiz. ■

2004ko martxoaren 11ri jarriak

I

Martxoaren hamaika zen,
Madrilen, goiza hain zuzen:
trenak berriz hasi ziren
zerura kea botatzen.
Ke seinaleak laster batean
hasi ziren desagertzen,
kasu honetan, ordea, sua
kea joanda piztu zen.

IÑIGO AZKONA

IV

Zergatik sarraski hura?
Nor da halako krudela?
ETA edo ALA, zein da
hau lotzeko erregela?
Nahiz jakin bonbak jarritakoak
islamiarrak direla,
seguru odol "RH" a
negatiboa dutela.

II

Kearen ondoko suak
enbor asko erre ditu,
aldiz, inor ere ez da
hotz-hotzean errenditu.
Ordutik suak ez du tokatu
ohi zaion lana kunplitu:
jendea aise berotu arren,
ez du askorik argitu.

V

Zenbat ama, aita, andre,
senar, neskato, mutiko...
euren lagunen defentsan
ibili direnak tinko!
Eguneroko bizimoduan
ez dute erraz segiko,
baina biktima diren artean
zauria ez da itxiko.

III

Orain auzitegietan
dabiltza dena juzgatzen,
nahiz eta Madrilen denak
jardun juizioa galtzen.
Sumarioak azaldu arren
han gertatu zena zuzen,
ni "sumario" izena duen
ezertaz ez naiz fidatzen.

VI

Nork kontatuko du behingoz
zer gertatu zen benetan?
Oraindik galdera asko
dago erantzun zorretan.
Hura jazo zen orain lau urte,
hauteskundeen bueltan
eta egia jakingo dugu
hurrengo hauteskundeetan.

Denboraren makina
La Argentina
dantzaria

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Makina bat kontu*

Ihesi
Atxulondo
burdinola (Zizurkil)

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Patxi Huarte, Zaldi Eroa

Umore indioaren buruzagia

Euskal indioek seriotasunez begiratu izan diote munduari beren erreserba txikitik. Azkenaldi honetan ordea, buruzagi berri batek giroa aztoratu du. Luma burutik kendu eta paper gainean jartzea otu zaio, komikiak egiteko. Eta euskal indioek barre egiten ikasi dute komiki horiei esker. Erruduna —hala deitzea baldin badago behintzat— Zaldi Eroa izenez ezagutzen dute. Izen horren atzean ordea, Patxi Huarte ezkutatzen da, ironia, surrealismoa eta xalotasuna uztartuz bere berezkoa duen estiloa garatu duen komikigilea.

GORKA BEREZIARTUA
Argazkiak: Josu Santesteban

«Ez, nik ez nuke ergatiboa kenduko»

Zure lehen marrazkiak *Korrok* aldizkarian kaleratu ziren. Zer giro zegoen Iruñean urte haietan? Zerk bultzatu zintuen marraztera?

Paraiso irratan nengo, irrati libre bat, Iruñean egon zen lehendabizikoa, eta han aditu nuen marrazkilari bat behar zutela *Korroken*. Deitu eta hasi egin nintzen. Euskal kulturaren zer-bait egin nahi nuen, ze nik ikastolan ikasi nuen, baina atera bezain pronto euskara galdu nuen. Ez nuen hitz egiten, ez nengo inolako giro euskaldunetan sartua... Halako kontzientzia bat piztu zitzaidan, eta *Korroken* hasi nintzen.

Geroztik hainbat hedabidetan aritu zara: *Nafarkaria*, *Aizu!*, *TMEO*... Orain *Berria* egunkarian zabiltza egunero. Hasieran afizio zena ofizio bihurtu zaizu?

Bai. Euskalerria Irratian nenbilenean AEKn lanpostu bat atera zen marrazkilari batentzat eta han hasi nintzen marrazkilari bezala kibratzen.

Ofizio bitxia da, zer moduz bizitzen da komikigile bat?

Bueno, biziraun egiten da. Ez duzu soldata arrunta inoiz egiten. Orain *mileuristak* maila baxuena direla esaten dutenean... Nik nahiko nuke *mileurista* izatea!

Zurea bezalako lan sortzaileetan ez du bertigo-rik ematen hurrengo egunean argitaratu behar den komikirako ideiarik gabe egoteak?

Ongi daramat orain arte. Hala ere, azken aldi honetan ez dut hain garbi. Behin gidoi-

lari baten liburuan irakurri nuen ez zaiola beldurra izan behar, berez aterako dela zer edo zer zure lanean sinesten baduzu. Eta orain arte horrela egin dut. Azken aldian nahiko gidoi eskasak atera zaizkit ordea, krisian sartu naiz.

Euskal Herriko egunerokotasuna, politika alorrean behintzat, ez da nahi bezain baikorra. Nola lortzen da umorezko begiratua ematea?

Ez dakit. Oraingo egoeran txisteak egiten hasten bagara... Nik uste antzematen dela niretzat egoera ez dela graziosoa. Azken bi urte hauetan bagenekien gauzak bideratuta zeudela modu batean edo bestean eta horrek lasaitzen zaitu gauzak beste modu batean hartzeko, modu alaiagoan, eta kritikatzeko. Baina orain gauzak bere gordinean agertzen direnean, jendea atxilotzen dutenean, De Juana hilzorian dagoenean, jendeak hiltzen duenean... zailagoa da.

Politikaz ari gara. Politikariak pertsonaia bihurtu izan dituzu komikietan. Zein izan da komikieratzeko zailena eta zein errazena?

Sanz, esate baterako, oso zaila egiten zait eta ez dut ateratzen. Bere gauzetaz barre egin dut baina bera ez dut atera orain arte. Ni oso karikaturagile txarra naiz, asko kostatzen zait jendearen aurpegia islatzea. Aznar berriz oso erraz ateratzen zitzaidan. Hauteskundeak galdu zituenean umorista guztiak esan zuten “ze zaila egiten zaigun orain eguneroko komikia egitea”. Bera giñoletako pertsonaia da, oraindik ere. Fisiko horrekin eta esaten dituen gauzekin...

Tabuak ukitu eta puskatzen dituzu sarri zure komikietan. *The Organization*eko kideak marraztean adibidez, ETAko kideak zure komikietako pertsonaia bihurtu dituzu. Norbaitek gaizki hartu dizu inoiz?

Bai. Behin, errepresioa oso bortitza zenean zera esan zidaten: “Etxeko taldea galtzen ari da eta zu hortaz barre egiten”. Gaztelaniaz esan zidaten. Normala da eta bueno, beste

Tamainaren garrantzia

**Berrian gutxi gora behera hogeita bost zentimetro dituzu...
...fisikoki gehiago! (kar, kar, kar)**

Zure komikiak duen tarteari ari nintzen... Nola lortzen da hain distantzia laburrean kolpea jotzea: barrea eragin, pentsarazi...

Destilazio prozesua da, whiskya egitea bezala. Zehazki ez dakit whiskya nola egiten den, baina vodka kasuan uste dut patata erabiltzen dela. Bada hori, 50 kilo patata hartu behar dituzu eta destilatu, eta hortik lau tanta atera. Hor dago lan guztia. Niri zinta marraztea ordu erdia kostatzen zait, baina destilatzeak egun osoa ematen dit. Periodiko guztiak irakurtzen ditut eta buruari eragiten diot eta alde desberdinetatik begiratzen ditut gaiak. Gero laburbilduz esan nahi dudana nola azaldu pentsatzen dut. Hor dago lana. Gainontzeko gauza guztietan ere berdina da: poesian, ipuingintzan, nobelagintzan, pinturan edo zinemari. Kontua laburtzea da, gauzak kentzea.

batzuk igual ez didate esan, baina aurpegiak jartzen dizkirate... Baina bueno, gutxi.

Jendeak ondo hartzen du.

Bai, preso ohiak ere egon dira, oso ondo ari naizela esan didatenak eta etakideak izandakoak dira noski.

Zaldi Eroa entomologo

“Gauza deigarriak dira bitxuak, eta inurriek beti deitu dute nire arreta. Jostailu israeldar bat erosi nuen, etxean inurriak hezteko, eta erregina bat hartu eta batzuk hezi nituen”.

1994ra egingo dugu salto. Urte hartan Rikardo Arregi Saria jaso zenuen. Geroztik zure jarraitzaileek berriro proposatu izan dute zuri Rikardo Arregi Saria ematea, baita ARGIA Saria ere eta... Euskaltzaindirako ere proposatu zaitu norbaitek! Ezin esan jarraitzaile faltan zabiltzanik.

Egia da bai, eta gauza pozgarria da. Ingelesez esaten den bezala, *feedback* handia izan dut lehendabiziko momentutik. Ni beldurrez hasi nintzen eta *Berriakoei* esan nien ez nuela nire burua ikusten eguneroko lan horretan. Eta beraiek nahi nuen epea hartzeko esan zidaten, “egon zaitez hilabete batez edo bi hilabetez eta gero ikusi”. Eta hasi bezain laster beldurra galtzen joan nintzen, gero eta gauza pertsonalagoak egiten. Zenbat eta lan pertsonalagoak egin orduan eta harrera hobea nuen... Alde horretatik oso pozik nago.

Lan pertsonalak aipatu dituzu. Askotan zure burua sartzen duzu komikietan. Ez dizu beldurrik ematen jendeak zu eta komikiko pertsonaia nahasteak?

Ez dut inongo beldurrik. Orain, gertatzen da jendeak esaten duela ego handia dudala, eta bueno, horrek mintzen nau, baina ni nire esperientziatik abiatzen naiz besterik gabe, eta horrela aldarrikatzen dut eta aitortzen

Egunkaritik liburura

2005ean *De Rerum Natura* liburua kaleratu zenuen, zure ordua arteko zinta onenen bilduma. Hura argitaratu ondoren elkarrikketa batean esan zenuen beste libururen bat, agian nobela grafiko bat, egiteko gogoia zenuela. Zertan da hori?

Ideiak baditut. Gaur egungo neokolonialismoaren aurkako erreflexio marraztu bat egitea gustatuko litzaidake. Baina ideia da, oraindik ez daukat proiekturik. Egingo dudana, segur aski beste antologia bat da, Durangorako pentsatzen dut, eta bertan material berria aterako dut liburua alaitzeko.

dut. Nire esperientziatik abiatzen naiz beti. Nik uste hori gauza ona dela. Niri horrelako autoreak gustatzen zaizkit, bere esperientziatik abiatzen direnak eta bere gauzetaz hitz egiten dutenak. Esate baterako nik nire katuari buruz hitz egiteak "txorrada" bat ematen du, baina gero gauza interesanteak ateratzen dira, zuk bizi dituzun egoerak direnez, zerbait autentikoa ateratzen da.

Pertsonaz eta pertsonaiatz, zu Patxi Huarte zara, baina Zaldi Eroa izenarekin sinatzen duzu. Noiz hartu zuen Patxi Huartek Zaldi Eroa izena?

Marrazten hasi nintzenean. Zaldi Eroaren aldeko pintadak egiten nituen, Crazy Horseren aldekoak. Hasieran gazteleraz izaten ziren: *Caballo Loco vive*. Gero euskaldundu nintzenean, kontzientzia euskalduna hartu nuenean esan nahi dut, Zaldi Eroa izena hartu nuen.

Izena buruzagi indioari hartu zenion. Iruñean euskalduna sioux bezala sentitzen da?

Sioux bezala ekologiaren ikuspuntutik sentitzen naiz. Ni bizikletaz ibiltzen naiz eta mundua bizikletatik edo autotik ezagutzea oso diferentea da. Esate baterako, egunero A-8an izaten diren arazoez entzuten dudanean siouxak bezala bizi ditut. Baina kulturalki palestinarrak bezala bizi dut Nafarroa. Batek esan zuen Iruñea Jerusalem bezala geratuko zela. Jerusalem bizi diren palestinarren antzera sentitzen gara: ematen du gure hiriko administrazioa ez dela sekula euskalduna izango baina bueno, bertan iraungo dugu gure kultura hemen errotua dagoenez.

Egunkarietan ateratzen diren komikigileen artean zein dituzu gustukoak?

Nik bat daukat guztien gainetik: Steve Bell ingelesa, *The Guardian* egunkarikoak. Oso ona da. Egunero egiten ditu zintak, kristoren marrazkilaria da, oso surrealista... Nik ez dut ulertzen, ez dakit ingeleraz, baina imajinatzen dut nondik nora doan eta oso ona iruditzen zait. Eta bueno, *Berrian* gaudenok denak gara onak. Oroz ere asko gustatzen zait.

Bukatzeko aipu pare. Lehena Xabier Olarrarena, berak itzuli eta zuk ilustratutako Raymond Queneauren *Estilo Ariketak* liburuaren harira: "Esan beharra daukat oso ongi aurkitu duela liburuak tarteka duen tonu surrealista eta beste batzuetan duen kutsu *naïf* hori esku tre-

Non da Euskal Talibana?

"Pertsonaiak ez erretzeko alboratzen ditut eta esateko gehiegi ez dutenean. Esate baterako Euskaltzaindiak kristoren *mobida* izango balu eta bi euskaltzain kanporatuko balitu Euskal Talibana egunero agertuko litzateke".

bez emateko bidea". Zure komikiek ere badute bai, surrealismotik bai *naïf*etik ezta?

Surrealismoa nire ustez oso lotua dago umorearekin. Umorea inork oso ongi ulertzen ez duen gauza da. Nik ere ez dut ulertzen. Inork ez du ulertzen. Zergatik txiste on batek grazia egiten duen eta zergatik den ona. Zergatik esatera hori den hain graziosoa. Sorpresa... zertan datza sorpresa... Surrealismoa niretzat oso kuriosoa da eta nik uste dut berebizikoa dela.

Eta *naïf* izatea niretzat ona da: gauzak modu inozo batean begiratzeak laguntzen du benetako errealitatea ezagutzen. Literaturan, pinturan... begirada garden eta inozo batekin begiratzen duzunean gauza politak ateratzen dira. Ez dira artelan osoak, ni ez naiz artista iraultzailea sentitzen, baina ateratzen dena ez dago gaizki. Badu zer edo zer.

Bigarren aipua Goñi tabernako zure kidearena da, Juan Kruz Lakastarena. "Euskalduntasunaren modernizatzaile" bezala definitu izan zaitu. Modernitatearen bandera hartu eta ergatiboaren abolizioa proposatzen jarraituko duzu?

Ez, ez... Kontua da ni euskaldun berria naitzela eta ergatiboarekin zailtasunak ditudala oraindik. Baina bueno, baita baldintzazko aditzekin eta gauza guztiekin. Baina euskara kontuetan ez dut inongo ildo gramatikalik edo linguistikorik... jolastu egiten dut besterik gabe.

Beraz ergatiboaren abolizionistek beste lider bat bilatu beharko dute?

Badira horrelakoak? Baten batek aipatu zidan euskara errazteko-eta batzuk ari zirela... Ez, nik ez nuke ergatiboa kenduko. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Ezohiko trataera duen pop-rock berezia

Beasainen kokatutako talde gazte honen arima eta bultzatzaile nagusia Garazi Zabaleta da. Pianoarekin konposatu eta berak sortu ditu estreinako disko honetako kanta guztiak, baita hitzak ere. Musikari gazte bezain apartekin taldea osatu eta estudiora sartu ziren, Jean Phocas eta Juan Carlos Perezen laguntzarekin. Taldearen oinarria pop-rocka bada ere, pianoaren protagonismoak eta Elixabet Bufanda abeslariaren ahotsak bestelako izaera ematen diete kantuei. Musika klasikoaren aztarnak, rock progresiboa, folk kutsuak edota pieza rockeroagoak aurki ditzakegu 13 kantuz osatutako lan honetan. Hitzak oso landuta daude, eta nahiz eta ohiko gaiak ukitu —maitasuna batez ere, gezurrak, denbora, aldaketak...— esaldiek eta esanahiek trataera berezia dute, ohikotik zeharo aldentzen dena, emaitza aberastuz.

Sugan
Sugan

ELKAR

Iraupena: 55'53"
14,45 euro

GARAZI ZABALETA - SUGAN

«Beti pentsatu izan dut benetako abestiak ez direla bilatu izanaren ondorio»

Gure sustraiak galtzeko arriskua dugu?

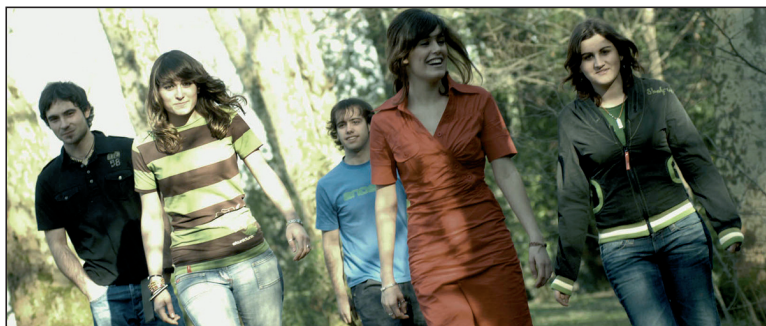
Jaiotzetik inkontzienteki bizi izan dugunaren irudi gara, oinaze eta zorioneko pintzeladez margotuak gaude. Tarteka, egindako bidearen gaineko oroimenetan murgiltzea komeni da. *Zuhaitzak* abestiak aipaturiko momentu jakin horretan zirrara sortu dizuten sentimenduak biltzen ditu.

Pop-rocka egiten duzue ñabardura askorekin, eta pianoek eta konposizioek kutsu malenkoniatsua dute. Arrasto berezirik uzten ez duen ohiko pop-rocketik alde egiten duzue...

Beti pentsatu izan dut benetako abestiak, zuhurrenak direnak, ez direla proiektatzen; hau da, oro har ez direla bilatu izanaren ondorio. Egunak beti desberdin argitzen du: zorioneko zarenean malkoak isurtzeko arrazoiak ez dira desagertzen eta tristuran ere hala jarraitzen dute. Beraz, malenkonia itsatsi bat nabari bada, irakurketa horren ondorio da.

"Bihar harro egon nahi dut iraganaz", "Atzean uztea izana izango delakoan", "Gupidarik ez duen denbora zaharra berritu nahi dut oroitzapenak sortuz"... Denbora beti tartean, a ze esaldiak...

Guztia dugun bizitzan bada guztiari zentzuren bat bilatzeko ahalegina. Gogoetak bideratu behar du

norbera baliagarriak zaizkion erantzunetara. Sormenaren aberri gara eta ez hezur eta azal hutseko, denbora abstraktuan historia ez egin arren, gure oroitzapenak ditugu.

Preso dagoenaren borroka hutsala da?

Ez da borroka hutsalik, aldaketak iraultza baten itzaletan daude. Ezin gara jarri preso baten azalean; horrelako egoerak azaltzeko bizi egin behar da hori. Baina ziurrenik egunero burutik igarotzen diren milaka pentsamenduak ez dira sekula berdinak eta diskoko azken abestiak pentsamendu horietako bati egiten dio erreferentzia. Inpotentzia jasan ezin bat; bakardadean eta bizirik dirauten desioz hornituta agur bat ametsetako Euskal Herriari.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Zalditeria Gorria

Isaac Babel

ALBERDANIA-ELKAR

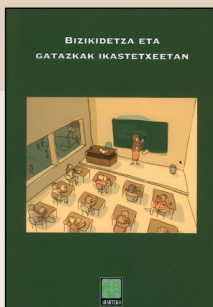
202 orrialde

11,30 euro

Isaak Babelen maisulana

Berrogeita sei urterekin erail zuten Isaak Babel idazlea Stalinen indarrak 1940an, botere sobietarren alde agertu zen arren. Ordura arte baina, makina bat lan egindakoa zen. Ukrainako familia judu bateko semea, errusieraz gain, yiddish-a eta frantsesa hitz egiten zituen. 1917ko iraultza gertatu aurretik, hainbat ipuin argitaratu zituen Maxim Gorkiren *Letopis* aldizkarian. Garaiko agintari tsaristek moral-galgarritzat jo zituzten ordea, eta Babelek idazteari utzi zion bolada batez, kazetari gisa eta Armada Gorrian jarduteko. Sobietar Armadak 1920an egotzi zituen poloniarrek Ukrainatik, eta garai

hartako oroitzapenetan oinarritua dago Olga Martinez de Marigortak eta Roberto Serranok euskaratu duten Babelen *Zalditeria Gorria*. ■

Bizikidetzeta eta gatazkak ikastetxeetan

Batzuen artean

ARARTEKO

551 orrialde

EAEko Bigarren Hezkuntzako ikastetxeetan egindako inkesta

Neska-mutilei pertsona guztiak errespetatzea eta indarkeriarik gabe bizikide izaten irakastea da hezkuntzaren oinarritzko helburuetako bat. Helburu hori lortzeko bidean Arartekoak, Kataluniako Sindic de Greuges erakundearekin batera, eskolako bizikidetzaren eta indarkeriaren gaia aztertzea erabaki zuen. Ikerketaren xedea, besteak beste, honakoa zen: ea ikastetxe eremuko jokabide gatazkatsuak benetan gorakada izan duten, edota gai honekiko dagoen *gizarte kezka* beste arrazoirik duen. Horretarako, 2005-2006 ikasturtean Euskal Autonomia Erkidegoko Bigarren Hezkuntzako 80 ikastetxetan ikerketa egin zuen. Azterlan haren ondorioak eta Arartekoari iradoki zizkieten gomendioak dira orain plaza-
ratzen direnak. ■

Ipuinak, familiak solas egin dezan

Desclee argitaletxeak kaleratutako *Solas Egiteko ipuinak* saileko liburuaren helburua 5 urtetik gorako seme-alabak dituzten familiei Umeen Eskubideei buruzko Kontentzioa hurbiltzea da. *Oso familia normala* deritzan kontakizunean, Josu eta Mikel mutikoen eta bere gurasoen elkarbizitzaren berri ematen da. Familian ez dio inork etxeko lanei muzin egiten. Aitak denentzako gosaria prestatzen du, eta amak bazkaria; edo alderantziz. Eta mutiko biek harrikoa egiten dute, alditan batek, alditan besteak. Etxe hartan nork bere ohea atontzen du, arropa zikinak jaso eta logela txukundu.

Eta norbaiti betebeharra *abazten* bazaio, ondo asko daki isun bat ordaindu beharko duela. Normala da. Horregatik gelditzen dira harri eta zur Sandra lagunak harenean etxeko lan guztiak bere amak egiten dituela aitortzen dienean. ■

Oso familia normala

Gladys Herrera Patiño

DESCLEE

38 orrialde

10,80 euro

36ko Gerra Andoain

1936ko Gerra Zibila galtzaileen eremuan bizitzea egokitu zitzaizkien ahotsak eta oroimenak ahanzturaren txokora baztertu nahi izan zituzten hala frankismoak nola demokrazia formalak. Horixe eragozteko asmoz osatu zen Andoainen *Lurpean gordetako historia* oroitu taldea, eta erakunde horri esker ikusi berri du argia Xabier Lasa Bergarak osatu duen *Andoain: Askatasunaren alde eta frankismoaren aurka borrokatu zutenak oroitu* idazlanak. Izenburu aurre gisa honako oharpena darma liburuak: *Ahozko historia: oroimenean lokartutako ahotsa*. *Gerra Zibilaren (1936-1939) eragina Gipuzkoako herri bateko bizitzan sozialean*. Andoaindaren ahoko iturriak eta agiri idatziak uztartu ditu egileak 36ko Gerra Zibilak herrian izandako eraginaren gainean xehetasunez jositako ikuspegia eskaintzerako orduan. ■

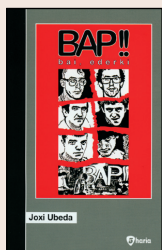

Ahozko historia: oroimenean lokartutako ahotsa

Xabier Lasa

OROITUZ-ANDOAIN

652 orrialde

Bap!! Bai, ederki

Joxi Ubeda

PAPER HOTSAK

162 orrialde

11,40 euro

Euskal hardcorearen talde aitzindaria

Hemezortzi-hemeretzi urterekin punkak eta hardcoreak erabat harrapatu zituen belaunaldikoak dira Drake, Eneko, Mikel eta Jones, Bap!! taldea osatu zuten lau gazte andoaindarrak. 80ko hamarkadaren erdialdea zen. Bap!!-ekoek kantu laburrak joz, abiada bizian, sistemaren kakak azaleratzen zituzten, oihuka. Euskal Herrian hardcorea jo eta beste hainbat doinuarekin nahastu zituen lehenengo taldeetako izan zen Andoaingoa, eta berehala egin zen ezaguna euskal lurretan ez ezik Katalunian, Frantzia, Italian eta Alemanian ere, Joxi Ubedak *Bap!! Bai, ederki* liburuan gogoratzen

duenaren arabera. 1996an eman zioten amaiera talde hari, baina lau gazteek elkarrekin jotzen jarraitu dute gaur arte. ■

Maite dituenei laguntzeagatik asko nekatutako alaba

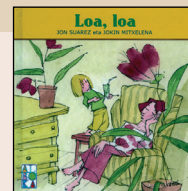
Jon Suarezek idatzi eta Jokin Mitxelenak marraztu duten kontakizun samur honen narratzaileak amatxo sendagilea eta aitatzko pizzeria bateko sukaldaria ditu. Amatzok gaxoei tirita zaharrak kendu eta berriak jartzen pasatzen du eguna, aitatzok etengabe pizzei gazta, olibak, antxoak eta bestelakoak jartzen dizkien bitartean. Eta jakina, porru eginda etxeratzen dira beti biak. Orduan, txikiak atseden hartzen laguntzen die, behar duten guztia maitasun osoz eskainiz. Baina, noski, ahalegin horrek ere nekatzen du bat! ■

Loa, loa

Jon Suarez

GERO

28 orrialde / 6,50 euro

HASIER ETXEBERRIA

«Fikziozko jaun erreala da nire nobelako Cosme Iturrino»

Zer intentziorekin idatzi duzu *Iturrino Handia*?

Normalean nik jakiten dut nobela batek zer ibilbide izango duen eta nora iritsi nahi duan. *Iturrino Handia*rekin ez da hori kasua Gehiago hartu nuen jolas askatzaile bat bezala. Nekaturik nengoen idaztetik, azkeneko nobelatik, eta konbentziturik ez nuela sekula gehiago beste nobelarik idatziko. Gainera, ez neukan motibaziorik ere. Baina halako batean, blog batean jolascan hasi eta *Iturrino Handia* aurkitu nuen. Eta berak kontatu zidan bere bizitza. Ez dut, beraz, nik meritu handiegirik. Baina egia da ni nobelei zentzu utilitarista bat ematen aritzen naitzela, niretzat, nire bizitzarako, eta batzuk izan ditut sendabide –adibidez, aurreneko nobela, *Mugetan*, neukan gaitz zehatz batetik sendatzeko erabili nuen—. Hau berriro idazkuntzarekin adiskidetzeko erabili nuen. Eta benetan lagundu dit, idazten ari bainaiz hurrengo nobela bat ere.

Nola lagundu dizu?

Pentsatu nuen idazkuntzarekin adiskidetzeko gauza bat egin behar nuela: guztiz aske ibili. Aurreko nobeletan-eta, neure buruari ezartzen nion mundua esplikatu beharra, edo esperimentalki jokatu beharra... Hemen ez nion inolako zerarik jarri. Horregatik dio sarrerako esaldiak: *Dakiguna egiten dugu, zer egiten dugun jakin baino lehen*.

Azpimarratuko zenituzkeen nobelako berezitasunak?

Fikziozko jaun erreala da Cosme Iturrino. Gidatzen nauen jaun hori jarri dut hizketan, eta galbahea jarri diot: nire belarria. Ahozkitasunak agintzen ditu narrazioa eta nobela barnean dauden mugimenduak ere, ez dut inongo akotaziorik sartu.

ELI GOROSTEGI

Hasier Etxeberriaren azken eleberria

Hasier Etxeberriaren azken nobelako protagonistak eta eskatutako edari guztia ordaintzearen truk isil-isilik protagonistak kontatzen dizkionak entzuten dituen kazetari batek hiri inguruko auzo bateko Villanubla tabernan eza gutzen dute elkar. Nobelako kontalari bakarra da Cosme Iturrino, *Iturrino Handia* eta magilaria dugu, pertsona bat hiru zatitan egiten duen kaxaren asmatzailea. Amarrua eta trepetarena bai-zik ez omen zen Cosme Iturrinok gobernatzen zuen lurraldearen legea. Behintzat halaxe dio gizonak bere ibilerak aletzen dituenean. Asko du azaltzeko 36ko gerra hasi zen egunean, mugako marran jaiotzea egokitu zitzaion horrek. Baina Diccinoren zirkuan Anne eta Belle bi burudun emakumearekin bizitako une zoriontsuak gogoratzea gogoko badu, ez da hala gertatzen munstro itxuragabeak

Iturrino Handia
Hasier Etxeberria

SUSA

126 orrialde

13 euro

egileari galdezka

ikusgai zituen zirku hura itxi izanaren arrazoia, eta are gutxiago Anne eta Bellek hartu zuten erabaki lazarria oroitzekoan. Nolanahi ere, aurrera egingo du, Frantziako trenetan txartel-zulatzailerik gisa hasi eta Orson Welles, haren emazte Oja, John Huston eta beste asko ezagutzeko parada eta haiekin egindako filma agertuz; edota Josetxo tabernariarekin lotzen duena aitortuz. ■

Ezpalak

JON TORNER

Vasco Pratoliniren *Maitale koitaduen kronikak* eta Isaak Babelen *Zalditeria gorria* liburuak kaleratu dituzte euskaraz, Literatura Unibertsala bilduman. Lehen Mundu Gerran giro-tako bi lanak Koldo Bigurik (italieratik euskarara) eta Olga Martinez Marigortak eta Roberto Serranok (errusieratik euskarara) itzuli dituzte, hurrenez hurren.

Jose Luis Ramirez argazkilariak *Ibai Biziak* liburuan bildu dituen irudietako

batzuk jarri ditu ikusgai Iruñeko Contraluz galerian. Nerbioi eta Ibaizabal ibaien argazkiez osatutako era-

kusketa hilaren 27a arte izango da zabalik.

Alberto Gorritiberearen *Eutsi* euskarazko filma martxoaren 9an estreinatuko dute. Besteak beste Anjel Alkainek eta Asier Hormazak hartu dute parte Irusoinek, Baleukok eta Barton Filmsek ekoitzi duten filmean.

Koldobika Jauregi eskultoreak, Xabier Morras pintoreak, Xabi Otero argazkilariak eta Fito Rodriguez idazleak Praileaitzen Lagunak elkartea sortu dute, Debako kobazulo hori babesteko asmoz. Izan ere, haitzulotik gertu dagoen harrobiak kobazuloan kalteak eragiten dituela diote elkartearen sustatzaileek.

Kea ganbera abesbatzak izen bereko diskoa kaleratu du. Abesbatzaren hirugarren lanak musika eta pintura uztartzen ditu. Keak azken hamar urteotako errepertriotik hautatutako piezak eta Jon Santos pintorearen ilustrazioak bildu ditu disko-liburuan. Argitalpen berezia da. 999 ale atera dituzte, eta denak ezberdinak dira.

Txiki Agirre 'Keixeta' artista gipuzkoarraren izenik gabeko erakusketa dago ikusgai Donostiako Ekain galerian. Natura gogora dakarten 20 artelan inguru jarri ditu Keixetak Ekain galeriako hormetan. Hilaren 26a arte izango da zabalik erakusketa.

New Yorkeko musikariak izango dira Bilbao Distrito Jazz jaialdian

MARTXOKO eta apirileko azken hiru ostiraletan jazz kontzertuak izango dira entzungai Bizkaiko hiriburuko hainbat aretotan, Bilbao Distrito Jazz jaialdiaren zazpigarren edizioaren baitan. Egitaraua Itxaso & Pera Yohaldre Trio taldeak Barrainkua kultur etxean eskainiko duen emanaldiak irekiko du, hilaren 16an. Hurrengo asteetan, Kataluniako bi talde (Rocío Falks Quintet martxoaren 23an eta Geny Barry Quartet apirilaren 21ean) eta New Yorkeko hainbat musikariren (Pete Robbins & Centric martxoaren 30ean; Bruce Arkin Quartet apirilaren 7an; eta Benny Lackner Trio apirilaren 28an) kontzertuez gozatzeko parada izango da. Benny Lackner Trio taldea 2002. urtean sortu zen eta adituen hitzetan, etorkizun oparoa duten musikariek osatzen dute. Euren emanaldietan kanta propioak eta estilo anitzetako autoreen obrak uztartzen dituzte.

Koldo Izagirrek *Prest!* aldizkarian: «Gaur egun dena dago bideratua inork ezer ez irakurtzeko.

Presaren munduan bizi gara, atertu bako informazio euripean eta, beraz, pentsamenduaren galbidean. Pentsamenduak astia behar du, ikerketa, sakontzea (...) Literaturan, gainera, gauza bitxia gertatzen da: literatura komertziala dago modan, literatura arina...».

Karlos Osinaga Lisabö taldeko abeslariak *The Balde* aldizkarian: «Bada musikaren industrian krisi sakon bat, baina gogoratu behar dugu, musikariok ez dugula industria osatzen. Antzina, taldeak mugitzen eta grabatzen zuen bere maketa. Mugimendu hori galdu egin da eta berreskuratu beharra dago. Egun, taldeek diskoetxeetara jotzen dute nahi-ko galduta daudelako, eta egia

esan, prozesu hori kontrolatzea ez da hain korapilatsua».

Fito Cabrales musikariak *Noticias de Gipuzkoan*: *Operación Triunfo* bere kanta bat abestu zutela-eta: «Ikusi nuen. Nire ustez, behin kalean daudenean, kantak jada ez dira zureak. Ez da soilik *Operación Triunfo*. Nirekin zerikusirik ez duten musikari eta kanta asko daude. Baina gauza bera litzateke ni Fnac-en jarri eta nire diskoa erostera datorrenari halakorik ez egiten uztea, bere itxura gustuko ez dudalako. Zuk uste duzu mindu egiten nauela norbaitek nire kantak abesteak? 200.000 kantaren artean nirea aukeratu badute, harro egon beharko dut. Zer zerikusi dut *Operación Triunfo*-ekin? Batere ez, baina ezin dezaket esan: 'Ze putasemea! Zergatik abesten du nire kanta?'. Ez naiz hain harroputza».

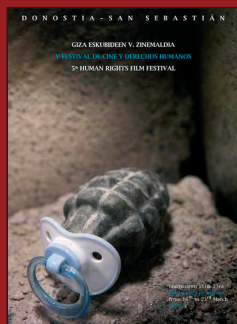
BENTAZAR

I A N D E T X E A

Ollerías Auzoa 01170 ELOSU (Araba) • Tel.: 945 455 888
 Faxa: 945 455 888 bentazar@hotmail.com • www.bentazar.com

Film klasikoak eskainiko dituzte Donostiako Giza Eskubideen V. Zinemaldian

Sail Ofiziala osatuko duten filmez gain, Donostiako Giza Eskubideen V. Zinemaldian hamaika pelikula gehiago izango dira ikusgai martxoaren 16tik 23ra bitartean. Egitaraua Film Laburren Lehiaketak eta hiru ziklo osatuko dute: *Bigarren aukera* izenekoak (urtean zehar estreinatu diren Giza Eskubideen inguruko filmak bilduko ditu), *Indarkeria Euskadin* delakoak (zine-mak azken hamarkadetan indarkeriaren gaia nola jorratu den erakutsiko du) eta *Zineko klasikoak* izenekoak. Hirugarren

ziklo honetan mito bihurtu diren hainbat lan proiektatuko dituzte; *Paths of Glory* (1957), *I Want to Live!* (1958) eta *Bhowani Junction* (1956), besteak beste. Zinemaldiaren helburua hiritarren artean Giza Eskubideen inguruko gogoeta eta sentsibilizazioa bultzatzea da eta aurtengo edizioan ere, pelikulen emanaldiez gain beste zenbait ekintza antolatuko dira. Publikoak, adibidez, filmetako protagonistekin eta hainbat aditurekin hitz egiteko parada izango du. Informazio gehiago: www.cineyderechoshumanos.com.

Ni orain eta *Emazteen artea*: sorkuntza emakumearen ikuspegitik

EMAKUMEAK eta feminismoak gizartean duen egitekoari buruzko erakusketa zabaldu dute Andoaingo Bastero gunean. Pripublikarrak kultur elkartearen hiru proiektuk, Lucia Egañaren bi ikus-entzunezkoak, *Motiva* erakusketako 20 karteak eta Irene Ormazabal eta Ainhoa Guemes artisten ikus-entzunezkoak osatzen dute, besteak beste, apirilaren 4a arte zabaldu egongo den *Ni orain* erakusketa. Bestalde, Donibane Garaziko herriko etxean, Josette Dacosta aretoan, Mayor-ga galerian eta Laborde etxean hamalau emakumeren obrak jarri dituzte ikusgai, *Emazteen artea* egitasmoaren baitan. Erakusketan margolanak dira nagusi, baina argazkiak, eskulturak eta maskarak ere aurkitu ahal dira. Angela Moreno, Chris, Christine Etchevers, Florence Etchart, Jacqueline Lebrun, Josette Dacosta, Martine Pinsolle, Marie-Hélène Echevarria, Michèle Neurisse, NANE, Nicole Marsan, Patricyan, Rosa Valverde eta Zoe Bray artisten obrek osatzen dute hainbat aretotan banatutako erakusketa.

Sareinak. Feminismo

literarioak. Amaia Alvarez Uria, Josune Muñoz eta Iratxe Retolaza irakasleek eta Gema Lasarte kazetariak *Sareinak* izeneko literatur bloga (<http://eibar.org/blogak/sareinak>) sortu dute. Euren helburuak, besteak beste, emakume idazleen lanak ezagutzera ematea, literatura eta feminismoa euskaraz Interneten bidez lotzea eta emakumeek literatur esparruan sorturiko informazioa jasotzea dira. Euskal literaturari, emakume idazleei eta feminismoak bizi duen egoerari buruzko hainbat artikulua aurki daitezke bertan.

Maiatz aldizkariak 25 urte

bete ditu. Baionako *Maiatz* literatur aldizkariak 25 urte bete berri ditu. Denbora horretan 43 zenbaki kaleratu dituzte eta 44. zenbakia ere bidean da. Hurrengo astean kaleratuko dute eta ohi bezala estilo guztietako testuak bilduko ditu. Halaber, 25. urteurrena ospatzeko solasaldiak antolatuko dituzte maiatzean. Horrez gain, literatur aldizkariaren ondare osoa Interneten jartzeko asmoa dute. Ale batzuk Ibinagabeitia Proiektuaren webgunean (<http://andima.armiarmama.com/maia/aurki.htm>) daude dagoeneko.

gure!
artean!
euskaraz

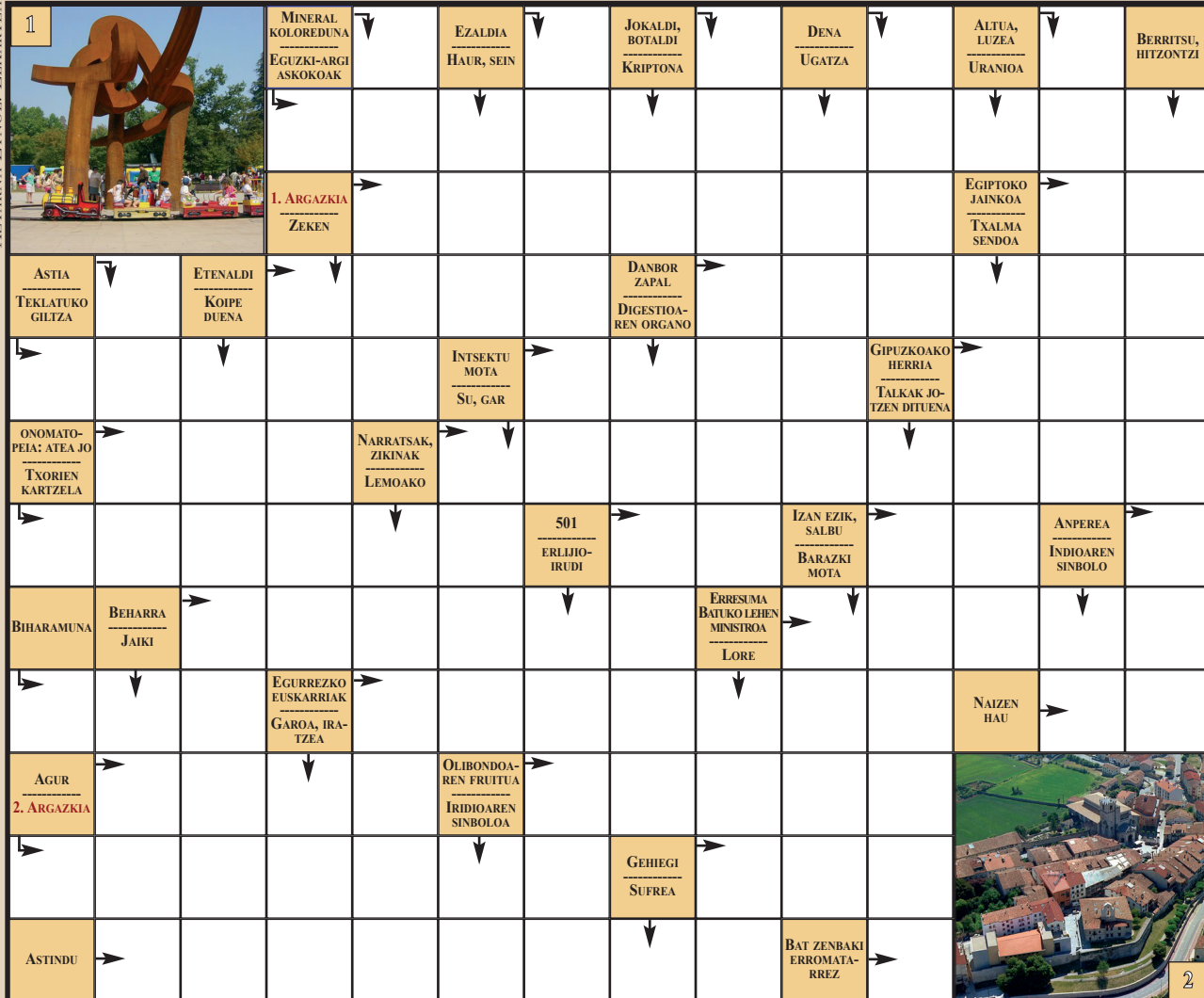

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

AZTARNA ETNOLOGIA ELKARTEA

AGURAINGO UDALA

Sudokua

9 arteko zenbakiak jarri 3x3 lauki bakoitzean, koadro osoko lerroan errepikatu gabea

6			4	1	7			
2		4						6
5		9	3				4	7
	6				5	4		9
8			9		4			1
4		5	6				8	
7	8				3	6		4
3						1		8
			1	2	8			5

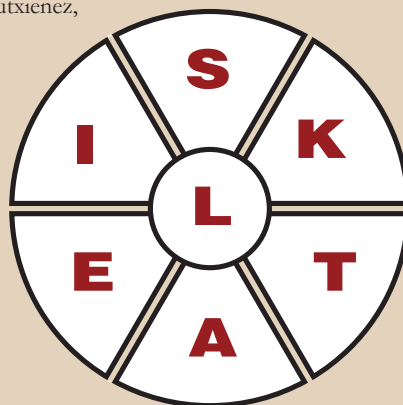
Hiraza

Pastela

Pastelaren hizkiak erabiliz, aurki itzazu 19 hitz. Hitz bakoitzak lau hizki izan behar ditu gutxienez, horietako bat erdiko.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

11. _____
12. _____
13. _____
14. _____
15. _____
16. _____
17. _____
18. _____
19. _____

Azpiko zerrendaren eskuineko berben sinoni-
moak topatu eta gero osatu idazlearen pasartea
koadrotxo bakoitzari dagokion hizkia jarritz.

DANI BLANCO

Evaristo

A										Lehentasuna
	3	14	6	19	26	13	71	16	45	
B										Altxatzera behartu
	59	29	40	27	15	39	47	24	1	
C										Esaterako
	64	17	18	7	28	22	42	41		
D										Giza gorputzaren atzealde
	20	30	72	9	60	5				
E										Iturburu
	23	58	31	25	46	34				
F										Zuberoako herritar
	44	38	35	4	63	53	50	70	11	
G										Dirutu
	8	48	62	12	10	55	33	73		
H										Aho ..., ozenki
	56	67	54	49	21	68				
I										Ahoz
	37	32	61	66	57	69				
J										Garro
	36	52	51	43	65	2				

Denbora-pasak: Ana Zambrano + Kike Amonarrizen umorea

Ezin ados jarri

Mikelen eta Edurneren arteko sesioak eta xestrak sekulakoak izan ohi dira. Auzoko guztiak jakinaren gainean daude. Gaurkoak, ordea, marka guztiak hautsiko ditu. Edo itxura hori hartu du behinik behin:

– Aski da! Ezin zaitut gehiago jasan! –egin dio garrasi Edurnek bere onetik aterata–. Hogeita bost urte daramatzagu elkarrekin eta denbora horretan guztian ez gara inoiz ezertan ados jarri!

– Hogeita sei, laztana. Hogeita sei.

Soluzioak

AKROSTIKO:

“Izaera bakarra baldin
baduzu, txilibitu bihur-
tzen zara, beti hots bera
ateratzen zaizu”

ABANTAILA, ALTARAZI,
ADIBIDEZ, BIZKAR,
URBURU, ZUBEROTAR,
ABERASTU, BETEAN,
HITTEZ, IHINTZ.

	A	E	T	O	G
E	G	Z	K	I	S
	A	M	R	R	I
E	T	E	N	A	B
T	E	K	L	A	E
	T	O	K	L	A
K	A	I	O	L	A
	P	R	E	M	I
A	J	E	M	A	K
A	D	I	O	L	I
A	G	U	R	A	I
I	N	A	R	R	O

PASTELA:

Estali - Iksale - Kaltre - Klase - Laket
- Lekat - Lista - Teila - Tekla - Elai
- Isla - Kale - Kali - Lats - Leka
Lika - Lits - Sail - Tela.

(Gehiago egon daitezke).

6	3	8	4	1	7	9	5	2
2	2	7	4	8	5	9	3	1
6	5	1	9	3	6	2	8	4
7	1	6	3	2	8	5	4	7
9	8	2	7	9	3	4	5	6
1	4	9	5	6	7	1	2	8
3	7	8	1	5	9	3	6	2
4	3	5	2	7	4	6	1	9
8	9	4	6	1	2	8	7	3
5								

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlnoa: 943 69 34 81

Eguneko menua 9,50 €

Asteburuko menua 18 €

Asteburutan karta

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
AINHOA LARREA

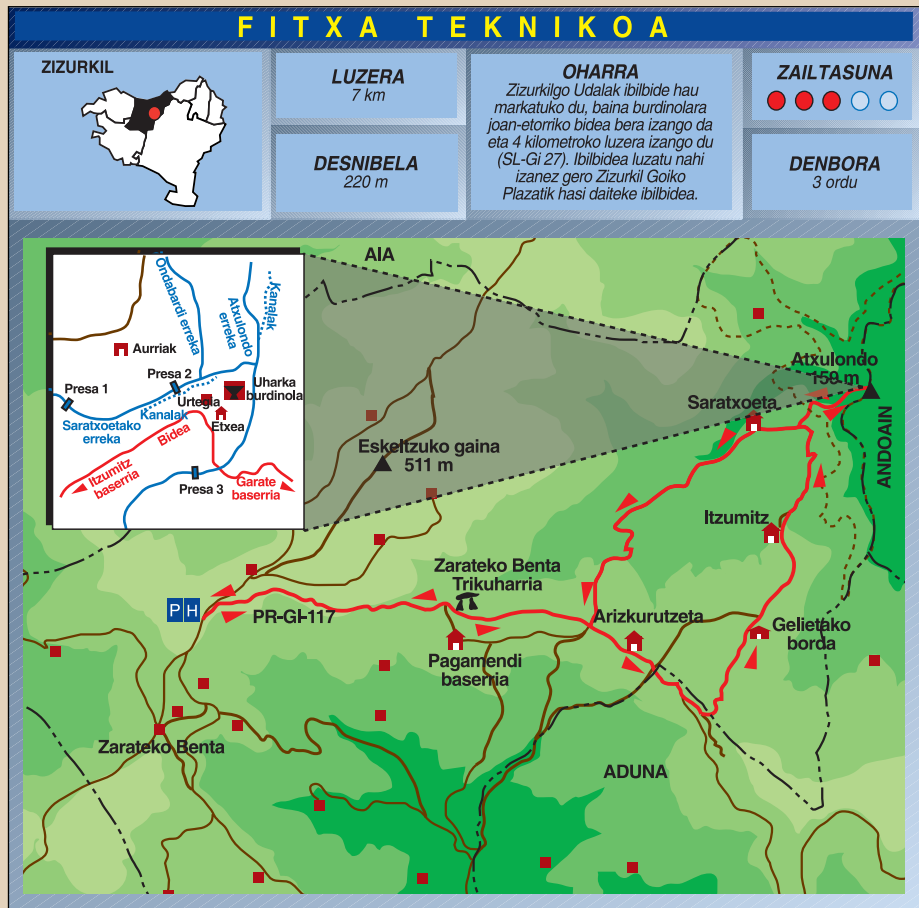
Zizurkil (Gipuzkoa)

Atxulondo

Haranak irentsitako burdinola

1470. urtekoa da Atxulondo burdinolari buruzko lehenengo erreferentzia. Gipuzkoako burdinola garrantzitsuenetako bat izan zela diote, hogeita bost langile inguru izan zituelako bere garai onenetan. Baina denborak eta herri guneetatik urruntzen zuen distantziak Zizurkilgo ipar-ekialdean galduta utzi dute. Urak, laharrak eta haranak berak garai bateko aztarnak desagerrarazi ditu ia. Gaur egun ingurunearen edertasunak horma batzuk besterik ez ditu zutik mantentzen, horiek ere ordea laster desagertuko dira.

Bitartean, antzinako paraje hau bisitatzeak merezi du.

londoko Natur-Interesdun Gunea dago.

Hain paraje zabalean hamaika mendi buelta egin daitezke eta asko dira ezagunak inguru honetan. Hemen proposatzen den ibilaldi honek Zarateko benta ingurutik abiatu eta Atxulondo burdinolaren aztarnak dauden lekuraino joan-etorria proposatzen du.

Hasi, Zarateko bentatik

Abiapuntua, Zarateko benta, kostalde-tik barrualdera eta alderantziz bidea egiten zuten merkatarien atsedeneleku izan zena. Benta bera urtetan utzita

Zizurkil herri bitxia da. Bitan banatutako herria: Zizurkil Behea edo Elbarrena auzoa eta Zizurkil Goia. Bien artean hiru kilometrotako distantzia dago eta urteen poderioz gehien handitu den auzoa Elbarrena izan da. Bertan bizi dira 2.400 bat bizilagun eta Zizurkil Goian, berriz, 500 bat herritarrek dute etxea. Bi gune, bi herri, bi bizimodu. Elbarrenen kale giroa, Zizurkil Goian nekazal ingurua. Ernio handiaren babesean, ikuspegi ederra dago herriko edozein kaxkotik: Andatza, Urkamendi, Ziortza, Legargain, ...

Zizurkil Gora autoz igo eta San Millan elizaren atzealdetik Abeletxe jatetxera doan bidea hartu behar da, PR-Gi 117 bidea hain zuzen ere. Lau kilometro eta erdi egin beharko ditugu asfaltoan lehenengo eta harri txintzarren ganean ondoren. Baserri eder-rrak ikusiko ditugu bidean: Aundia, Egieta, Azkarate; Illarratxoetako iturria –Motzane– atzean utzi ondoren, ezkerretara Zarateko bentara eramango gaituen bidea utzi eta gure bideari aldats gora jarraituko diogu. Autoa uzteko zabaldi txiki bat topatuko dugu. Ibilaldia hasi aurretik

Atxulondo, Ondabardi eta Saratxoeta erreketako urak bildu eta ur saltoek sortutako indarra baliatzen zuen burdinolak. Ingenieritza obra gaitza

egon da, baina gaur egungo jabeak dotore berritu du. Eguraldi txarrak alderdi hartan harrapatzen duen mendizale orok bentaren kanpoaldean dagoen aterpean atsedean eta babesa jasotzeko aukera bilatuko du.

Zizurkil herri txikitzat dugu, baina lur sail handiak dauzka. Aiton-amonek bailaraz bailara egiten dute errepasoa eliza atarian igandeko meza osteko tertulian. Bost omen dira Zizurkil osatzen duten bailarak, baina denetan zabalena Mendi bailara dela diote, elizaldetik iparraldera gelditzen diren sail guztiak. Herri gunetik urrun geratzen dira lur hauek eta bertan gauza gutxi dagoela diote. Asteasu, Villabona, Anoeta, Aia, Usurbil, Donostia, Andoain eta Adunarekin egiten du muga Zizurkil-ek eta ipar ekialdean, Andoainekin muga egiten duen muturrean Atxu-

Mendiko larreak, Getariako San Anton eta XV. mendeko baserriak

ZIZURKILGO Udalak buelta honi hasiera ematen zaion leku berdinetik abiatuta, "Mendiko Larreak" bidea markatuko du (SL-Gi 26). Ezkeltzu Gainara igo eta bi kilometro eta erdi pasatxoko buelta zirkularra da hori. Paraje politak ikus daitezke ibilbide horretan, uretan murgildutako Getariko arratoiari so geratzeko aukera ere izango baitute bertara hurbiltzen direnek. Animaliak biltzeko manga bat, saroia eta elurzuloa ere topatu daitezke inguruan.

Hirugarren ibilbidea ere izango da: "Zizurkilgo Baserriak" (SL-Gi 25). Abeletxe jatetxean hasiko da eta hiru kilometro eta erdiko paseoa da. Zizurkilgo baserri garrantzitsuenak ezagutzeko parada: Odolkibar, Andrez-keta, Andolako karobia...

Saratxoeta. Baserri eder askoa garai batean, txori-etxe gaur.

bailarako ikuspegi zoragarriaz gozatzeko parada izango dugu. Egun garbietan Tolosaldea eta Goierriko jauntxo moduan parajeaz goza daiteke. Eskuinetara doan pista hartu behar dugu, PR-Gi 117 jarraituz. Marka txuri-horiak izango ditugu lagun.

Bidearen hasiera lasaia da, bailara-
ren edertasunaz gozatu eta giha-
rrak berotzen joateko aproposa.

Zarate bentako trikuharria

Ordu laurden inguru ibili ondoren ondo seinalaturiko trikuharriarekin topo egingo dugu bidearen ezkerrean. Kalkolitiko Neolitikokoa da (K.a. 2.500-1.800). 1954an aurkitu zuen F. Yoldik. Eskuin aldean aldiz, Pagamendi baserria.

Marka txuri-horiak galdu gabe, ezkerrean gure bueltako bidea izango dena ikusiko dugu, bideari jarraituko diogu Arizkurutzeta baserrira jaitsiko garelarik. Harri dotorez egindako

duen bidexkarekin egingo dugu topo, baina guk PR-Gi 117ri eutsiko diogu. Hurrengo bidegurutzean, dagoeneko Adunako lurretan sarturik, erraza izango da aparkatuta dagoen autoren batekin topo egitea. Hementxe PR-Gi 117 bidea utzi eta gure ezkerrean geratzen den bideari helduko diogu

Saratxoeta errekek egiten dituen ur jauzi txiki eta putzuek emango digute begiak non gozatua burdinolako arrasto bila gabiltzala

gorantz. Arizkurutzeta baserritik bidegurutze honetara hamar bat minutuko bidea dugu.

Gelietako bordara hurbiltzen ari garen unean eskuinaldean Aiako Harrien ñikadak agurtuko gaitu eta aurrealdean Donostia eta itsasoaren urdintasuna. Atxulondo errekarantz

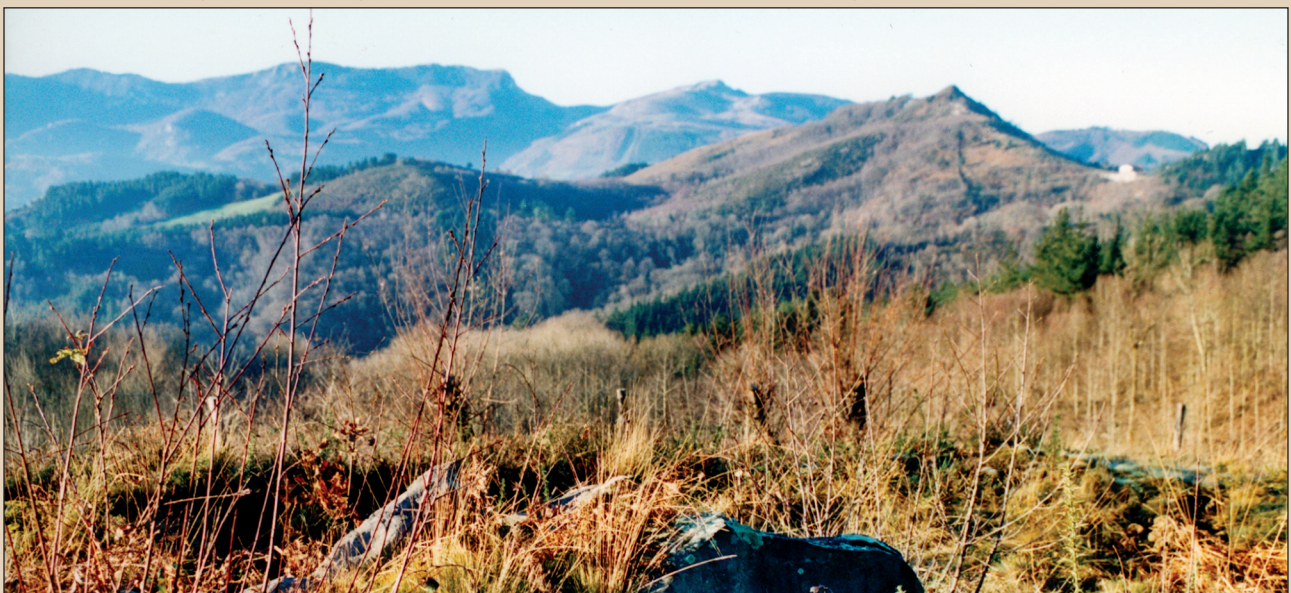
abiatuko gara hemendik eta behearantz doan bidea izango da nagusi. Itzumitx baserrira iritsi aurretik ataka bat pasa eta Itzumitx ezkerretara utziz, belaze eder bat zeharkatuko dugu. Bi langa pasa ondoren, pinudi batean behera egingo dugu. Pinudian bidea ondo ikusten da, apurka eskuin alderantz joanez. Bidegurutze argi batera iristean argi leku honetan aldatuko dugu eta bueltako bidea. Joateko bidean eskuin aldera egingo dugu; bueltakoan ezkerretako bidea hartuko dugu.

Atxulondo burdinolaren aztarnak

Eskuineko bideari ekin bezain laster itxitura bat pasa eta behearantz jarraituko dugu. Hemen sasiak erraz her-
tsirik uzten du bidea baina segituan, 400 bat metro egin ondoren, Atxulondo burdinolaren aztarnen parera iritsiko gara.

Ez dago apenas Atxulondo burdinolari buruzko idatzizko erreferentziarik, baina argi dago XV. mendean obra hidrauliko garrantzitsu bat izan zela. Atxulondo, Ondabardi eta Saratxoetako erreketako ura erabiltzen

Zarateko bentan dagoen multzo megalitikoa; atzealdean, nabarmen, Ernio-Gazumeko gailurreria.

Atxulondo burdinola, untzak eta hurritzak gordea

ANDOAIN utzi ondoren, Oria ibaiak Belkoain eta Buruntza mendien artetik Lasarterantz irrist egiten du baina erdibidean Atxulondo erreken ura jasotzen du. Ez da erreka handia baina, modu egokian bilduz, burdinola bat martxan jartzeko adina ur ematen du.

Atxulondo burdinolako uharka edo ur depositoa aipatu behar da, ingenieritza obra garrantzitsua izan zelako. Bi presa erabiliz bi erreketako ura, gaur egun lur eta hostoz estalitako kanalen bidez, ur biltegi batera eramaten zuten eta ur saltoen indarra aprobetxatuz burdinola hidraulikoa martxan mantentzen zuten. Eraikin nagusiko gangak ere ikusgarriak omen ziren.

Atxulondori buruzko lehenengo idatzizko erreferentzia 1470. urtekoa da. Enrique IV.a erregeak burdinolaren ustiapena Juan de Avendañori eman zion, aurretik García de Arévaloren eskutan egon zelarik. Burdinolaren jabegoa Zizurkilgo kontzejuetxearena izan zen eta beti alokairu bidez ustiatu zen.

zuten, horietan jarritako presa sistemari esker. Uharka hauek harri handi mailakatuz eginak zeuden eta hiru presen aztarnak ikusgai dira. Era berean, burdinola, etxea eta pareta handi batzuen aztarnak topa daitezke.

Leku honen magia Saratxoetako errekek osatzen dituen ur jauzi txiki eta ur putzuetan dago. Errekan gora eta behera ibiltzeak burdinolara zihoa-zen kanalen aztarnak topatzea erraztuko digu gainera, landaretza berak, uda parterako txoko fresko eta atsegina bilakatzen du.

Ausartenek bueltako bidea Saratxo-eta erreka bazterretik gora egin ahal izango dute, Saratxoeta baserri handiaren azken hormetara iritsi arte. Ez da bide errazegia, baina saiatzeak merezi du, lekuaren edertasuna dela-eta. Burdinolaren aztarnak eskuinetara utzi eta errekan gora abiatu behar da. Bidea

landare eta zuhaitzen artean ikusten da, erreka alde batetik bestera gurutzatuz. Akaso hankak ere bustiko zaizkigu, baina parajea ezagutzeko modu bikaina da. Aukera errazena, ordea, etorritako bidetik bueltatzea da, pinudian utzi den bidegurutzeraino iritsi arte. Bertan, pinudian gora joan beharrean, eskuineko bidea hartuko dugu eta langa bat pasa ondoren, Saratxoeta baserria izandakoaren atarira iritsiko gara. Baserria eskuinetara utziz, Saratxoetako erreken parean doan bidetik jarraituko dugu, gehiegi igo gabe. Ehiztarien paradak ezkerretara utzi ondoren, gorantz egiten duen bideari ekingo diogu, PR-Gi 117ra bueltatuz. Marka txuri-horiak segituz, egindako bidea desegingo dugu. Zarateko benta trikuharriraino malda gora izango dugu eta hortik aurrera autorainoko bidea erraz egingo dugu. ■

anduri landetxea

Ubera Auzoa 13
20570 Bergara.

Tel.: 943 777 050 / 635 727 666

e-posta: andurilandetxea@yahoo.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

BIOINGENIARITZA

Hortzak laborategian haztea lortu da

TOKIOKO Zientzia Unibertsitateko Takashi Tsuji ikerlariak zuzendutako ekipoak hortzak landatu ondoren saguen ahoan txertatu eta haztea lortu du.

Denok dakigu zer gertatzen den hortz edo hagin bat txar-tzen zaigunean; hortza oso kaltetua badago, kendu eta ordeztu ko artifiziaia jartzen digute.

Tsujiren taldeak hainbat zelula epitelial eta mesenkimatoso, hau da, hortzen oinarria osatzen dutenak, in-vitro biderkatzea lortu du. Ondoren zelula horiek kolagenozko oinarri batean kokatu eta handik egun batzuetara hortz-muinak

Auskalo, Takashi Tsuji eta bere saguei esker, onenean denok izango dugu hortzadura zuri perfektua laister.

hazi dira. Azkenik muin horiek hortzen baten faltan zeuden saguen ahoan kokatu eta hortz berriak sortu direla ikusi da.

Otsailaren 18an *Nature Methods* aldizkarian argitara emandako artikuluan hortza osorik sortu dela adierazi dute, hots, hortzarekin batera behar diren pulpa, nerbio-konexioak eta odola zirkulatzekeo tutueriak.

Une honetan sistema bera aplikatzen ari dira beste organo batzuk birsortzekeo eta oso itxaropentsu agertu dira. Orain egiten ari diren ikerketa faseko emaitzak onak badira, espero duten moduan, gizakion organoekin hasiko dira lanean.

Esan gabe doa, arrakasta izanez gero, gizakiarengan modu anitzetara aplikatu litekeela metodo hau. **I**

Osasuna

JABIER AGIRRE

Gizonak antzu mugikorraren eraginez?

Mugikorra erabiltzen duten gizonezkoek espermatozoide gutxiago ekoizten dute.

mugikortasuna eta kalitatea ere gutxitu ditzakete, ia erdiraino murrizteraino. Horren ondorioz, zenbait gizonezko antzu ere gera daitezke.

Zientzialariek 364 gizonezkoren esperma aztertu zuten, antzutasun-arazoak ikertzekeo martxan jarritako ikasketa-proiektu zabal batean. Adituek ikusi ahal izan zuten, telefono mugikorra gehien erabiltzen zuten gizonezkoek —egunean lau ordu baino gehiago— zuten esper-

ma kalitaterik eta kantitaterik eskasena; 50 milioi espermatozoide milimetro kubiko bakoitzeko. Telefono mugikorra erabiltzen ez zutenek, berriz, semen kopuru handiagoa —86 milioi espermatozoide/mm³ bakoitzeko— eta, hori baino garrantzitsuagoa dena, osasungarriagoa zuten.

Ia 1.000 milioi pertsona dira, mundu osoan, mugikorra erabiltzen dutenak. Garapen bidean dauden herrialdetan, gainera, erabiltzaile kopurua hazten ari da urtetik urtera —% 20-30 bitartean—. Igoera horrek ez luke inor arduratuko, baldin eta mugikorraren erabilera kalterik ez dakarrela frogatuta balego. Baina, AEBetan egindako ikerketa horrek dioena egia izatera, telefono mugikorra erabiltzen dutenek hobe lukete ondorioz posibleetan pentsatzea.

Ikerketa horrek salatzen dituen ondorioak frogatuko balira, telefono mugikorraren erabilera askoz ere gehiago kontrolatu beharko litzateke, adin tarte batzuetan bereziki. Izan ere, txosten zientifiko horretan zehazten denez, mugikorra asko erabiltzen duten gizonezko batzuek hogei milioi espermatozoide baino gutxiago zeuzkaten milimetro kubiko bakoitzeko. Eta kopuru hori Osasunaren Munduko Erakundeak antzutasun itzulezina bezala definitzen duena baino txikiagoa da.

Kontuz, beraz, telefono mugikorrekin!

Kontuz, beraz, telefono mugikorrekin!

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Ezkizko erkia

VIKTOR SCHAUBERGERREN aitzur girtene-ko ezkia –*Tilia* generoa– erki bihurtzea errotazismoak argitzen omen die hizkuntzalariei. Errotatik ez, *rho* hizki grekotik baizik omen dator hitzunok erre hori hobesteko dugun joera. Ezkitik erkirako gure mingainaren bidea bai luzea! Lasaitzeko ezki beraren lore-ura bezalakorik ez; gorputza lasaituko digu, eta bihotzerrea piztu bazaigu baita baretu eta amatatu ere. Hauek gain konta ahala ondoez, gaitz eta trenpu txar sendatzeko gaitasuna du ezkiak.

Ezkilore onenaren emaila ezki hostotxikia da –*Tilia cordata* edo bere sinonimo *T. microphylla*, *T. europaea*, *T. parvifolia* eta *T. Ulmifolia*–. Geure lurralde osoan aurki daiteke beroa usu sapa izaten ez den tokietan; gustura 1.000 metrotik gora eta 2.000 artean, batik bat pagoak baina baita ere astigarrek, otsalizarrek eta haritzak lagun. Batzuen ustez loreari zor zaio izena, “eztikia”tik eratorria dela, alegia. Usain gozoa du eta erleak amorratuak; botikinerako behar izanez gero ekaina-uztailean ireki berriak soilik bildu eta leku idor eta eguzkitsu batean jarrita ahal bezain azkar lehortu. Jasotzerakoan, etxerako bada lorearen zorten itxurako braktea edo hosto luzexka laru-berdexka gupidarik gabe kendu, alfer eta alferrikako baita osagintzan; saltzeko jasotzen baduzu ez kendu inola ere, prezio berean alde ederreko bueloa eta itxura...

Hostoen zukua gozoa omen da, aurtengoan probatu beharko dugu... Fruitua zakar samarra nonbait eta ez bide da jaten duen animaliarik. Zuri-zuria duen zura ez ei du pipiak jotzen eta arina eta malgua da; azkar lehortzen da eta busti-lehorrerako arraz txarra bada ere beti lehorean izango diren piezak lantzeko –jostailu, eskalpoi, eskultura...– ona da oso. Horra hor geure aitzurraren girten eskutara gozoa. Buruz egindakoa. Ezkia erki bihurtzen duen grekoko *rho* hizkiak ehun zenbaki ezin borobilagoa adierazten du eta aspaldiko alfabeto semitikotik dator, bertako *Rês* hizkitik alegia. Hizki honek 'burua' adierazten omen du...

Antartika, munduko eremu basati eta birjinena.

GLAZIOLOGIA

Antartikoko iturgintza sistema

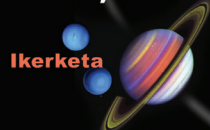
SATELITEEI esker ikerlariak izotz azpiko lakusare handia topatu dute Antartikoan. Batez ere, glaziareak astiroen mugitzen diren lekuetan daude. Eta ikerlarien aurreneko hipotesien arabera, oso eragin garrantzitsua izan dezakete kontinentetik ozeanorantz ateratzen diren izotz-pusken mugimenduan.

NASAKo ICES sateliteak emandako datuak aztertu ondoren, AEBetako Scripps Ozeanografia Institutuko Helen Fricker-ek zuzendutako lan taldeak Antartikoaren izotz geruzaren azpialdea izotz ibaiez josita dagoela ondorioztatu eta argitara eman du *Science* aldizkarian. Ia 150 laku topatu dituzte, azkar bete eta husten direnak gainera.

Glaziologoek jakin bazekiten izotz azpian ur erreserba handiak zeudela, baina ez zituzten egitura eta ezaugarriak ezagutzen. Adibidez laku horietako batek, 300 km karratuko azalerakoa, bi kilometro kubiko ur isuri du ozeanora azken hiru urteetan eta ur honek bultza egiten ditu kontinentetik askatzen diren izotz puskek.

Orain, topatutako lakuen arteko lotura egiten duten ibaiak aztertzen ari dira horien bidez Antartikoak itsas mailaren igoerari egingo dion ekarpena aurreikusteko lagungarri izan daitekelakoan. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

La Argentinaren agur isila**DONOSTIA, 1936KO UZTAILAK 18.**

Antonia Mercé *La Argentina* flamenko dantzari handiaren omenez euskal dantza jaialdia egin zuten.

La Argentina ezizena 1890ean Buenos Airesen jaio izanari zor zion. Gurasoak espainiarrak zituen baina Argentinara dantza emanaldiak eskaintzera egindako bidaian erditu zen ama. Manuel Mercé, aita, *Teatro Realeko* koreografoa eta lehen dantzaria zen. Ama, Pepita Luque, ere konpainia horretan hasi zen Mercé ezagutu eta berehala. Berandu hasi zen dantzan Pepita, baina berezko grazia eta interpretazio gaitasun handia omen zituen. Senarra hotzegia zen, baina langilea, akademikoa eta teknikoki perfektua. Elkarren osagarri ziren biak eta alabak bien bertuteak jaso zituen. Aitak ez zuen alaba dantzaria izaterik nahi, operako izarra izan zedin gurago zuen. Alferrik; Antonia Mercé dantza flamenkoa gailurrera eramateko jaio zen.

Behetik hasi zen *La Argentina*. Hamairu urterekin Madrilgo Apolo antzokian hasi zen korista moduan. Zarzuelan jardungo zuen ondoren eta Romea antzokian, ostegunetan, bere saio propioa lortuko zuen aurrerago.

Ateneoko intelektual gazteak gustuko zuten Mercéren artea, baina kontaktu horiek oraindik ez zioten bere karrerari mesede handirik egiten.

Hogeita bat urterekin atzerrian dantzatu zuen lehen aldiz. Portugalen izan zen lehenik eta Parisera joan zen gero. Baina Moulin Rougeko lehen emanaldi hark e zuen oihartzunik izan. AEBtan bai, arrakasta handia izan zuen. 1918an Espainiara itzuli zenean nazioarteko artista ezaguna zen. Baina orduko munduko hiriburu kulturala, Paris, konkistatzeko zeukan oraindik.

Eta apustu arriskutsua egin zuen. Pastora Imperiok Manuel de Fallaren *El amor brujo* estrinatua zuen Parisen; porrot handia izan zen. Bada, Mercék obra bera moldatu eta 1925eko maiatzaren 22an estreinatu zuen Frantziako hiriburuan. Arrakasta izugarria lortu zuen, Parisen lehenik eta Europa osoan eta Ameriketara gero.

Antonia Mercék bere begi berdeak erakusteko kapela atzera botatzera erabakitzen bazuen, kapela eramateko modu hori moda bilakatzen zen. Coco Chanel eta Jean Patouk jantziak propio egiten zizkioten. Elegantiaren paradigma zen *La Argentina* eta etxean, Espainian, 27ko belaunaldiaren artista kuttuna. “Ijitu kontuak” zirenak eszenatoki prestigio-tsuenetara eramane zituen.

Bere artearen erroak ez zituen inoiz baztertu eta, flamenkoaz gain, beste folklora adierazpen batzuk ezagutarazi eta bultzatzeko ahaleginean jardun zuen beti. Euskal folklореaren kutsu liturgikoa, solemnitatea, sakontasuna maite zituen. Horregatik egin zioten omenaldia euskal dantzariak Donostian.

Jaialdia amaituta, iluntzean, ondoezik sentitu zen dantzari handia. Baionatik gertu zuen Miraflores etxera itzultzea erabaki zuen. Muga pasa eta etxera iritsi baino lehen hil zen Antonia Mercé. Hurrengo egunean egunkariak ez zuten halako galera garrantzitsua jasoko. Bera hil baino ordu batzuk lehenago gerra piztu zen Espainian. ■

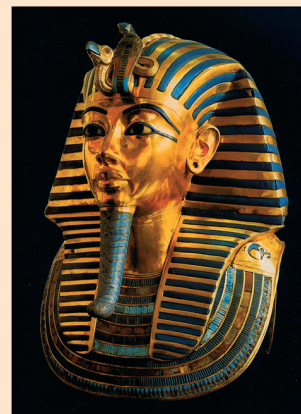
ARRASTOAK

TUTANKHAMON ez zuten hil. Horixe ondorioztatu dute faraoi gaztearen momiari eskaner berri bat egin ondoren.

1968tik aurrera Tutankhamon buruan kolpe bat emanda hil zutela pentsatzen zen. Urte hartan x izpiek erakutsi zuten faraoiaren garezurraren barruan bi hezur zati zeudela. Baina nazioarteko aditu talde batek egindako azken eskaner honek erakutsi du bi hezur horiek bizkarrezurrean, burutik gertu, falta diren zatiak direla. Zatiak solte zeuden, enbalsamatu gabe.

Horregatik, gorpua ehortzi ondoren hautsi zirela pentsatzen dute adituek. Ashraf Selim radiologo egipziarraren ustez, hezurrak 1922an puskatu zituzten nahi gabe, Howard Carterren taldea momiari urrezko maskara kentzen saiatu zenean.

Hilketaren hipotesia baztertua, adituek teoria sinpleagoa hobesten dute orain: dirudienek faraoiak hanka hautsi zuen, zauria infektatu eta horregatik hil zen duela 3.300 urte baino gehiago.

Aitor Arandia

Mattin Etxepare

Xabi Larralde

Mertxe Colina

Euskal Herria Bai koalizioa (EH Bai) iazko udan abian jarri zen Ipar Euskal Herrian, ekimenaren bultzatzaileak AB, Batasuna, EA eta EAJ-PNB izaki. Alderdi hauen helburua Frantziako Asanblea Nazionalerako bozetan EH Bai koalizioa aurkeztea zen. Iragan abenduan ETAk Barajasen egindako atentatua dela eta, asmoa blokeatua –edo bertan behera geratu– da. Alderdi hauetako lau buru bildu ditugu mahai-inguruan: Aitor Arandia (EAJ-PNB), Mattin Etxepare (EA), Mertxe Colina (AB) eta Xabi Larralde (Batasuna). Lau buru, hainbat aburu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Maddi Soroa

EH Bai: alderdi abertzaleak elkarrekin behingoz?

2006ko ekainean, ABk egindako proposamenaren harian abiatu zen EH Bai ekimena. Udan egindako bilkuretan metodologia finkatu zenuten. Baldintzetako bat diskrezioz aritzea izan omen zen, elkarrekiko errespetuan. Ados al zaudete ikuspegi honekin?

XABI LARRALDE. ABk proposatu zuen, baina Batasunak EH Bai-ren idearen antzeko proposamena egin zuen 2002an. 2004an berriz, Espainiako Kongresurako hauteskundearen kariatara Bergarako proposamena egin

genuen Hego Euskal Herrian. Telefono Monzonen filosofiaren harian egindako proposamena izan zen: abertzaleok Madrilgo eta Parisko parlamentuetan egotea Euskal Herriko ordezkari gisa aritzeko.

MATTIN ETXEPARE. Hain gibelera joan gabe, guk proposamena egin beharra ikusi dugu berriki bozetara elkarrekin aurkezteko. EA, halaber, Régions et Peuples Solidaires taldearekin (Eskualdeak eta Herri Solidarioak) ari da lanean Estatuan [EA]k ere parte har-

tzen du eta AB begirale gisa ari da]. Hemen abertzaleen arteko koalizioari lehentasuna eman nahi diogu, alabaina.

MERTXE COLINA. Mikelek azaldu bezala, EH Bai proposamena ABk alderdi abertzaleei egindako eskaintza da. Xabik erraten duena egia da, baina proposamen zehatz hau ekaineko Biltzar Nagusiaren ondoren egin zuen ABk.

AITOR ARANDIA. Mertzerekin ados nago, bakoitzak bere ñabardurak egin arren. Guk gure aldetik maitatzeko Biltzar Nagusia Asanblea Naziona-

FILIFE BIDARTEK ESPETXEA UTZI ONDOREN

M. ETXEPARE. EAk beti sostengatu du Filife preso zelarik. Bere militante ibilbidea kontuan hartu behar dugu, alderdiak elkarrekin akomeatzeko.

X. LARRALDE. Berri pozgarria da. Filifek Estatuaren jarrera agerrarazi du: Estatuak gatazka politikoa ukatzen duela, baina gatazka konpontzeko eragilea behar izan duela agerian utzi du Filife. Estatuak ezin du Ipar Euskal Herriko historia berria ukatu. Bidartek Euskal Herriaren defentsan eman dituen 19 urteko presondegia, eta borrokarako bere engaiamendua eredu da. EH Bai ekimena gauzatzea zor diogu bera bezalako jendeari.

A. ARANDIA. Pozten gara Filife presondegitik atera delako, ordaindu du zigorra, baina ez dira gauzak nahasi behar. Ez dugu bere engaiamendua ukatzen, baina gure ustez IK-k ez dio politikoki Euskal Herriari ezer ekarri. Bitartekoekin ez gatoz bat eta hori garbi utzi nahi dugu.

M. COLINA. Guk Filiperen borrokarekin bat egiten dugu, lotsagarria da oraindik baldintzapean bizitzea; Euskal Herritik urrun dago. Hedabideek erabili duten bortizkeria izugarria izan da, Estatuak ez du onartu euskaraz mintzatzea. Filifek ez du bortizkeriaren erabilpena goraipatu, ez indarkeria erabiltzeko deitu, bake prozesua aipatu du, abertzaleon aldarrikapenak bizirik direla. Frantziako Estatuak ez du gure berezitasuna onartzen, euskara, adibidez.

lerako bozak eztabaidatu genituen, baita onartu ere koalizioa egitea. Bozak oso zailak dira alderdi abertzaleentzat eta koalizioa ezinbestekoa Iparraldean gure burua agertu ahal izateko. Na-Bai koalizioaren ildoan egin nahi dugu aitzina hemen ere.

Lizarra-Garaziko Akordioaren garaitik ez ziren alderdi abertzaleak bildu ekimen bateratuan. Zer adierazten du honek? Iparraldeko egoeraren beharra –abertzaleak minoria izaki– edo hemengo alderdiak biltzeko dohaina?

X. LARRALDE. Bi estatu ezberdinetan gaude: batetik, Frantziako Estatuak ukatzen gaitu bortizki, eta bestetik, hemengo abertzaleok ez dugu Hegoaldean hainbat tokitan duten indarra. Minoría gara. Orokorrean, orain arte ez gara gai izan bi estatuei buru egiteko eta abertzaleok batzeko, Bergarako filosofiaren harian aritzeko gauza, alegia. Alta, Frantziako Estatua mugitzea lortu ez dugun arren, hemengo abertzaleok lan handia egin dugu eta hauteskunde horietatik landa irekiko den fase politikoan abertzaleok bat agertzeko aukera dago.

M. ETXEPARE. Iparraldea udal handi bat da, minoría gara eta ezin dugu ordezkariak erdietsi. Baina, Uztartzen konparazione, abertzaleek bat egin zuten eta ongi ari dira lanean Herriko Etxean. Uztartzen eta beste zenbait udaletan bezala, Ipar Euskal Herri osorako EH Bai beharrezkoa dugu.

M. COLINA. Politika egiteko kultura ezberdina da Hegoaldean eta Iparraldean. EH Bai beharrezkoa da eta posible ere bai. Hegoaldeko egoera oso krispatua da eta horrek hango elkarlana zailtzen du, eta ondorioz, hemengo ere bai. Iparraldean, ezberdintasunak izan arren, hainbat arlotan elkarlana garatzen ari gara: Batera plataforma lekuko. Azken hilabeteotan EH Bai-ko bilkuretan kontsentsuaren kultura garatu dela iruditzen zait.

A. ARANDIA. Iparraldeko jendeak ilusioz ikusi du EH Bai koalizioaren sorrera, eta batez ere abertzaleek. Jende asko dago dinamika honetan engaiatzeko prest. Herritarrek alta, ez dute zentzuzkoa ikusten alderdi bakoitza bere aldetik joatea, bereiz ikusten bagaituzte atzera egiten dute sostengua emateko unean.

Horiek horrela ziren ETAK Barajasko atentatua egin zuen arte. EAJk Batasunari atentatua gaitzesteko eskatu zion. Koalizioaren asmoa blokeatuta dago. Hasieran printzipio batzuk finkatu ziren alta. Ez ziren sendoak edo?

“EH Bai ekimena ezin da baztertzaila izan. NaBaik aitzina egin du Batasunari ‘ez’ erranez. NaBai ez da adibidea guretzat”

Xabi Larralde

X. LARRALDE. Koalizioaren oinarrian filosofia bat zegoen eta dago. Baina, nago koalizioa ez ote den blokeatuta ekimen hauek gauzatzeko funtsezko diren puntuak ez ditugulako ondo barneratuak. Duda egiten dut. Hiru puntu azpimarratuko ditut: 1. Elkarlana gartzeko kontsentsua landu behar da. Kontsentsuan batzen gaituzten puntuak bilatuz lantzen dira eta ez, norberak bere ikuspuntuak ezarrit. 2. Ekimenak irekia izan behar du, ezin da baztertzaila izan, NaBairen kasuan bezala. NaBaik aitzina egin du Batasunari “ez” erranez. NaBai ez da adibidea guretzat. 3. Gutxieneko heldutasuna behar da. Hau da, koiunturaren gainetik, unean uneko ekimena aurrera eramateko gai izan behar dugu. Adibidez, Batera plataforma ETaren su-etetik ez zenean gauzatu zen eta ez da gelditu Barajasen atentatua izan zelako. Nola da posible, koiunturaren gainetik, abertzaleek beren eremuz haragoko ekimenetan beste alderdi batzuekin aritzea, eta geure artean ez? Galdera honek EH Bai-ren blokeoaren arrazoa aztertzen lagundu behar digu.

ETaren atentatu bat izanez gero EAJ-ren asmoa koalizioa gelditzea omen zen eta Barajasko gertatu zen.

A. ARANDIA. Guretzat baldintza nagusia hori zen. Gu EH Bai lantzen hasi ginen bake eta normalizazio prozesua indartzen joan zelako, ETaren su-etena tarteko. Argi eta garbi erran genuen hori. Gu ez gara EH Bai koaliziotik atera, ETak Batasuna kanporatu du. Xabik Batera jarri du adibidetzat, baina Batera ez da alderdien arteko plataforma, mugimendu soziala baizik, ez da alderdien izenean ari. EH Bai ordea, bai.

M. ETXEPARE. Ni ez naiz Batera-ren gaian sartuko. ETA ez da Batasuna. Batasuna hemen legala da. Egunero ari gara lanean karrikan edo zenbait kontseilutan. Gaiak ez dira nahasi behar. EH Bai gogo afera da. Hegoaldeko ondorioek ez lukete hemen eragin behar, dinamika honek aurrera egin behar luke. Beharra dugunez gero, diferentziak gaitutut beharko genituzke eta elkarrekin aitzina egin.

M. COLINA. Elkarrekin hasi ginen eta baldintza batzuk ezarri ziren, desberdinak ginelako hain zuzen ere. Normalizazio politikoaren bidean egin dugu lan, bakea urrunago da noski, baina

“Na-Bai koalizioaren ildoan egin nahi dugu aitzina hemen ere”.

“ETA ez da Batasuna. Batasuna hemen legala da”.

bidea honela ulertu behar da: abertzaleez haragoko alderdi guztien arteko mahaia osatzea helburu bada, lehenik batu gaitezen abertzaleok. ETArek su-etena behar genuen eta eman zen. Gero estatuen errepresioa dela, Alderdien legea dela, presoek aldarrikapenak direla... ETA Barajasen berragertu zen eta baldintzak aldatu dira. Eta lanean aritzeko baldintzak kontuan hartu behar dira. EAJri ezin zaio aurpegiatu ez duela bete bere hitza. Gertatuak koalizioa krisian sartu du.

EAK eta Batasunak pentsatzen dute aurrera egitea hala ere.

X. LARRALDE. Baina ez bakarrik. EAJk ezetz erran arren, beste hiruok segitzeko jarrera agertu dugu. Segi dezagun

lanean eta EAJk egoki ikusten duenean bat egin dezala ekimenarekin.

Bestalde, blokeoaren arrazoietakoa bat –Mikelek aipatu duen– diskrezioa izan da. Diskrezio gehiegirekin egin dugu lan. Batasunak hastapenetik erran zuen ekimen honek alderdien zuzendaritzetatik harago zihoala, herrietara iritsi behar dela, funtsean herrietako

“Abertzaleez haragoko
alderdien arteko mahaia
osatzea helburu bada,
lehenik batu gaitezen
abertzaleok”

Mertxe Colina

milanteek aitzina eramanez baitute bozen kanpaina. Gure printzipioa baseko kideei alderdien berri ematez zen, eta ez dugu egin bereziki EAJk ez zuelako nahi. Guk ekimena molde horretan kudeatu nahi genuen elkarlanean nahiari bide eta zentzu emateko, herritarren sentsibiltateak biltzeko. Gaurko koiunturan, alderdien erantzukizunez egin daiteke bide hori. Alderdien zuzendaritzaren arteko eztabaida herrietara eramatea da gakoa, herrietan ekimen anitz gauzatzeko.

ABk ezohiko Biltzar Nagusia burutu eta EAJ eta Batasunarekin kritikoa agertu da. Koalizioa osatzeko denbora badela dio ABk. Batasunak ETArekiko hartu beharko lukeen jarrera ageri da

Argitalpen honen edizioan lankide:

 k u t x a

“EAJk bi neurgailu erabiltzen ditu biolentziaren auzian”.

“Batasunak politika picnic bat balitz bezala funtzionatzen du”.

erdiari berriz ere. Zer da zehazki?

M. COLINA. ABk ez dio eskatu Batasunari ETA gaitzesteko, hala ere. ABk ere ez du borroka armatua kondenatu. Guk borroka armatuaren estrategia ez dela emankorra diogu. Gure Biltzar Nagusia, ez Batasunari ez EAJri baldintzarik ez jartzea erabaki dugu. Saiaitzeko deia egin dugu, guretzat EH Bai lauak baikara. Diskrezioari buruz: lau alderdiek hitzartu bezala funtzionatu dugu. Noski, beti ez dugu bat egin ekimenaren abiadura ulertzeko moldean, batzuek polikiago eta bestetuek azkarrago nahi izan dute lan egin, baina bilkuretatik adostasun batekin atera gara. Bakoitzak nabardurak egin ditu, baina behin ere ez gara bileretatik desadostasunean atera. Lanak kontsentsuz egin dira. Baina, irudiz, Xabi ez da bilkuretatik elkarlanaren sentimendu berarekin atera. Horra diferentzia!

A. ARANDIA. Diskrezioa dela eta: hau bezalako ekimena ezin da aitzina eraman, lehenbizi alderdiek ekimena mugatua eta ongi lotua dela erabaki gabe. Guk galderak eta zalantzak genituen, ez genuen ziurtasun osoa, eta ados gaude gizarteari alde aurretik berriak emateko. Batasunak –bake prozesuaren bidean– Hegoaldean EAJ eta Batasunaren artean egindako bileretan diskrezioa eskatu du (Xabik badaki hori) eta hemen beste modu batera egin behar al dugu lan? Zergatik? Beste

zehazpen bat: politikaz ari gara eta politika alderdiek erabakitzen dute.

M. ETXEPARE. EAJrik gabeko koalizioa egitea? Ez. Laurok joan behar dugu. Guk ez dugu Batasunarekin bakarrik joan nahi.

M. COLINA. Xabik aipatu ditu gizartearen eta herriaren lana. Ez gaitezen gezurretan ari, politika alderdiek erabakitzen dute eta ez herritarrek. Jakina, guk herritarren lanak eta erabakiak hartzen ditugu kontuan. Alderdien politika ez da kalean erabakitzen eta hori denok oso ongi dakigu.

Nondik ikusten duzu batzeko aukera?

X. LARRALDE. Mertzek erran duen bezala ABk ez du ETArekin borroka armatua kondenatzen. Izan ere, hori bada EH Bai aurrera edo atzera egiteko arrazoia, ez dago aurrera egiterik. Borondate politikoa da gakoa. EAJk zenbat urtez gobernatu du Gasteizen alderdi sozialistarekin PSOEk GAL kondenatu gabe? Barajasko atentatuarengatik dena bertan behera gelditu behar da Iparraldean? Filipe

“Gasteizen gertatzen dena
beste afera bat da, guk ez
dugu hango tirabiren
arabera aritu behar”

Martin Etxepare

Bidart-en hitzek –espetxetik ateratzean– kalapita ugari sortu dute; borroka armatua sorrarazi zuten baldintzek bere irauten dutela erran du Filipek. EH Baik aitzina egitea euskaldunok bizi dugun ukapen egoeraren aurrean aitzina egiteko pausoa litzateke, gatazkaren konponbidearen bidean ez al gara eragile izan behar?

M. ETXEPARE. Euskal Herria hiru eremu administratibotan zatituta dago eta alderdi bakoitzak (Hegoaldean) bere botere tokiak kudeatzen ditu. Iparraldean ez gaude kudeaketa lanetan: guk euskara eta lurra atxikitze aski lan dugu. Gasteizen gertatzen dena beste afera bat da. Guk ez dugu hango tirabiren arabera aritu behar, gure egoera aldarazi nahi badugu ausardiaz jokatu behar dugu hemen.

M. COLINA. Ados nago ausardiaz jokatu behar dela. Koiunturaz harago joan behar dugula dio Xabik, baina ausardiaz denok jokatu behar dugu. Ezin gara aritu ezer gertatu ez balitz bezala, koalizioak aurrera egin zuen, baina zoritxarrez zirkunstantziak orain ez dira gure alde: presoak kartzelan daude, ados, baina ETak ere ez du esan zuena errespetatu. Orain bakoitzak beste atera atera bat eskaini behar dio.

Batasunari eta EAJri esaten diezu hori bereziki.

M. COLINA. Lau alderdiei esaten diet, zerbait kontsentsuatu ahal dela uste baitut. Hasi ginenean eta Barajaskoa gertatu arte, hainbat pauso eman ziren, denak ez ziren eman su-etena izan zelako, dena ez zen "lotua". Ez dugu orain dela sei hilabeteko giroa, baina bakoitzak, gehiegi exijitu gabe, eroso sentitzeko modua eskaini behar dio besteari, ez da frustrazio txiki gabeko koalizioirik, minimoen eta maximoen arteko akordioa behar dugu.

A. ARANDIA. Gu alderdi nazionala gara eta koherente izan behar dugu Hegoaldean eta Iparraldean gauzak egitean. Estatu ezberdinetan gaude, ez dugu botere bera bi aldetan, ez dugu politika bera egiten ahal. Jakina, politikoki –PNV eta PNB– elkarrekin aritu behar dugu, eta ikusmolde bera landu. Hori batetik. Bestetik, Hegoaldean, gaurko egoeran Batasunarekin oso zaila da elkarrekin zerbait egitea, orduan ez dezagun esan han ez eta hemen bai. Han eta hemen zaila dugu. Bestalde, alderdi sozialista erruduna dela GALen aferan? Egia da. Baina, bizitzan eta politikan gauzak aitzinatzen dira eta egun inork ez du zalantzan jartzen alderdi sozialista alderdi demokratikoa denik. Guretzat bortizkeriak ez du lekurik demokrazian eta Batasunari bortizkeriatik lekuratzea eskatzen diogu.

Laupabost hilabete falta dira bozetarako, bizpahiru kanpaina hasteko. Martxoaren amaieran bilera egingen bide duzue lau alderdiek. Zein proposamen eramanen du alderdi bakoitzak bilerara?

M. ETXEPARE. EA ere alderdi nazionala da eta betiere kontuan hartuko dugu EAKo zuzendaritzaren iritzia. Denbora aitzina doa, gu RPSein joanen gara, Frantziako alderdi horiekin egingen dugu kanpaina. Hemen alta, EH Bai koalizioa osatzeko lana egingen dugu.

X. LARRALDE. EH Baik aitzina egin behar du, kandidatura bakarra behar dugu bake eta normalizazio prozesuak aitzina egin edo ez. Bakoitza geure aldetik joatea izugarritzko atzerapena izanen litzateke. Hori ekiditeko asmoarekin joanen gara bilkurara. Aitorrek politika alderdiek egiten dutela dio, bada, ez, alderdiak bitartekoak dira, baina herriak egin behar du. Ipar Euskal Herrian abertzaleek, testuingurua edozein delarik ere, kandidatura abertzale bakarra osatu nahi dute Parisko legebiltzarrerako.

BATASUNAREN AUTONOMIA ESKAINTZA

M. ETXEPARE: Ez dugu sobera ulertu zergatik egin dituen Hegoalderako eta Iparralderako bi eskaintzak, eta gainera beste alderdiekin mintzatu gabe. Hegoaldeko estrategiak bultzaturik egin ditu, naski. Dirudienez, egoera dela-eta aldatzen edo egokitzen ari da Batasuna.

X. LARRALDE. Moldeak molde, eskaintza orain egin behar zen, prozesuan gauza asko jokatzeko direnean. Batasunaren autonomiaren eskaintzak garrantzia handia dauka, beste urrats bat da. Euskal Herriaren ezagutza onar dezaten bi estatuei egindako proposamenak dira, beraietan gatazkaren konponketarako minimoak zehaztu ditugu. Madrilek mezua jaso du. Eskaintza, halaber, euskal gizarteak markoaren definizioa zein den jakin dezan eginga da.

M. COLINA. Harrituta nago. Lau alderdiek –EAJk, EAK, Batasunak eta ABk– Institutuzioen Batzordea landu dugu urtetan zehar. Batasuna bere kasa aritu da eta hori aurkeztu du, orain arte elkarrekin lanean ari garelarik. Batasunak bere *time*-sa dauka, bere denbora eta funtzionamendu moldea. Batasunaren autonomia eskaintza interesgarria da, egiteko moldea kritikatzeko dut.

A. ARANDIA. Harrituta gara eskaintza dela eta, urte urte borrokatu direlako horren aurka, autonomia hitzaren aurka, bitxia da. Bakoitzak nahi duen eskaintza egitea dauka. Nire ikuspegitik PSOeri egindako eskaintza da, bake eta normalizazio prozesuan alderdien arteko negoziazio mahaian esertzeko. Taktikoa da. Jakina, autonomia ere gure helburuen artean dago.

A. ARANDIA. Guretzat bilkuraren lehen xedea alderdi abertzaleen arteko harremana lantzea da, lotzen gaituen haria ez mozte. Arazoak ditugu koalizioa egiteko, baina epe laburrera. Beste hauteskundeak etorriko dira eta egoera hobetzea espero dugu, beraz, haria atxiki behar dugu. Baliteke hila-bete baten barruan egoera aldatzea.

Orain ez al da posible?

A. ARANDIA. Ez. Gure jarrera ez da aldatuko, Batasunak ETARI lekurtzeko ez badio esaten behintzat.

Barajaskoa gertatu ondoren Batasunak ETARI egin zion deia ez da nahikoa?

A. ARANDIA. Ez da aski. Batasunak eta ETAK muga bat ezarri behar dute beraien artean argi eta garbi, eta hori Batasunaren esku dago. Batasunak ez badu hori erabakitzen zaila du politikan aritzea.

X. LARRALDE. Non dugu etsaia edo arerioa? Gure artean edo bi estatuetan? Aitorrek aipatu du koherentzia hitza, ez naiz termino guztietan sartuko, ETA eta Batasunaren artekoaz diotenean, baina EAJk bi neurgailu

erabiltzen ditu biolentziaren auzian. Bide demokratikoa aipatzen du, baina EAJk ez dio PSOeri eskatu Alderdien Legea bertan behera uzteko, edo ez du arazorik izan aurrekontuak elkarrekin onartzeko. Hainbat preso politiko hil zorian daude, non dago bide demokratikoaren espiritua?

A. ARANDIA. Xabik aipatu duen Alderdien Legearen aurka egon gara beti, ez da egia PSOerekin eta PPrekin bat egin dugula.

Zurea da azken txanda Mertxe.

M. COLINA. Bi kontu nahi nuke aipatu: batetik, Batasunak politika picnic bat balitz bezala funtzionatzen duela. Hau da, picnic hondartzan izanen dela iragartzen du eta berdin du nolakoa den eguraldia edo zer denbora dugun antolatzeke. Picnica egin behar da, berdin hondartza desagertua bada ere. Jarrera hori ez da batere duina, abertzaleen mezua nahasten du.

Bestetik, azken bilkuran martxoaren bukaera berriz biltzea aurreikusi genuen, baita hau erran ere: koalizioa ez da gauzatzen ahal, egoera aldatu delako. Baina elkarriketari eutsiko diogu eta bi hilabete barne egoera aztertuko dugu. Baliteke egoera aldatzea. ABk martxoaren 24an bilkura egingen du eta eskaintza zehatza egingen dugu: txalotzeko litzateke koalizioa elkarrekin osatzea. ■

“Gu ez gara EH Bai
koaliziotik atera, ETAK
Batasuna kanporatu du”

Aitor Arandia

5.000 denda txiki elkartu dira erraldoien aurka

Saltoki handien hedapenaren aurrean, komertzio txikietako dendariak elkarte berrietan batu eta antolatzen hasi dira. Bizkaiko merkatariek Bizkaidenda elkarte sortu dute orain gutxi eta EAEko merkatariek elkarteak bilduko dituen Euskal Dendak izeneko konfederazioa ere sortzekotan dira laster. Bestalde, martxoaren 9an dendarien ordezkariak Eusko Legebiltzarrean izango dira, eta besteak beste, Saltoki Handien Legearekin dituzten desadostasunak azalduko dituzte.

URKO APAOLAZA

HERRIETAKO KOMERTZIO eta denda txikietako jabeak oso kezkatuta azaldu dira azken aldian. Eusko Jaurlaritzako Merkataritza Sailak kaleratutako dekretu batek Saltoki Handien Legeari hainbat aldaketa egin dizkio eta ez daude batere ados horrekin, herrien kanpoaldean saltoki handi gehiago jartzea ahalbideratuko duela baitiote. Horren aurrean, merkatariek elkarte berrietan antolatzearekin ekin diote, administrazioarekin hartueman zuzena eta librea izateko asmoz.

Euskal Dendak, konfederazio erraldoi berria

Duela aste batzuk Durangon egindako bilera batean, merkatariek Bizkaidenda izeneko elkartearen estatutuak martxan jartzea erabaki zuten. Federazio berrian hainbat herritako zazpi merkatariek elkarte bildu dira oraingoz, eta guztira 1.000 denda txiki ordezkatzeko dituzte. Federazio berri honetaz gain, Bilbon Ezkerraldenda izeneko dago, 14 elkarte eta 1.500 dendari daude bertan bilduta. Gipuzkoan, aldiz, aspaldi sortu zen Dendartean izeneko elkarte eta herrialde horretako 15 gremiok parte hartzen dute bertan. Araban oraindik ez da horrelako federaziorik sortu, baina bidean dira.

Federazio hauek sortzea ezinbesteko pausoa da Euskal Dendak ize-

Boulevard zentro komertziala.

JOANAN RUIZ / A.P.

neko konfederazioa osatzeko. Konfederazio honek EAEko 5.000 komertzio txiki inguru ordezkatzeko ditu eta Jaurlaritzaren Dekretuari aurre egiteko tresna izatea nahi dute merkatariek. Horretaz gain, erakunde berriak beste zeregin batzuk

izango ditu: dendariak merkataritza biziberritzeko planen inguruan izan ohi dituzten arazoak konpontzea, dirulaguntzen inguruko informazioa ematea, prentsa kabinete baten bidez merkatarien kezak eta ekimenak ezagutaraztea...

Europako 'Bolkenstein' merkataritza direktiba, 2010 urterako martxan

Saltoki Handien Legearen Berrikuspenak zeresan handia eman du azkenaldian eta gizarteko hainbat sektore eta sindikaturen kontrako iritzia jaso du.

Jaurilaritzak dio Legean egindako aldaketekin komertzio txikia aterako dela onuradun, saltoki handien presesentzia ezin izango delako merkatu kuotaren %50 baino gehiago izan. Gainera, administrazio honen ustetan enpresa handiak "bizitza komertzialaren dinamizatzaile dira". Sindikatuek hainbat alegazio egin zituzten Ana Agirre sailburuaren proiektuari. EHNEk, esaterako, Legearen Berrikuspenarekin denda txikien herenak itxi egin beharko duela dio, araudi berriak pertsona bakoitzeko merkataritza gune handien indizea handitzen duelako.

JON HERNÁNDEZ / A.P.

Bolkenstein: Otsoa badator?

2010 urtean Bolkenstein-a (Europako Zerbitzu Direktiba) jarriko da martxan eta horrek merkatal guneen liberalizazioa ekarriko omen du halaber. Jaurilaritzak dio urte hauetako arnasaldiaren ondoren prest egon behar dugula Europatik datorren araudira egokitzeko. Merkatarien iritziz ez da egia Bolkeinstein-arekin zentro komertzial handiak liberalizatuko direnik, "otsoa datorrela" oihukatzea egozten diote administrazio publikoari, eta ziur daude araudi horren aurrean neurriak hartu daitezkeela saltoki handien neurrigabeko hedapena ekiditeko.

Dendarien ustez, gaur egun dauden merkatarien erakundeak "instituzionalizaturik" daude –Euskomer barruan biltzen dira erakunde horiek– eta denda-kate ezagunen interesen alde egiten dute –El Corte Inglés, Zara...–. Hain zuzen, Jaurilaritzaren Dekretuari bere oniritzia eman izana horren adibide dela diote Euskal Dendak-en sortze lanean ari direnek.

Legebiltzarrean agerraldia

Hori guztia salatzeko merkatarien ordezkariak agerraldia eskainiko dute martxoaren 9an Eusko Legebiltzarrean. Komertzio txikietako merkatariek hainbat sindikatu eta talde ekologisten babesarekin joango dira Legebiltzarrera. Izan ere, beren ustez, hipermerkatu eta saltoki handiak ugartzeak komertzio txikiaren gainetik

dagoen arazo larri bat ekarriko baitu: hiriguneetako bizitzaren desagertzea eta desertizazioa. Legebiltzarreko agerraldian Kataluniako modelo defenatuko dute merkatariek. Beren ustez katalanek askoz hobe egokitu dute legea merkataritza txikiaren mesedetan; herrialde hartako eragileek herriz herriko azterketa egin dute, saltoki handiak non jarri daitezkeen esateko.

Agerraldi horri begira, merkatariek Legebiltzarrean ordezkariak duten hainbat talde politikorekin jarri dira kontaktuan eta pentsatzen dute arku parlamentarioaren gehiengoak babesa emango diela. ■

Errenteriako Ekitaldiak Martxoan

Zine Emanaldiak

Alargunen gailurra

Helduak

Martxoak 8

Errenteria Hiria Kulturgunean, 19:30ean

P3K, Pinotxo 3000

Haurrak

Martxoak 10

Errenteria Hiria Kulturgunean, 11:30ean

Emanaldiak

Tabuak saltsa berden

(Pako Aristi eta Mikel Markez)

Martxoak 22

Xenpelar Etxean, 19:30ean

Antzerkia

Toni La Sal "Birusak erasoan" (Eskolatik kalera)

Martxoak 30

Errenteria Hiria Kulturgunean, 17:30ean

Ipuinaren ordua

Itsasoa bare, ipuinen arrantza debalde!

Martxoak 8

Haur liburutegian, 18:00etan

Egun euritsuetarako ipuin bustiak

Martxoak 22

Haur liburutegian, 18:00etan

euskara
zerbitzua
errenteriako udala

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Royalek dio Europako Hizkuntza Gutxituen Karta sinatuko duela

ANGELUN (Lapurdi) izan da Segolene Royal Frantziako Presidentziarako hautagai sozialista, eta berak esan du Frantziako presidente egiten badute Europako Hizkuntza Gutxituen Karta sinatuko duela. Hari horri tiraka, Frantziako hizkuntza eta kultura gutxituen eskubideak defendatzen dituen elkarteak, Frantziako EBLULEk, sinadura bilketa hasi zuen otsailean, Presidentziarako hautagaiei hainbat eskaera egiteko. EBLULEk eskatu du batetik, erregioetako hizkuntzak eta kulturak irakasteko aukera, bestetik, irati eta telebista zerbitzu publikoak (erregioko hizkuntza frantsesaren pare jarrita), eta hirugarrenik, erregio hizkuntzekin errespetuz ariko den ingurune publikoa. Hori horrela izateko, hautagaiei eskatu die Konstituzioa aldatzeko, Europako Hizkuntza Gutxituen Karta

izenpetzeko eta erregioei zein elkar-teei hizkuntzak eta kulturak babesteko beharrezko eskuduntzak eta baliabideak emateko. www.desdroitspournoslangues.org web gunean sina daiteke eskaera. Presidentziarako hautagaiei bidaliko zaizen galdetgia ere irakur daiteke.

CAF-Elhuyar sarien XIII. edizioa

ELHUYAR FUNDAZIOAK banatu berri ditu euskarazko zientziaren dibulgazioan eragin asmoz sortutako sariak. Lehenengo saria irabazi du Migel Mari Elosegik *Ubideetako heriotzak. Energia berdearen ondorio beltza* lanagatik. Bigarren saria jaso du Ibon Canciok *Sexuen arteko lehia eta bisiguna* artikulagatik. Hirugarren saria berriz, Arantzazu Villanuevak irabazi du *Zeri begira zauden? Begiei begira* lanagatik. Gazteentzako sari berezia Goretti Goikoetxeaundiak jaso du *Xafla iragazgaitza: bike berria* artikulagatik.

Hizkuntza politikari buruz UEUn

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEAK antolatuta *Hizkuntza Politika Gizartean* jardunaldia egingo da martxoaren 23an Donostian. Hainbat mahai-inguru egingo dituzte eta besteak beste, Patxi Baztarrikak, Jean Claude Iriartek, Erramun Osak, Bingen Zupiriak, Itziar Nogerasek, Iban Arantzabalek eta Pello Zubiriak hartuko dute parte.

Kontseiluak euskararen aztarna gutxi topatu du zine aretoetan

EUSKAL HERRIKO 29 areto aztertuta euskara haurrentzako filmetan aurkitu du, bestela apenas. Dena den, Kontseiluak bi areto nabarmendu nahi izan ditu hizkuntz eskubideekiko duten jarrera eredugarriagatik: Mungiako Torrebilela aretoa eta Beasaingo Usurbe antzokia.

AHT eta ELA

"AHT ez da tren soziala" lemapean, ELAk informazio kanpaina abian jarri du AHTren proiektuaren kontra, eta obrak egingo diren eskualdeetan mobilizazioak ere egingo ditu. Lehena, aste honetan bertan izango da, martxoaren 9 ostiralean, Urretxun, eta bigarrena Durangon, 23an. Proiektua lehenbailehen gelditzea aldarrikatzen du eta gobernuko arduradunei, gizartean trengarraioaren eredia erabakitzeko elkarriketa bideratzeko moduak ireki ditzaten eskatzen die. Hala, sindikatu honen kanpaina hau aurretiaz hainbat sindikatu, politikari eta herritarrek hasitako bideari gehitu zaie. Martxoaren 1ean, AHT Gelditu-k manifestazioa egin zuen Bilbon eta Batasunak berriz ere moratoria erreklamatu zuen. 100.000 kide dituen ELA bezalako sindikatu batek pauso hori eman

izanak enpresaburuei, alderdiei eta gobernuei balio beharko lieke, gutxienez, hausnar dezaten euren proiektu handiak inposatzeko duten moduaz. Eusko Jaurilaritzak haserre bizioan ELA deskalifikatzea, auzia eztabaidatua dagoela esanez, gezurra da. Madrilek erabakia hartu eta Gasteizek onartu besterik ez baitzuen egin. Gobernuaren erantzun honek, berez, erabaki ofizialaz gain beste aukera batzuk egiaztatzeko eta herritarrei galdetzeko ahulezia eta beldurra besterik ez du ezkutatzeko. Hala inposatu ziren Lemoiz, Itoizko urtegia eta Boroako zentral termikoa. Elkarriketa eta herri kontsultarik gabe. Eta administrazioek ikasi gabe jarraitzen dute. Gainontzeko eragileen moduan, ELAk ere badu arrazoirik mobilizatzeke.

Juan Mari Arregi

BAHEA

Yves Matxikote EHEKO kideak Euskaltzalen esana: "Frantses estatua maltzurra da biziki. Euskararen Erakunde Publikoa sortuz, euskaltzaleak eta euskalgintza ilusionatu nahi ditu, hizkuntza Kontseiluarekin egin nahi izan zuen bezala. Horrekin batera, euskalgintzari herritarrekiko konplexuak sartu nahi dizkio, estatuak urratsak ematen omen baititu eta euskalgintzak hori kritikatzeko, beti kexaka ibiltzea 'gaizki ikusia' litzatekeelako. Hori egiten duen bitartean, Parisen daraman diskurtsoak eta erakusten duen jarrerak, bere ekinbidea zein den erakusten digu: denbora irabazi hizkuntzen inguruko eztabaida horiek behingoz bukatzeko, hizkuntza guzi horiek (hizkuntza gutxituak) desagerrarazteko".

Iñaki Zubizarreta Irusoin ekoiztetxe-koak Berrian esana: "Oso ondo dago haurrena zaintzea [ETB1en], baina haurrak hazi egiten dira. Hamaika hamabi urte bete arte ETB1 pizten dutenek, marrazki bizidunak ikusteko, gero ere jarraituko lukete pizten, beren gogoko telesailak eta filmak ikusteko".

Zapaterok ETArek beharra du eta alderantziz

IÑAKI DE JUANAK bere osasuna osorik berreskuratzea da orain espero behar dena, bere gose grebaren helburuak ondo baino hobeto bete dituenean. Baina bere helburuak betetzeaz gain, bere kasuak agerian utzi du Espainiako Gobernuak bake prozesuan jarraitzeko duen borondatea. Ez da unerik aproposena borondate hori norainokoa den zehazteko, baina bai behintzat borondate hori badagoe la azpimarratzeko.

Oso deigarria den moduan PPK emandako erantzuna. Azken boladan ohituak ginen PPren batailoak larunbatero kalean ikustera, indar handiz gainera, baina oraingo urratsa are eta esanguratsuagoa izan da. Norberari datorkion zalantza da, De Juanaren kasuan halako zalaparta atera duenak, ea zer ez ote lukeen egingo Espainiako Gobernuak berriz iragarriko balu ETArekin negoziazioetan jarraitzeko prest dagoela. Eta, aldi berean, ea zer helduleku eskaini beharko dion ETak Jose Luis Rodríguez Zapaterori honek negoziazio horri publikoki hel diezaión.

Bitxia da, baina gatazkak konpontzeko prozesuetan sarri gertatzen den bezala, etsaiek elkarren beharra izaten dute. Zapaterok ENAMen beharra du bere legealdiaren gai izarra dena —Euskal Herriko gatazka bortitza konpontzearena— aurrera ateratzeko eta, bide batez, PSOE boterean mantentzeko. Eta ENAMek Zapateroren beharra du, datorren urteko Espainiako hauteskunde orokorretan PP PSOEri gailentzen bazaio negoziazioaren atea berriz urte luzez itxita geratuko delako.

Zapaterok oraingo bere keinua egin du eta ETArek orain espero dena, azken bi asteetan aipatzen ari baita erakundea agiria kaleratzear dela. ETak ezin du errepikatu Barajaseko atentatua bere gain hartu zueneko mezua, balio erantsiren bat eman beharko dio agiriari, baina logikoa da beste urrats txiki bat izatea, ETA eta Gobernuaren arteko keinu elikatzea posible egingo duena.

ETak ez du su-eten 'iraunkorra' behin-betikoa egingo. Ezin du, eskatzen zaion bezala, borroka armatua utziko duela iragarri eta kito. Hori ez da errealista. Borroka armatua prozesu politiko baten ondoren uztea, hori da errealista eta horretarako prozesu hori keinuz elikatu behar da. Fase horretan gaudela dirudi. Azkenean, beste kontu bat izango da prozesu politiko horren edukiak noraino bermatuko dituen euskal gizartearen erabaki eskubidea eta lurraldetasuna. Baina gauza bedi lehenbizi arrakastaz prozesua eta hori beste eztabaida bat izango da. Iñaki de Juanarenean arras interpretazio desberdinak egin dituzte Espainiako Gobernuak eta ezker abertzaleak, ezta? Bada horixe.

ELIKATZE KONTUETAN

urratsak ematen jarraitzen duena Batasuna da, oraingoan gehiago barrura begira. Anaitasuneko proposamenaren mamia ezaguna zen eta alde horretatik ez da berrikuntzarik izan larunbatero ekitaldian.

Euskal Herriko hegoaldeko autonomia proposamenari begira, zehazteke dagoena da ea zer eskatzen zaion PSOEri prozesu politikoak arrakasta izan dezan, sozia-

listek ere —hemendik urte batzuetara bada ere— proposamen hori defendatu dezatela, edo, besterik gabe, aukera hori gauzatu ahal izateari ateak irekitzea. Bitxia bada ere, autonomia proposamena egin denean eta berau inguratu duen hausnarketan, ez da Espainiako Konstituzioa moldatu beharrari buruzko aipamenik egin. Hori bera ere pista bat izan liteke, ezker abertzalean Konstituzioa moldatu beharra aldarrikapen historikoa izan baita.

MARKEL OLANOK ordezkatu du azkenean Jon Jauregi. Alderdi politikoetako barne miseriak aspaldian ez bezala gizarteratu dira EAJren barne gatazka honetan, baina egon hor daude beste askotan ere. GBBko barne oposizioak aizkorarekin erantzun du oraingoan, eta denak adierazten du aizkorakadak hor izango direla gutxienez 2008aren hasieran EBB berria hautatu arte.

Harrigarria bada ere, EAJko sektore batzuek nahiago dute alderdiak datozen hauteskundeetan emaitza eskasak izatea, horrekin GBB ahultzea lortzen badute. Gizarteari begira hori da islatzen ari dena.

Energi-faxismoa petrolio urriak berotzen du

James Carter AEBetako lehendakariak –gaur liberalismoaren eredutzat daukatenak– finkatu zuen bere dotrinan: AEBentzako lehentasun estrategikoa zuela energi iturriak eta pasabideak kontrolatzeak. Liberala? Energi-faxismoaren aitaponteko izendatu dute zenbait aditu kritikok.

MICHAEL T. KLARE IRAKASLE eta idazle iparramerikarrak petrolio eta geopolitika lotzen dituzten bi liburu ezagun dauzka idatzita: *Energi iturriengatik gerrak: gatazka globalerako etorkizuneko eszenategia* eta *Odola eta petrolio*. Orain, energiaren geopolitikaren harrietatik tiraka, energi-faxismo globalaz abisu ematen duen artikulatu bat plazaratu du: *Mundu mailako 'energiaren bila' lasterketa eta bere ondorioak*. Katedratikoa eta Human Rights Watch-eko burukidea den Michael T. Klareren agiria *ZNet* agerkari elektronikoan irakur daiteke, ingelesezko originalean bezala gaztelaniazko itzulirik.

Energi iturrien kontrolak XXI. mendeko geopolitikan zer nolako garrantzia hartu duen anitzetan eta askok esplikatzen dute, tartean Michael T. Klarek berak. Oraingo artikularekin, hori sistema politikoetan energi-faxismoaren sorreran eta indartzean mamitu daitekeela ohartarazi du irakasleak. “Energi-faxismoak –idatzi du– planeta honetako pertsona guztiengan izan dezake eragina. Batzuk behartuta aurkitu gaitezkeelako energi horniketa segurtatzeko atzerri- tango diren gerrak finantziatu, eta are, haietan parte hartzen. Beste asko, egongo direlako energi iturria kontrolatzen dutenen mende, Ukraina, Bielorrusia eta Georgia Gazprom monopolio errusiarraren atzaparretan dauden moduan. Edo denok aurkitu gaitezke estatuaren zaindaritza zorrotzaren pean,

behartuta demostratzen dagoen modua baino gasolina gehiago xahutzen ez dugula edo energiaren komertzioaren legeak kontra ari ez garela”.

Duela gutxi ARGIAk deskribatzen zituen distopia edo anti-utopia beltz horietakoren bat marraztu ordez, Michael T. Klarek energiaren urritasunak jadanik martxan jarri dituen mekanismo batzuk deskribatu ditu. Energia da, izan ere, faktore politiko nagusi-etakoa. Eskaria etengabe ari da handitzen –1955etik 2005era %450ean handitu da energi eskea– eta aldiz eskaintza ezin izan da hein berean zabaldu. Oker- rragoa dena: gaur aditu gehienek aitortzen dute iturri fosiletan –petrolio eta gasa nagusiki– produkzioak edo goia jo duela edo jotzearen dela.

Gas eta petrolio urritasuna ezingo du ikatzak osorik bete, eta gainera aldaketa klimatikoaren kontrako neurriak hartu beharra egongo da. Panorama kaxkarra. Horregatik, energia ezin dute dagoeneko estatu aurreratu- tuer merkatuaren mende utzi, beren lehentasunetan hartu behar dute. Lehen ondorioak ikusten ari gara: “Nazio kontsumitzaileen energi poli- tika militarizatzen, eta aldi berean, erregimen bezeroen errepresio ahal- menak sendotzen direnean, energi- faxismoz gobernatutako mundu baten zimenduak ari gara jartzen”.

Kontsumitzaileen aldetik, AEBeta- ko armada munduko petrolio zerbi-

tzuaren zaintzeko tresna bihurtu dela dio Michael T. Klarek. Ez da gaur goi- zeko kontua, Jimmy Carter-ek ireki bai- tzuen bidea, “Carter dotrina” famatua- rekin. Petrolio garraio mundu mailakoa segurtatzeko, AEBetako armadak bere antolakizuna aldatu du urteotan, buru- zagitza barne. Estreina Persiar Golkoa ondo segurtatzen ahalegindu ziren yan- kiak, baina geroztik Carter dotrina –agintean demokratik nahiz errepubli- karrak egon, berdin dio– beste eskual- deetara zabaldu dute. Bitara nagusiki: Kaspio itsaso ingurura (Azerbaijan, Georgia, Kazakhstan, Kirgizistan eta Uzbekistan) eta Afrika Mendebaldera, batik bat Nigeriara eta Gineako golko- ra. Karibea ahaztu gabe, noski.

Ororen buru, AEBetako armadaren aurrekontuaren laurdena –100.000 milioi dolar– Persiako Golkotik dato- ren petrolio babesteko darabilte; alde batera utzita Irakeko gerra orain arte kostatu den dirutza. Baina Michael T. Klareren ustez, askoz urrunago iritsi daitezke hurrengo urratsak: gero eta garestiagoa den energia erosi ahal izate- ko zergak igo beharko dituzte AEBeta- tan eta politika sozialak gehiago murriztu, agian derrigorrezko solda- duka birplanteatu beharko dute...

Energia, estatu aferra da

Txanponaren beste alde beren zoru- pean energia daukaten herrialdeek osa- tzen dute. Australia, Kanada, Kazakhs-

Goiko argazki handian, ezkerrean, Amerikako Estatu Batuetako Itsas Armadako ofizial bat ikusten da –Erickson Dennis Tagudar izenekoa, fotoa erakusten duen armadaren web gunean esplikatzan dutenez– beste militar bati Khawr Al Amaya petrolio portuaren xehetasunak erakusten. Persiar Golkoko iparraldean dago petrolio nagusiki AEBetara bidaltzeko ontziratzen den plataforma hau, eta ofizialaren ondoan ikusten den metrailadoreak ondo deskribatzen du kaiaren militarizazio maila. Ipar Amerikako armadak urtean gastatzen duen dirutzaren laurdena Ekialde Hurbileko petrolio iturriak zaintzeko eta handik AEBak arte petroliotziet egiten duten bidaia gertutik segitzeko erabiltzen dute. Ez dirudi, beraz, esajeratua AEBetako armada petrolioaren jendarme bihurtu dela esatea. Beheko bi komikietan, ezkerrekoak II. Mundu Gerrako eszena baten parodia egiten du. Berriketan Clint Eastwoodek aurkeztu duen *Flags of Our Fathers* (*Gure gurasoen banderak*) filma Iwo Jimako guduan dago girotua, ikur bihurtuko zuten argazkia atera zuten uhartean; komiki honetan soldadu yankiek jaso nahi duten banderaren masta marrazkilariak petrolio dorre bihurtu du. Eskuineko irudiak Vladimir Putin irudikatzen du, Charles Chaplinen *The Great Dictator* (*Diktadore Handia*, Oliver marrazkilariak hemen *Democratore Handia* bataiatu duena) pelikula gogorarazten duen itxuran: Hitlerren ordez Putin datza, mundua filman bezala ostikoka erabiliz, aldi berean dantza errusiar bat eginez, petrolio daraman hodia kontrolatzen duen giltzaren gainean.

tan, Kuwait, Nigeria, Qatar, Errusia, Saudi Arabia, Venezuela, Iran eta Irak dira, nagusiki. Guztien artean, Errusiak gai honekin aurkitu du geopolitikan bere indarra berriro erakusteko aukera.

Errusia gas naturaletan munduko txapelduna da, ludi osoan eskuragai dagokeen gasaren %27 bere lurpean datza eta. Europak errusiarrei erosten die kontsumitzen duenaren %34. Petroliotik bera da bigarren, Saudi Arabiaren atzetik. Eta energia nuklearran ere nagusi da, 31 zentral atomikorekin. Horrek guztiak ematen duen indarrak aspaldi ohartu zen Vladimir Putin, bere doktoradutzako tesia ere gai honi eskaini ziolako: “Lehengai mineralak Errusiako Ekonomia Garatzeko Estrategia”.

Idea hori buruan, Ieltsinen urteetan pribatizatutako gas eta petrolio konpai-

niak berriro estatuaren eskuetara bihurtu ditu Putinek. Ondoren, mugakide dituen eta energia beharrean dauden herrialdeei presio egiten hasi da: ikusi Ukrainarekin, Lituaniarekin, Georgiarekin eta azken hilabeteotan Bielorrusiarekin gas eta petrolio hodiak direla eta izandako gatazkak eta Moskuk egindako xantaiak. AEBen alderantziz, Errusiak berak daukan energia darabil ingurukoak presionatu eta etekin diplomatikoak ateratzeko.

Michael T. Klarek arriskutzat dakusana energi-faxismoarako hirugarren ardatza indar nuklearraren bizkorraldian datza. Petrolioaren prezioa igoztean hasi zen berriro aipatzen zentral nuklearrak ugaritzea mesedegarria litzatekeela, baina klima aldaketa dagoeneko gainean dugula konfirmatu denean –aurtengo neguak horretara

rako apropos antolatua dirudi– nuklearraren inguruko politikak atera dira eztabaiden mahaietara.

Herritar burutsu askoren oposizioaz gain, bestelako oztopoak badira zentral atomiko berriak eraikitzeko: eraikitzeko kostuak izugarriak dira, zentralak zahartutakoan horiek desmontatzea zenbat kostatzen den orain jarri da agerian, hondakinen arazoa konpondu gabe dago, eta Three Mile Islanden 1979an eta Txernobilen 1986an gertatutakoak bezalako istripuek ikara eragiten dute.

AEBetako ikuspegitik, irakasleak ohartarazten du estatua hasi dela herritarren oposizioa zanpatzeko urratsak ematen. Zeharka aipatu du bat oso garrantzizkoa: gas naturala lantzeko fabrikak eraikitzeko baimenak emateko orduan, estatu, eskualde eta udalei eskumen oro kendu dizkie gobernuak eta dena aginte federalaren esku utzi. Zirkuitu horretatik pasa litezke zentral nuklear berriak ere, lekuko agintariei eskuak lotuz eta protestan kalera ateratzen diren manifestariei polizia federala eta ejertzitza bidaliz. Ondoren, zentral nuklear gehiagok –politika antiterroristaren aitzakiatzen– bertako langile, subkontratatutako eta guztien familien gaineko kontrola zorroztea ekarriko dute.

Ororen buru, Human Rights Watcheko burukide honek ondorio hau dakusa: “Gobernuetako lider gehienek energi urritasunak ekarritako arazoei aurre egin nahi diete estatuen kontrola handituz eta indar militarren leku handiagoa emanaz. Joera horri aurre egiten ez badiogu, gure etorkizuna energi-faxismoa izan daiteke”. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzaren bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Emilio Lopez Adan

Gaizki esaka

Gobernatzen gaituen politikarien kasta, latza da, lotsarik gabekoa. Beren artean bizi dira, eta beren kastako funtzionarioak izendatzen dituzte, gezurrez eta harrokeriaz politikariak herriarengandik baztertzeko. Gehiago dena, gure politikariek ez dute demokraziaren zentzurik. Behin hautatuta, nahi dutena egiteko haizu direla iruditzen zaie. Demokraziaren zentzua —edo eza gutza— balute, jakinen lukete hauteskondeek gobernatzeko zilegitasuna ematen badute ere, demokrazia ez dela soilik gobernatzeko legitimitatea. Demokrazian sartzen da ere jendearen etengabeko parte hartzea, elkarte, manifestazio, proposamen, kritika eta beste anitz mekanismoren bidez egiten dena, eta politiko demokratikoez ulertzen dute hori, eta jendar-tean sortzen diren mugimenduak babesten eta entzuten dituzte. Gure politikariak eta haien funtzionarioak ez dira horrelakoak: nahi dutena beren artean erabakitzeko zilegitasun osoa dutela uste dute eta, zilegitasunaren gainetik, boterea maite dute.

Zergatik purrustada hori? Eskandalizatua naizelako. Iparraldeko hiltamu honetan, euskararen egoerak mintzen nau, eta Eusko Jaurlaritzaren azken balentriek sumintzen. Jaurlaritzako Kultura Sailak euskara eta hizkuntza politika gaitan elkarlanean aritzeko hitzarmen bat sinatu berri du Frantziako Euskararen Erakunde Publikoarekin. Jaurlaritzako bozeramaileek “hitzarmen historikoa” goraki laudatu dute, nahiz eta eduki oso murrizta izan: finean, Hegoaldeko laguntzak —milioi erdi bat euro— elkarteengana zuzen joan ordez, EPPren eskuetan geldituko dira, erakunde horrek bana ditzan.

Handik egun batzuetara, Frantziako Hezkunde Nazionalak irakaskuntza publikoaren eskola elebidunetan lan postuak murriztuko direla jakinarazi du. Eskandalua, mina euskaltzale eta gurasoen artean, eta hara han EPP prentsa aitzinean: bai, erabaki horiek ez direla koherenteak euskararen aldeko jarrerekin, baina boterea Hezkunde Nazionalak dauka eta ez EPPk... Hots, hizkuntz politika eramateko gaitasunik ez dutela.

DANI BLANCO

EPP ez da sortua euskararen
garatzeko, sortua da militante eta
elkar-teek egin dutena kontrolatzeko,
euskalgintza bere miserian ito eta
hil dadin ordenu publikoa
sobera nahasi gabe

Geroxeago, Seaska: ikastolek arazo handiak dituztela irakasle postu berriak edo ikastola berriak sortzeko; orain mintzakide bakarra EPP dute, eta jakinik gaitasunik ez duela, zepo batean sartuta dagoela dio Seaskak. Hots, hobe lukeela Eusko Jaurlaritzak elkarte euskaltzaleei laguntzak zuzen ematea, EPPren esku utzi ordez.

Nori sinetsi? Politikari eta funtzionarioei, “akordio historikoa” goraitpatzen dutenei, edo arazoak eta zangarteak salatzen dituzten elkarte eta euskaltzaleei?

Klarki, EPP engainu bat baizik ez da. Eman dioten lekua ulertzeko, horra bere filosofia, hasieratik jakinarazi zuen bezala: “euskara, orain arte, elkarte eta militanteen eskuetan izana da; hemendik aitzina, administrazio eta adituaren eskuetan jarraituko!” Lapurreta hori urrats historiko bezala aur-

keztu zuten, eta horrekin joan ziren Euskadiko Erkidegora: “zuek bezala nahi dugu, Administrazioak gobernatu, eta elkarteak aholkulari soil gisa geldituko...”. “Oso ondo”, esan zioten Euskadikoek, “hori da hori hierarkien errespetua demokrazian!”. Bikaina. Baina Autonomia Erkidegoan euskara ofiziala da eta bada euskararen aldeko politika. Frantzian, euskara ez da ofiziala, euskarari onarpen publikoa emateko gogorik ez da, eta, horiek hola, hizkuntza politikarako baliabide guztiak Frantziako administrazioaren eskuetan uztea erokeria hutsa da.

Administrazio horien morroi, EPP ez da sortua euskararen garatzeko. EPP sortua da militante eta elkarteek egin dutena kontrolatzeko, euskalgintza bere miserian ito eta hil dadin ordenu publikoa sobera nahasi gabe. Jaurlaritzak eman dirua baliatuko da aditu nekrofagoen ikerketak finantzatzeko edota EPPren koktelak ordaintzeko, baina funtsezko erabakiak beti hartuko dira eta frantsesaren aldeko politika hutsa daramaten instituzio nagusietan.

Jaurlaritzako ordezkariak oso pozik egon dira elkarteak baztertuz eta “Frantzia Handiko” ordezkariekin bilduz. Finean, kasta latzeko politikari eta funtzionarioen artean egon dira, etxean bezala. Deus ez zen eskasik, lotsa amiñi bat baizik. ■

Lana eta Trebakuntza
Empleo y Formación

BIZKAIAREN
ETORKIZUNA

prestatzen

INFORMAZIOA

944 06 80 08

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Lan eta Trebakuntza Saila
Departamento de
Empleo y Formación

Sufragistek
emakumeen botoa
aldarrikatu zuten.

Funtsezko papera bete zuten
demokraziaren historian.

Zurea ere funtsezkoa da etorkizunerako.

Zeure ahotsaz eta zeure botoaz.

Martxoaren 8a. Emakumeen Nazioarteko Eguna.

aurrera duen **herria**

un país en marche

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

EMAKUMEEN ELOKI EMKUNDE
INSTITUTO VASCO DELLA MUJER
Euzko Jaurlaritzako emakunde sailaren erakundeak
Organismo Autónomo del Gobierno Vasco